

Галина Кізілова, Лариса Гринишина

МИСТЕЦТВО

5

УДК 7.01(075.2)
К38

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 08.02.2022 № 140)

Наукове редагування кандидата педагогічних наук
Галини Кузьменко

Методичне забезпечення у вільному доступі знаходиться за посиланням
<https://cutt.ly/cX82xav>

Кізілова Г. О., Гринишина Л. М.

К38 Мистецтво : підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти / Г. О. Кізілова, Л. М. Гринишина. — Тернопіль : Астон, 2022. — 216 с. : іл.

ISBN 978-966-308-854-9

У підручнику подано навчальний матеріал за навчальною програмою «Мистецтво. 5–6 класи (інтегрований курс)» (автори О. М. Івасюк, О. А. Комаровська, Г. О. Кізілова, Н. А. Лемешева, О. В. Лобова, Л. Й. Назар, І. Ю. Чужинова, О. А. Шулько).

Видання містить навчальний матеріал та розвивальні завдання, спрямовані на досягнення очікуваних результатів навчання за змістовими лініями мистецької освітньої галузі. Матеріал підручника дібрано з метою формування та розвитку загальнокультурної компетентності та предметних компетентностей з музичного та образотворчого мистецтва.

УДК 7.01(075.2)

Інтернет-підтримка

Аудіоматеріали до розучування пісень та художніх творів для сприймання можна завантажити із сайту видавництва.

ISBN 978-966-308-854-9

© Кізілова Г. О., Гринишина Л. М., 2022
© ТзОВ «Видавництво Астон», 2022

ЗМІСТ

1. Зародження музики / образотворчого мистецтва..... 6, 9
2. Як розмовляє мистецтво?..... 12, 15
3. Художній образ із крилами..... 18, 21
4. Зустріч мистецтв..... 24, 26

5. Спогади дитинства..... 29, 32
6. Діти в мистецтві 35, 38
7. Усе почалося з пісні / з погляду..... 41, 44
8. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше 47, 50

9. Образи навколо нас 53, 56
10. У пошуках різноманіття 59, 62
11. Гармонія в єдності..... 65, 68
12. Мистецтво перевтілення..... 71, 74

13. Краса зимових свят 77, 80
14. Рідні традиції та мотиви 83, 86
15. Світло вертепу..... 89, 92
16. Підсумковий. Зустрічаємо зиму..... 95, 98

17. Казкові сюжети в музиці / в образотворчому мистецтві.....100, 103
18. Зимові образи в казках106, 109
19. Ляльки в театрі.....112, 115

- 20. Рух і пластика..... 118, 121
- 21. Різноманіття руху і пластики 124, 127
- 22. Емоційний світ руху 130, 133
- 23. Балет — грація на сцені 136, 139

- 24. Природа надихає 142, 145
- 25. Палітра природи 148, 151
- 26. Без чого неможлива вистава? 154, 157
- 27. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше 160, 163

- 28. Світ тварин 166, 169
- 29. Пухнаста радість 172, 175
- 30. Образи тварин в анімації 178, 181
- 31. Образи тварин у кіно..... 184, 187

- 32. Мистецькі професії 190, 193
- 33. Мистецькі портрети 196, 199
- 34. Пригадай найцікавіше..... 202, 205
- 35. Зустріч із літом 208, 211

Вітаємо тебе в 5 класі навчання, творчості та пізнання себе!

Світ навколо тебе є безмежно цікавим! Уроки мистецтва дарують тобі можливість бачити його красу та неповторність в усіх барвах та звуках. Учителі відчинять тобі двері в цей світ, допитливість та працелюбність підштовхнуть тебе до впевнених кроків у ньому. А підручник стане тобі надійним другом і помічником на цьому дивовижному шляху! Крокуй упевнено — слухай, дивися, твори!

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ (АРТИКИ І АРТУСИ)

Подумай

Виконай

Створи

Послухай

Роздивись
і проаналізуй

Разом
цікавіше

ВИДАВНИЦТВО

КОЛЬОРИ НА ПОЗНАЧЕННЯ РІВНІВ:

Початковий

Середній

Достатній

Високий

Відповідні кольори запитань на підсумкових уроках позначають рівень опанування матеріалу.

1. Зародження музики

Уяви собі життя людей на Землі без музики. Немає співу, немає музичних інструментів, не звучать мелодії, ніхто не танцює... Сумно без музики, — скажеш ти. І будеш правий / права!

Цікаво, як зародився світ музики? Звучання чого люди хотіли передати? Який інструмент вони могли використати для цього? Саме людський голос був першим музичним інструментом. Спів птахів, дзюрчання струмка, ритмічний рух людської праці — все це стало поштовхом до появи музики. Так серед розмаїття звуків, що існують навколо, людина стала розрізняти звуки **шумові** та **музичні**.

Обери серед картинок той звук, який є музичним, на твій погляд.

1

2

3

4

Людина прагнула передати своє ставлення до природи, навколишнього світу через звук, говорячи, що світ прекрасний! Так і народилася музика як мистецтво.

Музика — це мистецтво гармонійного поєднання звуків, що виражають настрої, почуття, думки людини.

Звук — це пружні невидимі хвилі в повітрі, які утворюються будь-яким об'єктом, що коливається (наприклад струною), і сприймаються людським вухом.

Музичний звук слугує матеріалом для музичних творів. Такий звук має чотири основні властивості: висоту, тривалість, силу, тембр.

Підбери відповідність.

ВИСОТА

ТРИВАЛІСТЬ

СИЛА

ТЕМБР

1. Звуки бувають короткі і довгі.

2. Звуки бувають високі, середні, низькі.

3. Звуки мають своє забарвлення.

4. Звуки бувають гучні і тихі.

Чи знаєш ти, як називають людину, що створює музику? Так, це композитор. Це людина, яка має спеціальну музичну освіту та обрала цю професію.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Як багато ми знаємо пісень, які передаються з уст в уста та втратили своїх авторів! А особливо ті, що пройшли крізь віки та тисячоліття.

Як називають пісні, що передають з уст в уста? Хто їх створив? Які ще зразки народної музики ти знаєш?

Усю музичну творчість поділяють на **народну** (яку створює народ) і **професійну** (яку пише композитор). Народна музична творчість часто стає джерелом розвитку професійної музики. Сучасна народна творчість поєднується з поняттям «аматорська» (створена самодіяльними митцями).

Прослухай фрагменти музичних творів. До народної чи професійної творчості вони належать?

Друга рапсодія «Думка-Шумка» Миколи Лисенка.

Використай QR-код.

Віночок українських народних пісень у виконанні трієстих музик.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Який із фрагментів належить до народної творчості? Хто виконує перший фрагмент, до народної чи професійної творчості він належить? Порівняй прослухані фрагменти, яка різниця між народним та професійним виконанням?

Розучи пісню сучасної композиторки Наталії Май. Які почуття передає цей твір? До народної чи професійної музики він належить?

ВЕСЕЛКА

Музика і слова Наталії Май

Кри-ли до-ща-ли бе-рем, при-ш-ли сон-ця до-да-ли, сві-тан-

ю-ва-ї ра-ді, жем-ь-ку ра-діс-ті для всіх. По-ди-вись на не-бо, ю-лю-ди яс-

ні, су-му-вать не тре-ба — про-сто посміх-нись! сон-це зо-ло-те,

те, су-му-вать не тре-ба — все на кра-ще йде.

2. Слово лагідне скажи, теплий погляд залиши —
І добрішим стане світ, й наша пісня задзвенить!

Приспів:

Подивись на небо, кольори ясні,
Сумувать не треба — просто посміхнись!
Подивись на небо, сонце золоте,
Сумувать не треба — все на краще йде.

Чому людина так полюбляє слухати музику? Які народні пісні співають у твоїй сім'ї?

Народження музики дало можливість людині виражати свої думки і почуття через звук.

1. Зародження образотворчого мистецтва

Кожний новий урок мистецтва дарує тобі знайомство з неординарними творчими людьми.

Які імена та твори запам'яталися тобі з попереднього навчального року? Що тебе вразило / здивувало в них? Що, на твою думку, зробило їх відомими?

Знайди зображення найцікавішого, з твоєї точки зору, мистецького об'єкта або твору. Скористайся доступним пристроєм пошуку.

Хто ж вони — ті, що наповнюють наше життя яскравими барвами, новими ідеями та приводами для роздумів? Що він / вона повинні вміти?

Дізнайся більше за QR-кодом.

Добери визначення до поданих понять.

Самодіяльний /
самодіяльна
митець / мисткиня

Той, хто володіє
вмінням, вправний
майстер

Той, хто здобув
спеціальну художню
освіту

Професійний
художник / фахівець

Народний
умілець

Аматор

Твори професійного майстра / майстрині вирізняються високим рівнем майстерності, складністю композицій, багатим колоритом та художньою виразністю.

*Іван Труш
«Гуцулки біля церкви»*

Таріль дерев'яна

Вікторія Гелевері «Зима»

Установи, який із поданих вище творів створений народним умільцем, який художником-аматором та автором якого є професійний художник. Що допомагає тобі зробити певні припущення?

Мабуть, тобі вже доводилося бачити **петроґліфи** — наскельні зображення, що є важливим історичним джерелом.

Пригадай, що тобі відомо про мистецтво первісних людей.

Які кольори переважають на зображеннях? Що використовували як пігменти? Чи дотримувалися первісні художники пропорцій тіла людей і тварин?

Не менш цікавою є творчість австралійських аборигенів. На цьому континенті чисельні племена живуть і малюють наскельні зображення. Найпоширенішими елементами на них є крапки та лінії.

Роздивися живописну роботу сучасної художниці-аборигенки Mirri.

Непереборна сила творчості в тобі кличе створити щось прекрасне та вічне! Гуртом працювати цікавіше, а отже, будемо наповнювати площину своїми петрогліфами. Одні вирізають фігурки тварин, другі малюють графічні фігури мисливців, а треті заповнюють фон типовими символами австралійських аборигенів.

Презентуйте свої напрацювання перед класом. Опишіть, що зображено, проаналізуйте сильні і слабкі сторони роботи.

Прагнення до самовираження та мистецьких проявів було притаманне людству протягом усього періоду його існування.

2. Як розмовляє мистецтво?

Люди, які пишуть музику, прагнуть передати почуття та емоції за допомогою особливої мови — музичної. Музика може бути мрійливою та загадковою, героїчною та

ніжною, спокійною та бурхливою. А якщо музичні звуки вважати певною «абеткою», яка допомагає людині краще відчувати й зрозуміти, про що розповідає музика? Ці «музичні літери»

створюють елементи музичної мови, які ще називають засобами музичної виразності: мелодію, ритм, тембр, темп, лад тощо. Давай пригадаємо їх особливості.

Мелодія — музична думка, виражена одноголосно. Мелодію вважають «душею музичного твору», оскільки вона передає зміст та почуття. Головною ознакою мелодії є поєднання звуків різної висоти.

Пригадай, як може розвиватися мелодія. Встанови відповідність.

Висхідна

Хвилеподібна

Низхідна

Стрибкоподібна

Лад — постійний взаємозв'язок між звуками в музичному творі за висотою та тяжінням. Він буває **мажорним** чи **мінорним**.

Обери серед характеристик ті, що відповідають мінору.

ВЕСЕЛИЙ, НИЖНИЙ, СВІТЛИЙ, СУМНИЙ, ПІДНЕСЕНИЙ

Ще одна особливість мелодії пов'язана з тривалістю звуку.

Ритм — упорядковане чергування музичних звуків (довгих чи коротких) та пауз (перерв у звучанні). Паузи, як і ноти, мають різні тривалості (ціла, четвертна, восьма, шістнадцята).

Назви тривалості звуків та пауз у даному музичному фрагменті.

ПРЯЛЯ

Музика Миколи Леонтовича

Moderato

1. (3, 5.) Ой, прє - ду, прє - ду, *p*

C. A. *p* Ой,

1. (3, 5.)

T. B. *p*

Гра «Мікрофон». Продовж речення:

Гострий ритм найчастіше трапляється в

У ліричних піснях переважає ... ритм.

Метр — це рівномірна пульсація, чергування сильних і слабких долей, де перша доля завжди є сильною. Метри бувають дводольні, тридольні, чотиридольні. Відрізок часу, зайнятий від однієї сильної долі до іншої, називають **тактом**.

Укажи, який метр використано для музичних творів, що зображені на світлинах.

Темп — швидкість виконання музичного твору або окремої частини цього твору. Ідея словесних позначень темпу зародилася в Італії в XVI ст., тому дотепер темпові позначення вказують італійською мовою.

Повільні

Largo (лярго) —
дуже повільно
Adagio (адажіо)
— повільно

Помірні

Andante (анданте) —
ходою
Moderato (модерато)
— помірно

Швидкі

Allegro (алєрго) —
швидко
Presto (престо) —
дуже швидко

Прослухай фрагменти музичних творів і визнач їхні основні темпи.

«Мелодія» Мирослава Скорика.

Використай QR-код.

«Адажіо» Томазо Альбіноні — Ремо Джадзотто.

Використай QR-код.

«Неаполітанська тарантела» Джоакіно Россіні.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Які темпи ти почув / почула? Визнач, у якому темпі звучить кожен твір.
Чи відповідає темп назві твору?

Динаміка — це сила звучання музичного твору.
Динамічні відтінки розфарбовують музику в різні кольори.

F (форте) — голосно	mF (мецо форте) — не дуже голосно	FF (фортіссімо) — дуже голосно	Крецендо — наростаючи <
P (піано) — тихо	mP (мецо піано) — не дуже тихо	PP (піаніссімо) — дуже тихо	Дімінуендо — спадаючи >

Тембр — забарвлення звучання голосу людини або музичного інструмента. Кожен інструмент має своє неповторне звучання, свій **тембр**. Голоси людей теж розрізняють за тембром.

Тембри яких інструментів звучали на уроці? Як ти розрізняєш їх?

Засоби музичної виразності збагачують музичну мову, вони допомагають глибше розкрити зміст музичного твору.

2. Як розмовляє мистецтво?

«Я вийшла до саду через двері веранди і завмерла в захопленні: таких плодів я ще ніколи не бачила! Віття дерев гнулося аж до землі під тягарем величезних яблук».

Ірен Роздобудько «Гудзик»

Я хочу намалювати
це дерево! Як мені
це зробити?

Соковитими
кольорами?

Об'ємом чи
рельєфом?

Виразними
лініями та
плямами?

Кожен вид мистецтва «розмовляє» своєю мовою й допомагає творити в потрібний тобі спосіб. Для цього ми вивчаємо засоби виразності — систему особливих способів

Що ти пам'ятаєш із попередніх років про засоби виразності видів образотворчого мистецтва? Які види мистецтва належать до образотворчих?

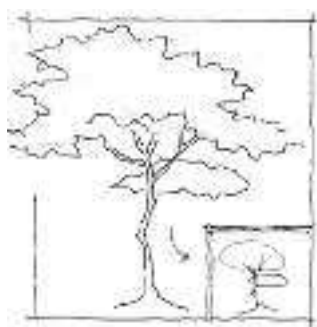
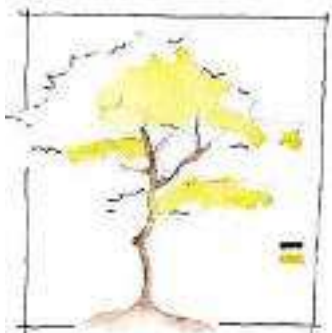

Розклади цукерки у відповідний посуд. Скористайся схемою на форзаці.

Отже, сьогодні акварельні фарби та м'який пензлик допоможуть тобі намалювати молоде розлоге літнє дерево. Поступово переходячи від ескізу до роботи фарбами, зауваж: крону, стовбур та гілки ти бачиш не повністю, фарбу потрібно наносити прозорим шаром від найсвітлішого до найтемнішого відтінку.

Застосування різних відтінків жовтого та зеленого кольорів зробить твій малюнок реалістичнішим та виразнішим.

Чи природною вийшла форма дерева? Чи залишив / залишила ти пустоти між масами листя? Чи є на малюнку різні відтінки жовтого, зеленого та коричневого кольорів?

Для наступного уроку підготуйте серію зображень творів образотворчого мистецтва (6–12), обміняйтеся з іншими групами. Завданням кожного учасника групи є назвати, до якого виду образотворчого мистецтва належить певне зображення.

Розуміння ролі засобів виразності кожного з видів мистецтва значно розширює твої можливості у творчості.

3. Художній образ із крилами

Друже / подруго, коли ти чуєш слово «свято», то у твоїй уяві постає низка предметів і явищ, відповідних емоцій і почуттів. У такий спосіб людина створює образ того, про що згадує чи уявляє. А якщо спогади пов'язані з мистецтвом, то вони викликають у тебе **художній образ**.

Художній образ у музиці виражає ставлення людини до світу, природи та інших людей через елементи музичної мови. Музичні образи часто називають чуттєвими, тобто такими, що пов'язані з емоціями, настроєм. Вони народжуються у вокальній та інструментальній музиці.

Вокальною називають музику, призначену для співу. Вона може виконуватися з акомпанементом (музичним супроводом) або без нього.

Інструментальною називають музику для виконання на музичних інструментах.

Уяви себе композитором / композиторкою, який / яка прагне створити образ журавля. Які асоціації ця пташка викликає в тебе? Якою буде музична мова твого твору?

Мелодія: схвильована, стримана, задумлива, урочиста, стрибкоподібна, плавна, маршова, лірична, пісенна, мужня, бойова, хвилеподібна, висхідна, низхідна, скорботна.

Ритм: чіткий, сталий, настійливий, рвучкий, поважний, спокійний, рівномірний, танцювальний.

Темп: повільний, помірний, швидкий.

Метр: дводольний, тридольний, чотиридольний.

Динаміка: F, mF, FF, P, mP, PP.

Юрій Нагулко
«Код нації»

Тембр:

В Україні образ журавля асоціюється з «вісником весни», символом любові до Батьківщини. Багато народних та авторських творів присвячено цьому птахові. Серед них пісня «Чуєш, брате мій» братів Лепких, яку вважають народною. Майже сторіччя вона була забороненою на території України як символ української еміграції (переселення за межі країни).

Прослухай твір Богдана та Левка Лепких «Чуєш, брате мій» у виконанні Квітки Цісик, американської українки.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Це вокальний чи інструментальний твір? Який характер твору? Якими засобами музичної виразності автор створює образ журавля?

У світі інструментальної музики теж можна зустріти образи птахів. Французький композитор XVIII століття Луї-Клод Дакен написав твір для клавесину «Зозуля», в якому використав прийом імітації (наслідування).

Прослухай твір Луї-Клода Дакена «Зозуля».

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Які інтонації допомогли тобі уявити образ зозулі? Якими музичними засобами композитор імітує звуки природи? Які засоби музичної виразності створюють особливий образ зозулі у творі?

І ще один образ журавля створено в українській народній пісні.

Розучи пісню та пограй у гру «Журавель».

Дізнайся більше за QR-кодом.

ЗАНАДИВСЯ ЖУРАВЕЛЬ

Українська народна пісня

За - на - див - ся жу - ра - вель, жу - ра - вель,
до ба - би - нях ко - но - пель, ко - но - пель.
Ся - кий, та - кий жу - ра - вель, ся - кий, та - кий
Ся - кий, та - кий дов - го - но - гий, ся - кий, та - кий
дов - го - но - сий, ко - но - пель - ки все ши - па - є,
ви - сту - па - є,

2. А я тому журавлю, журавлю
Києм ноги переб'ю, переб'ю.

Приспів.

3. Оце ж тобі, журавель, журавель,
Не ходи до конопель, конопель.

Приспів.

4. Щоб ти більше не літав, не літав,
Конопельок не щипав, не щипав.

Приспів.

Як музика розповідає нам про навколишній світ?

**Музичний образ втілює не сам світ,
а переживання світу.**

3. Художній образ із крилами

Мистецтво — це вища форма пізнання світу за законами краси. Воно відображає дійсність у вигляді **художніх образів** на площині та в просторі, а також втілює образи, що є наслідком людської фантазії.

У мистецтві є певні усталені **художні образи** (образи матері, дитинства, самотності, війни тощо). Особливе місце серед них посідає образ птаха.

Піно Даені «Мама»

*Френк Кадоган Купер
«Синій птах»*

*Валентин Кемерон Принсеп
«Леді Буті-Наме, або Розповіді папуги»*

Білий голуб, який повернувся з гілкою оливи в дзьобі, символізує мир; ворон часто подається як посланець мороку. Нічні птахи, сови — символ мудрості та інтуїції.

У міфології багатьох народів птахи постають творцями всесвіту. Птахи символізують повітряну стихію, а повітря, як відомо, легко й може проникати всюди. Вони сполучають світ земний і небесний, можуть володіти таємницями чарівного зілля, живої і мертвої води, знати напрямок грозових і градових хмар.

Тож не дивно, що їх зображення можуть бути чарівними чи фантастичними.

*Давньоегипетський
бог Гор — сокіл*

Китайський живопис хуа няо

Подивися, як втілений образ птаха у творах різних видів мистецтва. Назви ці види мистецтва.

Сьогодні ти створиш образ птаха за допомогою пластиліну. Краща подруга митця чи мисткині пані

Спостережливість учить уважно досліджувати форму та особливості будови предмета зображення. Переглянь запропоновані зразки робіт, порівняй форму, розміри та співвідношення частин тіла в них. Накладай пласти відповідної форми та кольору послідовно, згідно з обраним зразком. Стеками додай фактурні лінії.

Чи вдалося мені дотриматися пропорцій тіла птаха? Чи впізнаванням для інших є його образ?

Які образи тобі доводилося бачити в різних творах мистецтва? Якими рисами характеру наділені різні птахи в казках та мультфільмах? Наскільки, на твою думку, важливо добирати відповідні кольори в процесі виконання цього завдання?

Застосовуй опановані прийоми та техніки, щоб зробити образ, над яким ти працюєш, максимально виразним.

4. Зустріч мистецтв

Кожен вид мистецтва володіє особливими засобами створення художнього образу. Звук — це музика, слово — література, колір — живопис, форма та простір — архітектура. Але є серед них мистецтва, які відображають дійсність завдяки взаємодії з іншими видами. Наприклад, театр поєднує в собі, крім сценічної дії, ще літературу, музику, живопис, хореографію.

Цирк, театр, кіно називають **синтетичними видами** мистецтв, такими, що поєднують у собі інші.

Цирки існували ще з часів давніх римлян. Цей яскравий вид мистецтва поєднує в собі багато складників: літературу (сценарій, тексти пісень), пластику, танець, живопис (декорації), архітектуру (особливий тип споруди) та, звичайно, музику!

Найбільш поширеним типом циркової музики є цирковий марш. Він характеризується швидким темпом і мелодіями, що містять ефектні риси, такі як стрибки, пробіжки та фанфари. Марші мали різне призначення протягом циркової програми. Їх використовували для парадних входів і виходів, увертюри і фіналів, актів з участю диких тварин або виступів сміливців.

Одним із найвідоміших циркових маршів став марш Юліуса Фучика «Вхід гладіаторів».

Оттокар Волтер «У цирку»

Прослухай марш, [використавши QR-код](#), і визнач особливості музичної мови.

Обери запитання (завдання) для себе.

Який настрій викликає марш? Якою є музична мова твору? Які ознаки маршової музики присутні в цьому творі?

Переглянь фрагмент із мультфільму «Мадагаскар-3» — Вогняне шоу, [використавши QR-код](#). Скажи, яку роль відіграє музика в розкритті характеру персонажів.

Розучи пісню. Створи пластичні рухи та ритмічний супровід до неї.

ГОЙДАЛКИ ДИТИНСТВА

Музика Миколи Ведмедері; слова Надії Красоткіної

2. Тільки у дитинстві возять
каруселі
В кругосвітні мандри і в усі світи.
І до сліз смішать нас клоуни
веселі,
Тільки у дитинстві вмієм ми
рости.

3. Тільки в юні роки можна так
стрибати,
Бачити у хмарці казочку живу,
Так сміятись щиро і у снах
літати,
Падати з розгону в росяну траву.
Приспів.

Приспів.

Яким артистом / артисткою циркової трупи ти хотів би / хотіла б себе уявити? Як змінився цирк за останні 100 років?

**Завдяки синтетичним видам мистецтв
картина світу стає багатогранною.**

4. Зустріч мистецтв

Тобі відомо, що мистецтво виявляє себе через художні образи. Роздивися твори живопису й визнач, у якому з них створено образ природи / війни / самотності / материнства. Аргументуй свою думку.

Рустам Мірзоев
«Ранок»

Пабло Пікассо «Кішка, яка пожирає птаха»

Любов Поворозник
«Осіння дорога в казку»

Піно Даені
«Підготовка до свята»

Які емоції викликає в тебе кожне із зображень? Як світло та кольорова гама посилюють художні образи на картинах?

Завдяки яскравим художнім образам важливе місце в нашому житті посіли театр, балет, кіно та цирк. Ти вже знаєш, що вони належать до **синтетичних мистецтв** — таких видів художньої творчості, які є органічним поєднанням різних видів мистецтв.

Зокрема, театр об'єднує літературу, акторське мистецтво, живопис, музику, декоративно-ужиткове мистецтво. Балет, який використовує природну пластику людського тіла, поєднує в собі танець, музику, живопис, скульптуру.

Згадай деякі з найвідоміших образів балету та кіно. Назви свої.

Серед популярних циркових жанрів є жонглювання, акробатика та еквілібристика. Знайди відповідні зображення.

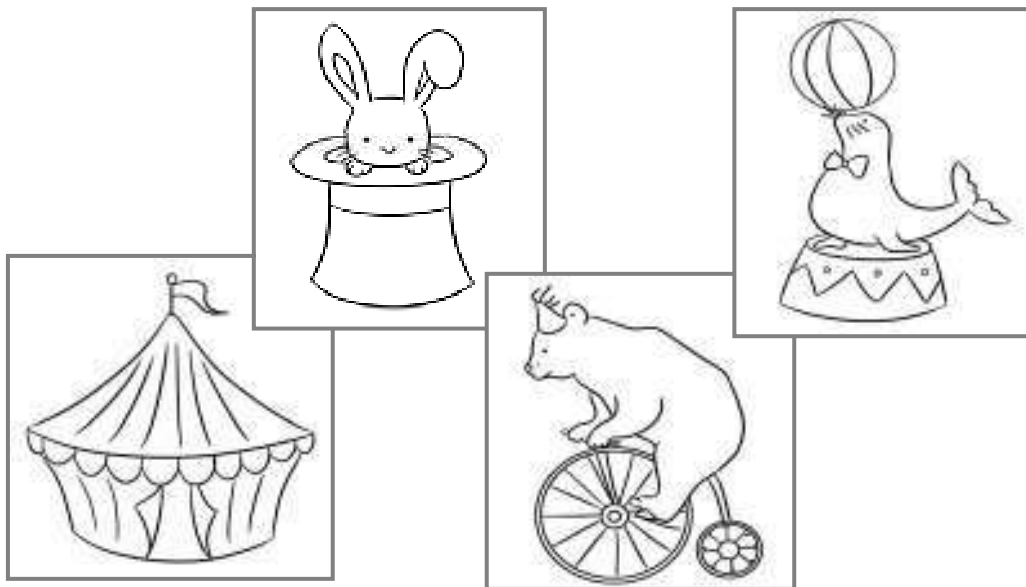
Цирк має давню та цікаву історію. Вже у V–VIII століттях до н. е. в Китаї існував цирк, де глядачі насолоджувались акробатикою, фехтуванням на мечях і списах, шпагококтанням і боротьбою. У Давньому Римі в цирку представляли кінські перегони та їзду на колісницях. Цирк сучасного типу вперше з'явився лише в кінці XVIII століття в Парижі. Тут давали вистави, що складалися з різних вправ на конях і акробатичних номерів. Пізніше в програму було введено ще й пантоміму та боротьбу диких звірів. Із Парижа циркові вистави незабаром поширилися по всій Європі.

Дізнайся більше за QR-кодом про цирк в Україні.

Відвідай сьогодні цирк у своїй уяві, але не просто як глядач, а як майстер / майстриня графіки. За допомогою олівця, гелевої ручки чи фломастера виконай графічне зображення циркових акторів, дресированих тварин чи типових атрибутів.

Які найвідоміші в світі цирки ти знаєш? Що тебе найбільше вразило під час останнього візиту до цирку? Які проблеми, на твою думку, переживає цирк на сучасному етапі?

Динамічне та сповнене подій життя створює умови для нових зустрічей різних видів мистецтв, і цим воно прекрасне!

5. Спогади дитинства

Мамині колискові. Їхні наспіви вважають першими музичними враженнями для немовляти. Слова й мелодії цих дивовижно теплих і ніжних пісень дійшли з глибин часів до нинішніх днів. Ці пісні часто виступали в ролі замовлянь, оскільки за допомогою слова, наспіву мати хотіла не лише приспати дитину, але й захистити її, відвернути злі сили.

Олег Шупляк
«Материнство. Колискова»

Чи знаєш ти колискові, які співають немовлятам? Розглянь картину, продумай музичний образ до неї. Які засоби музичної виразності використаєш для цього образу?

Коліскові передавали з покоління в покоління. Багато зразків збереглось у фольклорі різних народів. У них простежуються образи, які допомагають зрозуміти побут і звичаї. Цікавим є той факт, що колискові завжди звучать рідною мовою. Але кожна колискова створена для присипляння немовляти, тому визначальною в ній є музична мова: проста мелодія з інтонацією погойдування, мінорний лад, рівний ритм, помірний темп, жіночий голос тощо.

Образи в колискових світу дуже різні. Тут ти можеш зустріти Кота-воркота, Маленького горобчика, Лиса, Вовчика. В основі пісні можуть лежати побутові та казкові сюжети.

Прослухай колискові різних народів. Знайди спільні риси в музичних образах.

Французька колискова.

Використай QR-код.

Єврейська колискова.

Використай QR-код.

Грузинська колискова.

Використай QR-код.

В українському фольклорі дослідники вивчили до пів мільйона зразків колискових. Основні персонажі — сон, дрімота, кіт, голуби, які дбають про дитину, її сон та спокій, годують її. Майже в усіх колисанках, незалежно від змісту, є заспіви та приспіви: «люлі», «люлесі», «люлечки», «а-а-а» та інші. Одним із таких прикладів є колискова «Котику сіренький», яку записав український фольклорист Климент Квітка з голосу видатної української поетеси Лесі Українки.

Прослухай колискову. Хто її виконує?

Українська народна пісня «Котику сіренький».

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Які почуття викликає колискова? Як розкритий музичний образ у ній? Чи відповідає анімаційний образ музичному?

Українські композитори та аматори часто звертаються до народної пісні у своїй творчості. **Обробка** — це видозмінення музичного твору шляхом спеціальних музичних прийомів. Автор зберігає основну мелодію, але вкладає нове бачення завдяки засобам музичної виразності.

Розучи колискову. Які засоби виразності ти використаєш під час її виконання?

КОТИКУ СІРЕНЬКИЙ

Українська народна пісня

Обробка Михайла Вериківського

Повільно

Прослухай колискову сучасної української композиторки-барда (композиторки-виконавиці) Марії Бурмаки.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Який настрій викликає колискова? Які засоби музичної виразності використала композиторка? Чим відрізняється обробка від оригіналу?

Чи потрібно дитині співати колискові пісні? У чому краса колискової пісні?

**Через колискову мати передає пам'ять роду.
Унікальність української колискової визнана світом.**

5. Спогади дитинства

У кожного з нас є душевні, особливі спогади, що змушують щасливо усміхатись. І більшість із них — про дитинство. Друзі, бабусині пиріжки, улюблені мультики... Так, це теж мистецтво!

Анімація (мультиплікація) — вид кіномистецтва, твори якого створюють методом покадрової зйомки послідовних фаз руху мальованих або об'ємних картинок.

Види анімації

Мальована 2D

Комп'ютерна 3D

Лялькова

Пластилінова

Особливої популярності в останні роки набули **аніме** — анімаційні фільми, що екранізують японські комікси-манґи. Вони орієнтуються головним чином на підлітків та відрізняються характерною манерою зображення персонажів. Вагому роль у розкритті образів анімаційних фільмів відіграє музичний супровід.

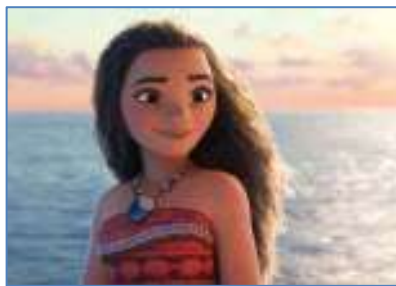
За що ми любимо мультфільми? За те, що проживаємо з їх героями їхні життя, бачимо, як вони змінюються, співчуваємо та підтримуємо їх — а отже, змінюємося самі! У кожного покоління свої герої, але незмінними залишаються чесність, кмітливість, доброта і сміливість.

Жіночі образи в анімації теж зазнали суттєвих змін. Від наївних і безпорадних Білосніжки та Попелюшки до рішучих і незалежних Рапунцель, Аріель та Моани — вони стали відображенням змін у ставленні до жінок у суспільстві загалом.

Білосніжка

Моана

Давай обговоримо: Який твій улюблений персонаж мультфільму? Які риси характеру в ньому або в ній тобі подобаються? Що тобі відомо про українських мультиплікаторів та їхні фільми?

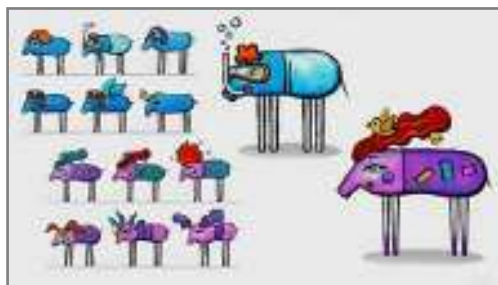
«У місті Горішній Македонськ на березі Кришталевого моря щасливо мешкають слоуни. Вони носять білі панчохи, надягають капелюхи (навіть у ліжку), обожнюють какао, знаються на мистецтві та люблять зненацька приголомшити непростим питаннячком.

З ними добре фантазувати, мріяти та сміятись, а їхня назва походить від слова «slow» — бо ці чудернацькі істоти нікуди не поспішають...»

Це не казка, а новий мультик від українських аніматорів «Слоуни». Ось у такому містечку відбуваються його події:

А ось модельні листи з розробки персонажів:

Говоримо про анімацію — створюємо анімацію! Що потрібно, аби створити мультфільм? Правильно — уява, бажання та друзі. Вигадайте цікаву історію. Одні малюють містечко, інші — його мешканців. Проведіть конкурс на кращу розробку зображень.

Створення анімаційних фільмів вимагає потужної творчої енергії та вміння працювати в команді.

Учись цього на уроках мистецтва!

6. Діти в мистецтві

Український народ багатий на легенди. Одна з них розповідає про те, як Бог подарував Україні талант. І цим талантом була пісня.

«Узяла дівчина Україна дарунок і міцно притиснула його до серця. Поклонилося низенько Всевишньому та з ясним обличчям і вірою понесла пісню в народ». *Дізнайся більше за QR-кодом.*

Ще з давніх-давен українців супроводжувала пісня. Із народження родина виховувала свою малечу через спів. До сьогодні велику частину української народної творчості

становить дитячий фольклор. Насамперед це ті пісні, розповіді, забавлянки та ігри, які складали дорослі для своїх нащадків. Саме з колискових та забавлянок починається виховання дитини та пізнання нею світу.

Які забавлянки ти знаєш? Чи вмієш грати в «Сороку-ворону» або «Ладки, ладусі»? Можливо, тобі відомі інші забавлянки?

Забавлянки — це короткі пісеньки чи віршики жартівливого, грайливого характеру. Вони супроводжуються різними рухами та жестами, що допомагає фізично зміцнювати дитину та створює бадьорий настрій.

Ритмічна гра. Об'єднайтесь у дві групи. Одна група ритмічно прошіптуватиме склад «Чук», а друга промовлятиме слово «забавлянки». Виконайте це завдання в різних темпах.

Інтонація — єдність звуку та змісту. Музична інтонація — втілення художнього образу в музичних звуках. У музиці вона опирається на музичну мову та засоби виразності. Музичні інтонації бувають танцювальні та маршові, ліричні та жартівливі, зображальні та виражальні.

Виконай забавлянку «Кумо, кумо, що варила?»

КУМО, КУМО, ЩО ВАРИЛА?

Забавлянка

Помірно

Обери запитання (завдання) для себе.

Як рухається мелодія? Які музичні інтонації передає пісня? Це виражальні чи зображальні музичні інтонації?

Заклички — це короткі музично-поетичні твори, які пов'язані з давньою вірою в магічну силу природних явищ. Їх промовляли чи проспівували для того, щоб вплинути на погоду чи довкілля.

Проспівай відому тобі закличку «Іди, іди, дощику» по нотах та зі словами. Додай до заклички рухи та ритмічний супровід.

ІДИ, ІДИ, ДОЩИКУ

Закличка

Швидко

Дитячі пісні-ігри (хороводи) — це синтетичний вид народної творчості, що поєднує поезію, музику й танець. Хороводи («хорос» — коло) — один із найдавніших видів народного танцювального мистецтва. Їх виконання колись було пов'язане з обрядовими діями, традиційною зустріччю весни (весняні), відзначенням літа (купальські), зустрічанням Нового року.

Розучи пісню та ознайомся з правилами водіння хороводу «Ой, нумо, нумо заплетемо Шума».

Використай QR-код.

ОЙ, НУМО, НУМО ЗАПЛТЕМО ШУМА

Українська народна пісня

2. Ой, Шум ходить, по воді бродить,
А Шумиха рибу ловить.
3. Що наловила — все зварила,
В гості громаду запросила.
4. Громада чекає, а Шума немає.
Де же це він, справді, досі блукає?
5. Шум по дорозі зайця злякався,
Зайця злякався, в кропиву сховався.
6. В кропиву сховався, бороною вкрився,
Бороною вкрився, щоб не пожалився.

Цікаво дізнатися та послухати, як українські автентичні пісні, завдяки сучасному аранжуванню (обробці), набувають нового оригінального звучання.

Спробуйте протанцювати хоровод «Ой, нумо, нумо заплетемо Шума» під сучасну версію цієї пісні фолкгурту «Go_A» «Шум».

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Чи сподобалася тобі композиція? Як вплинула музика на твій настрій? Які засоби музичної виразності використали учасники гурту «Go_A» композиції?

Що спільного у творах, з якими ти познайомився / познайомилася на уроці? Чому важливо вивчати дитячий музичний фольклор?

Світ українського дитячого фольклору багатий та різноманітний. Його варто вивчати та любити!

6. Діти в мистецтві

У різних куточках планети народжуються діти, в яких прагнення малювати є таким же сильним, як потреба у свіжому повітрі. Вони вже здобули славу і своїм прикладом доводять, що у світі успішних митців немає обмежень за віком.

*Сін Яо Цень
(США)*

*Аеліта Адре
(Австралія)*

*Душан Кртоліца
(Сербія)*

*Мікаїл Акар
(Німеччина)*

Багато відомих митців і мисткинь починали малювати в ранньому віці. Не всі вони мали потужну підтримку від батьків чи сприятливі умови для розвитку, проте талант і наполегливість допомогли їм здолати всі перешкоди.

Давай обговоримо: Які переваги і недоліки, на твою думку, існують у ранньому успіху? Чому не всім маленьким геніям вдається в майбутньому досягнути висот майстерності? Що ти знаєш про творчий шлях та історію становлення знах митців твого краю?

З чого почати? З основного та найголовнішого — з лінії. **Пляма, штрих, крапка, лінія** — це виражальні засоби **графіки** — виду образотворчого мистецтва, який виявляє себе через лінію, контраст чорного і білого та характеризується меншим, порівняно із живописом, використанням кольору.

Різновиди графіки за призначенням

Станкова — це оригінальний авторський твір

Книжкова, газетно-журнальна — ілюстрації, карикатури

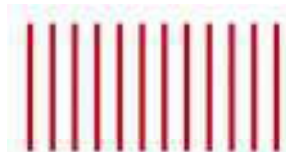
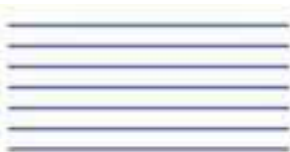
Плакатна — агітаційні, рекламні плакати

Прикладна — листівки, марки, гроші, рекламна продукція

За способом виконання графіку поділяють на унікальну, друковану, тиражну і комп'ютерну.

Виразності графіці додає різнохарактерність і пластичність ліній. Згадай відомі тобі типи ліній і скажи, якого зразка тут не вистачає.

Її величність Графіка дарує тобі цікаву ідею — в основу майбутнього рисунка поклади силует тварини або інше зображення, а решту площини заповни лініями різного типу, крапками, плямами та графічними зображеннями. Скористайся олівцем, гелевою ручкою чи фломастером.

Чи вдалося мені рівномірно заповнити площину аркуша лініями та плямами? Чи достатньо акуратною є моя робота?

Віра в себе й непереборне бажання творити є тими ключами, що відчиняють двері у світ успіху.

7. Усе почалося з пісні

У народі кажуть: душа співає. Дослідники виявили, що коли людина співає, в її мозку виробляються особливі хімічні сполуки, завдяки яким вона відчуває спокій і радість. Правильний спів — це правильне дихання, яке є

невід’ємною частиною всіх оздоровчих систем. Але колективний спів має подвійну силу. Він впливає на кожного учасника та виховує його.

Пригадай правила правильного співу. Чи потрібно розспівуватися? Як поводитися в хорі?

Хор — це колектив співаків, які разом виконують вокальну музику. Хоровий спів буває **одноголосий і багатоголосий**, із **музичним супроводом** або без нього (а капела). Керує хором **диригент** або **хормейстер**.

Хори бувають:

За складом —

чоловічі

жіночі

дитячі

мішані

За кількістю —

малі
(від 12 осіб)

середні
(від 26 осіб)

великі
(від 50 осіб)

За манерою співу —

академічні

народні

естрадні

Український хоровий спів — це перлина нашої національної музичної культури, де розкривається душа співучого й талановитого українського народу. Милозвучність народної пісні, традиції хорового виконавства сприяли розвитку хорової обробки народної пісні.

Одним із кращих авторів хорових обробок був Микола Леонтович — композитор, педагог, хормейстер, збирач фольклору. Він — автор відомої у світі хорової обробки щедрівки «Щедрик».

Дізнайся більше за QR-кодом.

Яскраві та багатогранні обробки Миколи Леонтовича справедливо відносять до **хорової мініатюри** — невеликих за обсягом хорових творів, призначених для виконання чотириголосим хором а капела. На відміну від хорової пісні, у мініатюрі розвинене багатоголосся і є елементи поліфонії (почергового викладення теми в різних голосах). Тому Леонтовича називають Бахом хорової музики.

Серед робіт великого композитора унікальна хорова мініатюра — обробка народної пісні «Дударик».

Прослухай обробку української народної пісні «Дударик» Миколи Леонтовича, *використавши QR-код*.

Обери запитання (завдання) для себе.

Які почуття викликає цей твір? Які засоби музичної виразності використав композитор для створення образу дударика? За рахунок чого відбувається музичний розвиток у мініатюрі?

Ще одним жанром хорової музики є **цикл хорових мініатюр** — об'єднання кількох різнохарактерних мініатюр однією думкою чи назвою. Частини циклу можуть виконуватися самостійно. Зразком цього жанру є цикл Бориса Лятошинського «Пори року» на слова Олександра Пушкіна.

Прослухай частину «Осінь». Чи зрозумілим і завершеним є образ однієї частини? [Використай QR-код.](#)

Обери запитання (завдання) для себе.

Який настрій передає мініатюра? Які засоби музичної виразності використовує композитор? Чи зрозумілим та завершеним є образ однієї частини?

Розучи пісню. Які засоби музичної виразності краще розкриють образ твору?

ПІСЕНЬКА

Музика Ірини Кириліної; слова Вадима Скомаровського

Andantino

У дво-рі, ле-кли прі-ма, клі-ма прі-ма. Хо-пить пі-сень-ка са-ма крадь-ко-ма.

Мов дво-ри-ни ру-чай-ка, не дзвін-ка, не го-мін-ка пі-сень-ка.

То зли-ва-є десь во-на, та бреш-ить бі-ля вік-на, як стру-на.

Я мр-щій у двір мій-ну, двір мій-ну. Піс-ню тям за-да-же-ну ча-рік-ну, ча-рік-ну.

Яку роль відіграє пісня в українській музичній культурі? Який аналог можна знайти в образотворчому мистецтві до понять «багато-голосий хор» та «одноголосий хор»?

**Ми маємо цінувати хорові традиції свого народу,
адже вони визнані світом.**

7. Усе почалося з погляду

Зупинитися, побачити і здивуватися! Усіх творчих людей об'єднує здатність помічати незвичайне та прекрасне. Погляд митця шукає натхнення, а погляд глядача на твір — відповідей на одвічні питання, естетичної насолоди та поживи для роздумів.

Давай подивимося поглядом зацікавленого глядача на відомий твір.

Едгар Дега «Урок танцю»

До якого виду мистецтва належить твір? Хто зображений на картині? Що, на твою думку, відчував митець у процесі створення полотна? Які емоції в героїв?

Яскравий слід в історії мистецтва залишали ті, хто наважувався сміливо шукати власні техніки та способи самовираження. Вони не завжди відразу знаходили підтримку у глядачів, проте їхня наполегливість і щирість із часом викликали захоплення та відгук. Часто їхня творчість має потужний вплив на становлення молодих художників.

Одним із таких сміливців був Кіт Гарінг, американський художник, фотограф, громадський діяч, що створив серію робіт із динамічними стилізованими фігурками. Деякі його твори нагадують зображення древніх індіанців мая та інків. Яскраві кольори, виразний контур та активні персонажі створюють позитивну атмосферу радості та єднання. Його надихало вуличне мистецтво графіті та комікси.

Проаналізуй, які засоби використав автор, щоб передати динаміку руху.

Нестандартне бачення культурної спадщини України запропонувала українська мисткиня Оксана Мась, яка створює масштабні зображення. Її «Погляд у вічність» — мозаїка Оранти з писанок — експонувався в Софії Київській у 2010 році.

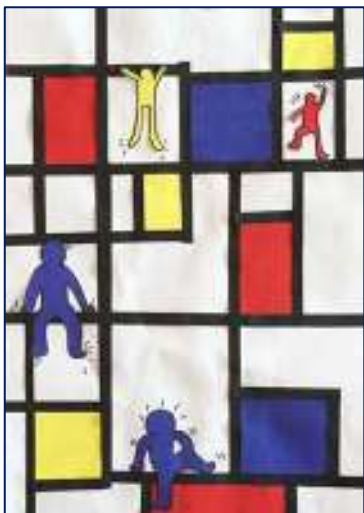
Пригадай, які незвичайні техніки тобі відомі. Які матеріали та інструменти використовують митці в процесі творчості?

Творчість Піта Мондріана, який зміг закохати світ у п'ять кольорів, знаходить своє продовження у творах дизайнерів. Попри те, що ним було створено багато різнопланових картин, найчастіше його ім'я асоціюється з абстрактними геометричними зображеннями.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Скористайтесь кольоровим папером, клеєм, чорним маркером і створіть аплікацію в стилі Піта Мондріана та Кіта Гарінга. Безтурботні фігурки на ній будуть сміливо виходити за межі кольорових прямокутників та квадратів. Обговоріть ідеї та додайте власні елементи.

Що вдалось і що не вдалось тобі в цій роботі? Чим відрізняються наші фігурки? Чи вдалося внести в роботу свої ідеї?

**Мистецтво — це завжди сміливий пошук.
Не бійся виходити за межі заданого формату.**

8. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше

Музика здатна висловити будь-які емоції. Вона може захопити, надихнути, заспокоїти або ж, навпаки, збадьорити. Насправді, окрім емоцій, музика неабияк розвиває всі фізіологічні можливості людини: слух, моторику, почуття ритму, а також допомагає налагоджувати стосунки між людьми, наприклад, коли граєш в оркестрі, танцюєш чи співаєш у хорі. А ще музика здатна залишати спогади на все життя.

Вік Бікомонг «Музика та живопис очей»

Цікаво, а які спогади залишили тобі наші уроки?

Зверни увагу! Усі завдання позначені певним кольором, який вказує на рівень складності. Ти зустрічався / зустрічалася з цією інформацією на початку підручника.

Обери завдання для себе. Успіхів!

1. Доповни речення.

Колектив співаків, які разом виконують вокальну музику, називають ...

Композитор пише ... музику.

Чергування звуків різної тривалості — це ...

Музику для співу називають ...

Невеликий за обсягом хоровий твір, призначений для виконання чотириголосим хором а капела, називають ...

Одноголосно виражена музична думка — це ...

Найдавніший вид народного танцю — це ...

Мистецтво, яке поєднує в собі кілька видів мистецтв, називають ...

Рівномірну пульсацію, чергування сильних та слабких долей у музиці називають ...

Лад, якому притаманне веселе, бадьоре, яскраве звучання, називають ...

2. Встанови відповідність.

«Зозуля»

«Щедрик»

«Осінь»

«Думка-Шумка»

Лятошинський

Леонтович

Лисенко

Дакен

3. Розглянь предмети. Які з них належать до музичних інструментів?

4. З переліку творів обери той, музичний образ якого відповідає характеристиці: *ніжна мелодія, у стрімкому темпі, неголосна динаміка, споглядальний характер, імітує спів пташки.*

Друга рапсодія «Думка-Шумка» Миколи Лисенка, українська народна пісня в обробці Миколи Леонтовича «Дударик», п'єса «Зозуля» Луї-Клода Дакена.

5. Розглянь давні українські музичні інструменти.

Які з них можуть імітувати спів птахів, крики диких тварин, біг табунів? Який із музичних інструментів найгучніший?

Жалійка

Тулумбас

Трембіта

Рубель

Бугай

Окарина (зозулька)

6. Прослухай фрагменти музичних творів, *використавши QR-коди*. Пригадай їхні / їхню назви та авторів, охарактеризуй музичні образи цих творів.

7. Обери з переліку синтетичні види мистецтв.

Музика Кіно Література Цирк Графіка

8. Об'єднайтеся з друзями у 3 групи. Перша група створює ритмічний малюнок, який сповіщає про напад ворогів; друга — схід сонця; третя — стан природи після літнього дощу.

9. Визнач, які з даних творів ти слухав / слухала, а які виконував / виконувала, назви авторів. Продумай такий порядок виконання пісень, щоб він відповідав правилам створення циклу хорових мініатюр.

Виконай твори на бажання.

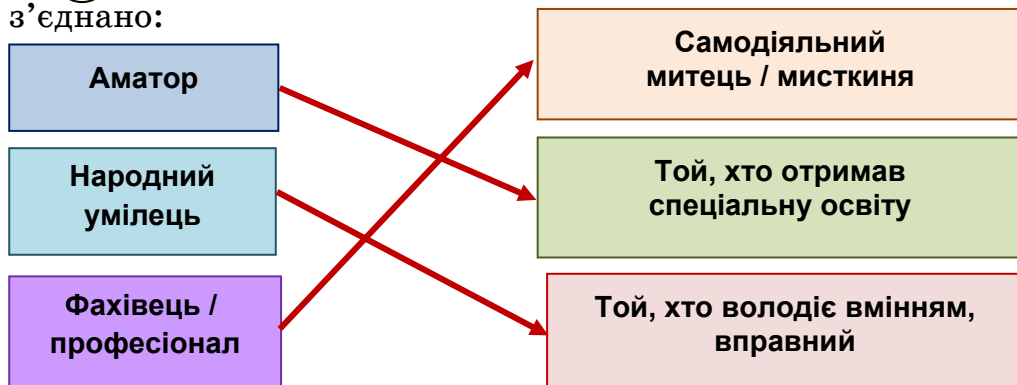
«Чуєш, брате мій», «Дударик», «Пісенька», «Котику сіренький», «Веселка», «Ой, нумо, нумо заплетемо Шума».

**Музика торкається найглибших струн нашої душі
та викликає потужний емоційний ефект.
Учись насолоджуватися нею.**

8. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше

Зроби сьогодні необхідну зупинку, щоб перевірити, що з пройденого залишилося у твоїй пам'яті.

1. Згадай творців мистецтва. Перевір, чи правильно з'єднано:

2. Згадай первісне мистецтво. Що таке петрогліфи?

1

ЧИ

2

3. Згадай види образотворчого мистецтва та їхні виражальні засоби. Виразальним засобом якого виду мистецтва є об'єм?

Графіка

Скульптура

Живопис

4. Згадай синтетичні види мистецтв. Якого зображення не вистачає?

5. Згадай види графіки. Яке із зображень є зразком станкової графіки?

Рудольф
Хачатрян
«Великий
натюрморт»

6. Згадай види анімації. До яких видів анімації ти віднесеш ці зразки?

7. Згадай, що таке художній образ. Який художній образ відображено в цьому зразку?

Образ материнства
Образ природи
Образ самотності
Образ дитинства

Вінсент Ван Гог
«На порозі вічності»

8. Згадай прізвища митців / мисткинь, чиї твори були розглянуті на уроках. Знайди у стрічці одне з них, написане синіми літерами.

ВАНГОГ ПІКАССО АМОНДРІАН РІДАЕНІН МАСЬГ

Позаду цікаві уроки й повторення матеріалу, а попереду — вправлення у ліпленні. Нехай рибка сьогодні буде фантастичною! Створюючи її силует, добирай гармонійну колірну гаму. Користуйся стеками та підручними матеріалами, застосовуй відомі тобі прийоми декорування.

Наскільки оригінальною є твоя робота? Що тобі вдалося найкраще?

**Глибокі знання, поєднані з вправними руками
та розвиненою уявою, здатні перетворити тебе
на успішного митця чи мисткиню.**

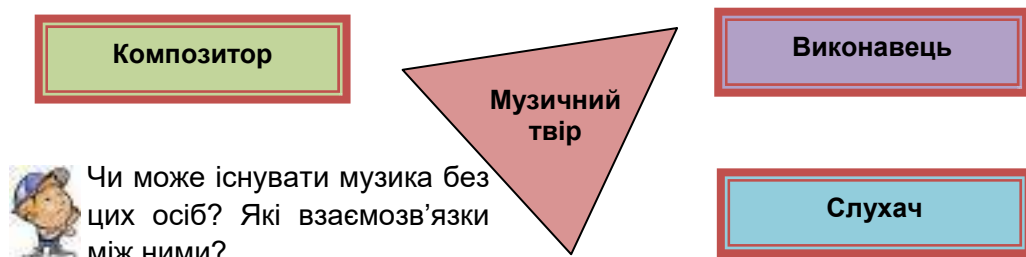

Навколишній світ у мистецтві

9. Образи навколо нас

Світ такий барвистий і різноманітний! Кожна людина має власне бачення навколишньої дійсності, сприймає її та осмислює по-своєму. Все, що оточує тебе, створює образи та викликає почуття. Як поєднати індивідуальні розуміння «прекрасного» в одному музичному творі?

Музика залежить від взаємодії трьох учасників:

Одним із головних завдань композитора є створення яскравого та неповторного образу, зрозумілого виконавцю та слухачеві.

Пригадай визначення вокальної та інструментальної музики. Наведи приклади.

Вокальна та інструментальна музика завжди існували в тісному взаємозв'язку. Люди виконували мелодії пісень, які їм подобалися, на інструменті. Так виникли інструментальні жанри, зокрема **п'єси-мініатюри**, пісні без слів тощо.

Завдяки слову вокальна музика завжди зрозуміліша, порівняно з інструментальною. Але в інструментальній існує багато творів, де композитор у тій чи іншій формі пояснює слухачам його зміст.

Таку музику називають **програмною**. Програми бувають різними: від конкретної назви (Луї-Клод Дакен «Зозуля») до певного розгорнутого сюжету (сюїта «Пер Гюнт» Едварда Гріга). Головне їхнє завдання — допомогти зрозуміти задум митця.

Твори програмної музики пишуть у різних музичних формах: від великих циклів до мініатюр.

Теодор Кіттельсен
«Пер Гюнт у Доврського діда»

Пригадай, що таке мініатюра. Чи траплялося тобі поняття «цикл мініатюр»? Охарактеризуй його особливості.

Цикл інструментальних п'єс — це музичний твір, який складається з кількох самостійних за будовою п'єс, пов'язаних одним задумом.

Василь Барвінський як композитор є визначним представником серед композиторів української музичної культури ХХ століття. Особливістю творчості митця є створення жанру інструментальної музичної мініатюри, переважно для фортепіано. Він прагнув навчити інструмент «співати» українських народних пісень.

[Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

Одним із найкращих зразків пісенних образів у інструментальній музиці Василя Барвінського став цикл «Шість мініатюр на українські народні теми». Програму кожної п'єси закладено в її назві (**«Заколисна пісня»**, **«Український танок»**, **«Лірницька пісня»**, **«Гумореска»**, **«Думка»**, **«Марш»**). Розкриття художнього образу сприяють теми українських народних пісень, які лежать в основі мініатюр (у «Заколисній пісні» — це колискова «Ой ходить сон», у «Гуморесці» — пісня «Добрий вечір, дівчино»).

Прослухай «Заколисну пісню» та «Гумореску» з циклу «Шість мініатюр на українські народні теми» для фортепіано Василя Барвінського.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Який характер мелодії п'єс?

Які засоби музичної виразності використав композитор у п'єсах?

Порівняй засоби музичної виразності п'єс.

Розучи пісню Анатолія Житкевича. Які засоби музичної виразності має використати виконавець, щоб образ став яскравим?

ВСЕ ЦЕ ПОТРІБНО МЕНІ

Музика і слова Анатолія Житкевича

Стримано

Ми-лі, ча-рів-ні сло-ва, каз-ка но-ва і ста-ра, мрі-я ви-со-ка, не
 6
 грі-за, лає-ка ма-ту-си - на ніж-на, та - то-ва сил-на ру - ка,
 11
 і поа-по-воа-па рі - ка, гор-ді, кри-за-ті піс - ні — все це по-тріб-но ме - ні.
 17
 Приспів.
 Все - все - все, все - все - все, все це по-тріб-но ме - ні!

2. В полі тривкий колосок,
 Сад і маленький лісок,
 Мова моя солов'їна,
 Рідна моя Україна,
 Чисте дзвінке джерело,

Миле до болю село,
 Спокій і мир на землі —
 Все це потрібно мені.
 Все-все-все, все-все-все,
 Все це потрібно мені!

Уяви себе художником. Які живописні образи відповідали б музичним творам, що звучали на уроці? Опиши їх чи створи.

Програмна музика допомагає композитору, виконавцю та слухачу краще сприймати світ навколо нас.

9. Образи навколо нас

Прагнення до естетики та краси закладені в нас від природи. Можливо, саме тому в далекому минулому люди почали зображати гарні предмети, що їх оточували. Таким чином виник натюрморт, який на межі XVI–XVII століть став самостійним жанром.

Натюрморт — це жанр живопису, що зображає зірвані плоди, квіти, спійману рибу та здобич мисливців, букети квітів, композиції овочів, фруктів, посуд тощо. Твори цього жанру покликані викликати відчуття повноти життя та достатку.

Фреска з Помпей

Ще в Давній Греції та Давньому Римі створювали мозаїки та фрески із зображеннями посуду та квітів.

Якопо да Емполі «Натюрморт»

У XVII столітті найбільш поширеним різновидом натюрморту стало зображення плодів і предметів побуту.

Ян Лівенс «Марнота марнот»

Митці часто виражали власні філософські ідеї, використовуючи предмети-символи.

Пабло Пікассо «Натюрморт з глечиком, свічкою та запіканкою»

У XX столітті з'явилися нові сміливі підходи в зображенні предметів.

Велику майстерність у створенні натюрмортів виявляють українські митці. У своїх творах вони передають національний колорит.

Роман Свередюк
«Натюрморт»

Ольга Горішина «Традиційний
натюрморт»

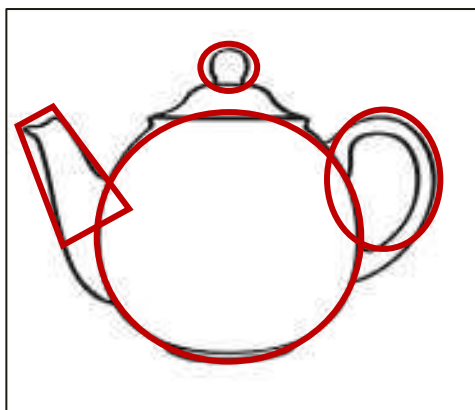
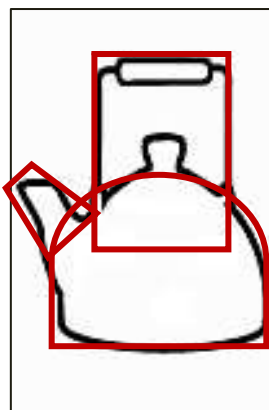
Нашу подорож у світ предметів навколо та їх відображення в жанрі натюрморту розпочнемо з розгляду чайника, окремого предмета посуду. Він досі є актуальним, тому пошук цікавих форм і нестандартних підходів у його дизайні триває. Роздивися подані зразки і скажи, який характер образу ти в них бачиш.

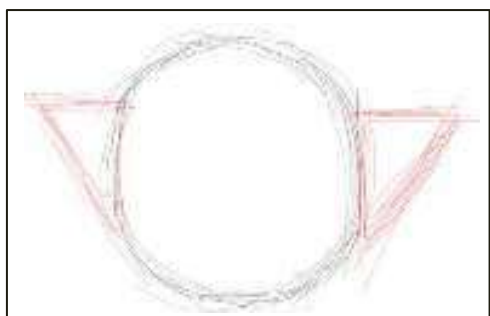
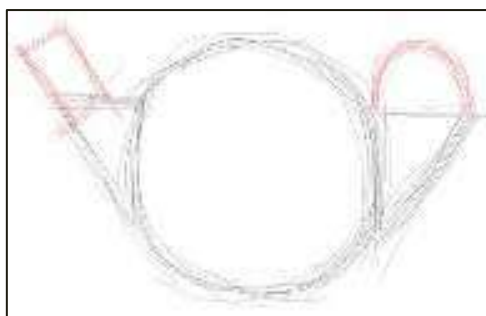
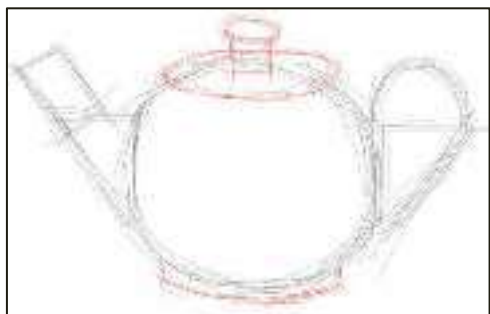
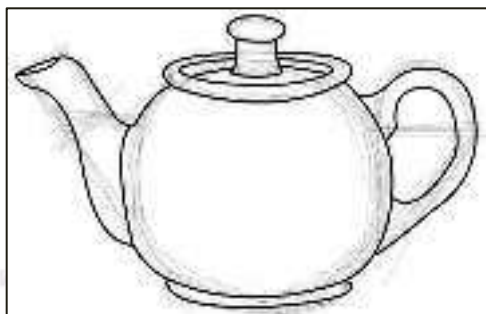
Чи можливо, на твою думку, поєднати функціональні вимоги до чайника зі сміливим дизайном? Чи створює незвичайний вигляд предметів побуту особливу атмосферу в домі? Який вражаючий за дизайном посуд тобі доводилося бачити?

Щоб зобразити чайник, потрібно проаналізувати, з яких простих геометричних форм він складається. Назви фігури, які «заховані» в цих чайничках.

Виконай зображення чайника, використовуючи запропонований спосіб. Від простих геометричних форм перейди до пластичного контурного рисунка. Зітри зайві лінії. Розмалуй обраним кольором, на бажання.

Занурення у форму та красу окремого предмета допоможе тобі сміливо перейти до зображення групи предметів у натюрморті.

10. У пошуках різноманіття

Тисячолітня історія приховує походження інструментальної музики. У світі існує чимало легенд про появу музичних інструментів. Давні греки розповідають про флейту бога Пана, іспанці — про народження цитри, українські гуцули — про виникнення трембіти.

Україна має унікальний набір народних інструментів. Вони створюють особливий колорит у музичній культурі. Серед українських народних інструментів сьогодні популярними є бандура, скрипка, трембіта, сопілка, кобза, цимбали тощо.

Ганс Макарт «Пан грає на флейті»

Роздивися зображення. Обери серед них українські народні інструменти. Пригадай їхні назви.

Перші згадки про народні музичні інструменти в Україні пов'язують з епохою давнього кам'яного віку, з археологічними знахідками кістяної флейти та комплексу інструментів з кісток мамонта.

У IX столітті музичні інструменти поширилися територією Русі-України, про що свідчать фрески Софії Київської.

Фреска Софії Київської

На українських лубкових картинах з XVII століття з'явився образ козака Мамай з кобзою в руках. Цей щипковий інструмент був улюбленим інструментом кобзарів і став попередником бандури.

Він був поширений і серед інших народів, зокрема в молдован, румунів.

Дізнайся більше за QR-кодом.

«Козак Мамай».
XVIII ст.

Схожий інструмент існує в різних країнах під такими назвами: «коруз» у Туреччині, «korus» у Хорватії, «koboz» в Угорщині, «sobza» в Молдові, «soboz» в Румунії тощо.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Копуз (Туреччина)

Кобоз (Румунія)

Кобза (Україна)

З давніх часів в Україні існувало безліч музичних інструментів, від найскладніших, що потребували щоденної практики, до найпростіших, на яких грали просто для розваги.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Їх поділяють на такі групи: ударні (тулумбас, бубон), духові (окарина, волинка), щипкові (скрипка, басоля) та самозвучні (дзвони, дримба, калатало, било, деркач). В останню групу входять найдавніші та найпростіші інструменти.

Деркач

Калатало

Било

Прослухай твір Василя Попадюка «Українська фантазія» у виконанні оркестру народних інструментів.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Які інструменти виконують твір? Які інструменти виконують соло у ньому? Охарактеризуй тембри інструментів, які виконували соло.

Сучасні виконавці використовують побутові предмети та речі для створення нових тембральних забарвлень.

Прослухай твір Йоганна Себастьяна Баха «Токата і фуга ре мінор». Опиши особливості тембрового звучання.

Використай QR-код.

Прослухай фрагмент українського народного танцю, соло Миколи Матьора. Які побутові предмети стали музичними інструментами?

Використай QR-код.

Розглянь зображення. Які з цих побутових предметів та речей можуть бути музичними інструментами? Опиши їх звучання.

Різноманітність тембрів робить музичний світ барвистим та яскравим.

10. У пошуках різноманіття

Однією з причин нашого захоплення тим чи іншим художнім твором, зокрема натюрмортом, є правильна композиція.

Композиція — це побудова художнього твору, яка організовує простір. Гармонійна композиція твору передбачає правильний вибір формату, відтворення відчуття об'єму контрастом світла і тіні, дотримання пропорцій та масштабу.

На вибір вертикального чи горизонтального **формату** впливає форма й розташування предметів. Роздивися твори Йохана де Фре та проаналізуй вибір формату в них.

Йохан де Фре

Пропорції — це розмірне співвідношення частин твору; один з основних засобів композиції.

Дотримання пропорцій у цьому творі дає змогу побачити, що лимон значно менший за млинок, а конус позаду більший за скляну посудину.

Геннадій Сонту

Досвідчені художники радять початківцям дотримуватися таких порад у створенні композиції в натюрморті:

- *розташовувати більші предмети позаду;*
- *добирати різноманітні за формою, кольором та фактурою (матеріалом) предмети;*
- *сміливо перекривати предмети один одним;*
- *уникати надмірного віддалення чи надмірного наближення предметів;*
- *виділяти композиційний центр твору розміром, формою чи кольором;*
- *гармонійно поєднувати елементи за змістом та кольором.*

Роздивися живописний натюрморт і скажи, які із зазначених рекомендацій дотримано в ньому.

Богдан Ткачик «Натюрморт черняхівської культури»

Що об'єднує зображувані предмети? Що є композиційним центром у натюрморті? Яким, на твою думку, є ставлення автора до обраних ним об'єктів твору? Які емоції він викликає в тебе?

Леон Бельський «Груші»

Обговоріть у групах, чи правильно обраний формат, чи виражений об'єм засобами світла і тіні, чи дотримані пропорції та поради щодо композивання в цьому творі.

Закріпити знання з композиції нам допоможе створення натюрморту в техніці аплікації. З кольорового паперу виріж довільну кількість фруктів та овочів, дотримуючись їхніх пропорцій і форм. Розташуй їх на площині аркуша згідно із законами композиції та наклеї.

Що викликало в мене найбільші труднощі в процесі роботи? Чи вдалося мені дотриматися пропорцій предметів? Чи можу я назвати композицію своєї роботи гармонійною?

Делікатне опрацювання дрібних деталей розвиває твою дрібну моторику, а вишукана композиція завершеного твору викликає захоплення та естетичне задоволення.

11. Гармонія в єдності

Світ музичних інструментів дуже великий і цікавий. Інструменти бувають різними за формою, розміром, матеріалом, способом видобування звуків і, найголовніше, за тембром.

Як ти розумієш поняття «тембр»? Чим відрізняється звучання скрипки від звучання деркача? Які з інструментів будуть гучніші — скрипка чи барабан?

Як у живописі для створення картини художник використовує велику палітру кольорів, так композитор для музичної композиції поєднує різноманітні тембри.

Історія злагодженого звучання почалася ще в давні часи. У давньогрецькому театрі існували спеціальні майданчики, на яких сиділи музиканти, що супроводжували дійство. Називалися такі майданчики-піднесення «оркестра».

Джон Теодор Хайнц-Старший «Музична вечірка в Констеблі Мелтон»

У європейській культурі об'єднання музикантів називали капелою. На межі XVI–XVII століть, разом з появою опери, в Італії виникли перші симфонічні оркестри.

Пригадай склад симфонічного оркестру. Як називають керівника оркестру? Які з цих інструментів входять до симфонічного оркестру?

Розташування симфонічного оркестру

Найширше класичні музичні інструменти представлені в симфонічному оркестрі. Музичні інструменти оркестру поділяють на основні групи:

- ♦ **струнні:** скрипка, альт, віолончель, контрабас;
- ♦ **духові:** *мідні:* труба, валторна, тромбон, туба;
дерев'яні: флейта, кларнет, гобой, фаетот;
- ♦ **ударні:** *шумові:* барабани, там-тами, бубни, тарілки, трикутники, кастаньєти, маракаси, брязкальця;

з визначеною висотою: литаври, дзвіночки, ксилофон.

Окрему групу становлять **клавішні**, наприклад рояль, та **струнно-щипкові** інструменти — арфа.

Пригадай, як називалася симфонічна казка, що розповідала про тембри оркестру. Хто її автор?

Твір британського композитора Бенджаміна Бріттена «Путівник по оркестру для юнацтва», який був написаний у 1946 році, найкраще ознайомить тебе з усіма тембровими забарвленнями симфонічного оркестру.

Дізнайся більше за QR-кодом.

У творі ви почуєте злагодженість звучання тембрів у сольному виконанні (один інструмент), ансамблевому (група інструментів) та тутті (усі разом).

Прослухай «Путівник по оркестру для юнацтва» Бенджаміна Бріттена.

Обери запитання (завдання) для себе.

Які інструменти тобі найбільше сподобалися? Назви інструменти та групи інструментів, які звучали у творі. Охарактеризуй тембри інструментів, які виконують теми, до яких груп вони належать?

Розучи норвезьку народну пісню. Створи ритмічний супровід до неї за допомогою побутових предметів.

ЧАРІВНИЙ СМІЧОК

Норвезька народна пісня

При - шав у се - ло му - зи - кант - ста - ри - чок, в ру -
ках му - за - кан - та - ча - рів - ний смі - чок. У - да - рив у стру - ни - зі -
бра - ся на - род. Тан - цю - є, спі - ва - є, смі - єть - ся се - ла.

2. Проходив багач і почув скрипаля,
Та враз його заздрість за душу взяла.
— Продай свою скрипку! Тобі заплачу,
За неї віддам я всього досхочу.
3. — Ні! Скрипку свою я тобі не продам.
Дорослим потрібна вона й дітлахам.
Під звуки її, хоч я граю без нот,
Танцює, співає, сміється народ.

Пофантазуй, які кольори можуть передати звучання флейти, барабана, скрипки, туби.

**Світ музичних інструментів різноманітний
та гармонійно злагоджений.**

11. Гармонія в єдності

Серед складових гармонійної композиції в натюрморті особливу увагу варто приділити світлотіні, адже лише освітлений об'єкт може бути сприйнятим, побаченим. **Світлотінь** утворює шкалу яскравості через розподіл освітленості на поверхні предмета. Від умов освітлення залежить передача форми, об'єму, фактури об'єкта та глибини простору. У живописі і графіці світлотінь — це розподіл різних за яскравістю кольорів або відтінків одного кольору, що дозволяє сприймати змальований предмет об'ємним.

Роздивися, як змінюється вигляд об'єкта з різним типом освітлення.

Фронтальне
освітлення
(джерело світла —
перед предметами)

Бокове освітлення

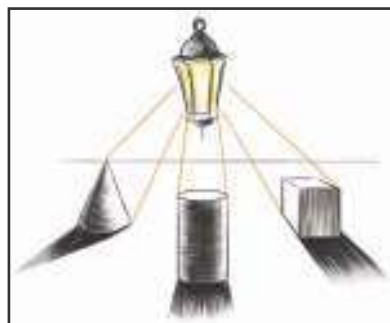

Контражурне
освітлення
(джерело світла —
позаду предметів)

Який із цих варіантів, на твою думку, розкриває можливості постановки найкраще?

Важливо знати, що світло поширюється прямолінійно і тіні від предметів завжди розташовані з протилежної сторони від джерела світла.

Ось як розподіляється світло на поверхні глечика з боковим освітленням:

Глечик коричневого кольору, але ділянки різного ступеня освітлення наше око сприймає як різні відтінки коричневого. Саме завдяки цьому контрасту ми й сприймаємо глечик як об'ємний предмет.

У живописі **контраст** — це велика різка відмінність у яскравості, кольорі чи інших рисах предметів чи явищ.

Фелікс Валлотон

Порівняй зображення. Яке з них характеризується більшим контрастом тонів?

Тобі вже доводилося створювати зображення посуду, фруктів і овочів. Серед поширених об'єктів для зображення в натюрмортах є також квіти — різні, неповторні, хвилюючі.

Оксана Бурда «Півонії»

Рейчел Руйш «Натюрморт»

Створи сьогодні живописний натюрморт із квітами у вазі. Додай у свій малюнок ніжність і світло!

Після виконання загального схематичного рисунка заповни теплими кольорами тло й основу за допомогою широкого пензля. Наступним кроком різними відтінками зеленого промалюй листя. І, наостанок, білою гуашшю промалюй квіти та їхні серцевинки.

Чи вдалося мені гарно закомпонувати елементи композиції? Чи акуратно я працюю з фарбами?

Зображення предметів розвиває твою спостережливість, логічне мислення та навички роботи різноманітними матеріалами.

12. Мистецтво перевтілення

Театр — це особливий та прекрасний світ. Ти бачиш величну будівлю, грандіозні декорації на сцені, блискучу гру акторів, чуєш музику, насолоджуєшся оперою чи балетною виставою. Театр — це вид мистецтва, основою якого є сценічна дія, виступ акторів перед глядачами; а також споруда для театральних постановок.

Які синтетичні види мистецтв тобі відомі? Що ти знаєш про театр із попередніх уроків?

Обери ті види мистецтв, які є складовими музичного театру.

Образотворче
мистецтво

Хореографія

Література

Кіно

Музика

Архітектура

Фотомистецтво

Музичний театр — це театр, у якому сюжет розкривається через поєднання сценічної дії, музики й танцю. Серед різновидів музично-театральних жанрів є опера, балет, оперета, музична комедія, мюзикл тощо.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Пригадай, з якими з цих жанрів ти знайомий / знайома. Які їхні особливості?

Згрупуй поняття відповідно до музично-театрального жанру:

балетмейстер

балерина

арія

опера

Зміст розкривають через
музику та хореографію.

балет

Зміст розкривають через
спів та гру оркестру.

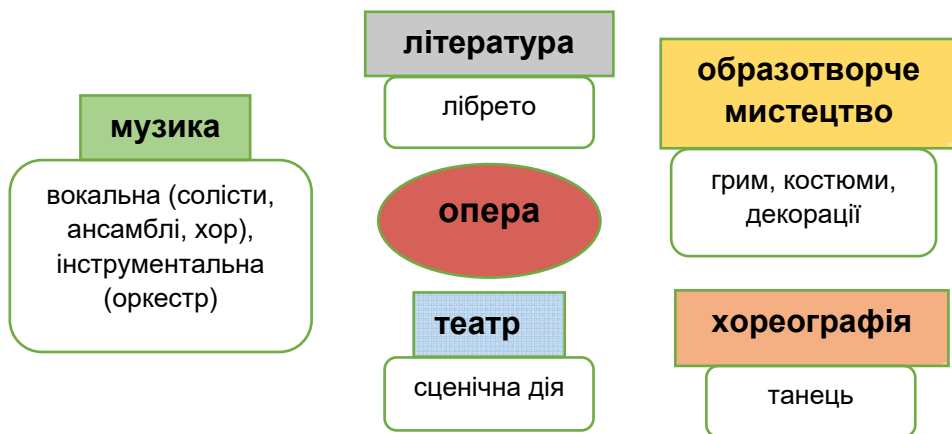
Опера (з італ. — «дія», «праця», «твір») — один із найпопулярніших музично-театральних жанрів, який поєднує музику, спів та сценічну дію.

Своє походження опера веде від давньогрецьких вистав — трагедій та містерій. Батьківщиною опери є сонячна Італія з її особливим співом **бельканто**, що означає «гарний спів». Вуличні актори для приваблення публіки замінили розмови на спів — так

і з'явилась опера. Будівництво великих оперних театрів дало можливість долучатися до цього жанру різноманітній публіці. В оперній виставі гармонійно поєднуються різні види мистецтв:

*Дніпровський театр
опери та балету*

Лібрето (з італ. — «книжечка») — це короткий літературний виклад сюжету опери, балету, мюзиклу.

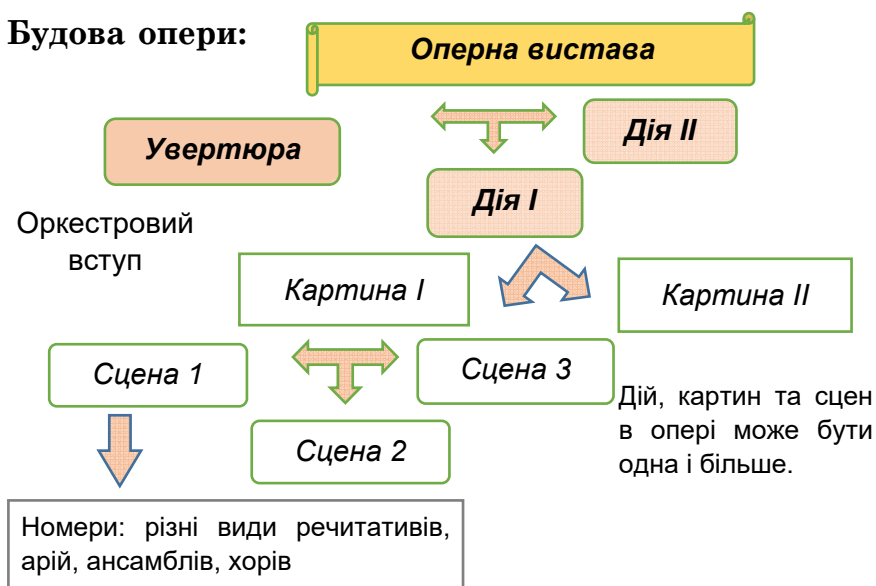
Із часом в оперному мистецтві склалися певні жанри:

◆ **арія** — сольний закінчений номер, який виконує співак-соліст чи співачка-солістка в супроводі оркестру; передає характер та почуття героя чи героїні;

◆ **речитатив** — протяжне проказування в супроводі стриманого акомпанементу, який є зв'язкою між аріями;

◆ **ансамбль** — номер у виконанні кількох героїв опери (дует, тріо, квартет тощо), у якому розвиваються події.

Будова опери:

Одним із кращих зразків класичної опери є твір австрійського композитора Вольфганга Амадея Моцарта «Чарівна флейта». Він розповідає про перемогу добра над злом, світла над темрявою завдяки силі музики та коханню.

[Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

Ознайомся з лібрето опери та назви головних героїв.

Прослухай музичні номери з опери Вольфганга Амадея Моцарта «Чарівна флейта». [Використай QR-коди.](#)

Арія Цариці Ночі «Палає кров надією відплати».

Дует Папагено та Папагени.

Хор чарівних дзвоників.

Обери запитання (завдання) для себе.

Які герої опери тобі найбільше сподобалися, вони належать до сторони світла чи темряви? Охарактеризуй героїв опери, які голоси їх озвучили? Якими музичними засобами композитор передає характери героїв, до якого табору потрібно віднести Папагено, чому?

Театр — це чарівний світ перетворень, і музика допоможе тобі краще зрозуміти його. Відвідай театр — це цікаво!

12. Мистецтво перевтілення

Серед синтетичних видів мистецтв особливої уваги заслуговує театр. Його неповторна атмосфера викликає незмінне захоплення.

З чим насамперед у тебе асоціюється театр?

Вишуканий
інтер'єр

Захоплена реакція
публіки

Вражаючі
постановки

Згадай, що тобі вже відомо про історію театру. Які два головні театральні жанри виникли в театрі Давньої Греції? Хто виконував ролі та для чого були потрібні маски?

Важливу роль у створенні художнього образу на сцені відіграють **реквізит, грим та костюми персонажів**. Роздивися, як по-різному побачили образ знайомого тобі птахолова Папагено з казки «Чарівна флейта» в різних театрах світу.

Як костюм допомагає виразити характер героя / героїні? Наведи приклади цікавих костюмів та гриму героїв вистав, які тобі довелося переглянути.

Щоб створити необхідну атмосферу у виставі, потрібно доповнити гру акторів предметами, які посилюють виразність образу. Предмети, що використовують протягом вистави, називають **реквізитом**. Такими предметами для птахолова Папагено є клітки чи силця для лову птахів. Король у виставі має бути наділений атрибутами королівської влади. Тому художники-бутафори виготовляють правдоподібні копії цих предметів. Реквізит, створений бутафорами для заміни справжніх речей, називають **бутафорією**.

Проаналізуй, у чому полягає важливість роботи бутафора. Які матеріали й техніки можуть бути використані?

Одним із різновидів театру є театр тіней, у якому використовують виразальні можливості силуету.

[Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

Нині класичному театру тіней загрожує зникнення. Але в 2000-х роках у цьому загадковому мистецтві виник новий напрям. Танцюристи замість маріонеток створюють на сцені неймовірні перформанси, зачаровуючи глядачів гнучкістю тіл, грою світла й тіні.

Сцена з індійського
тіньового театру

Сцена з вистави «Попелюшка»
театру Delight, Дніпро

Український художник-графік Георгій Нарбут є визнаним майстром створення силуетних композицій. А ще його можна сміливо вважати батьком українських банкнот, творцем українського Державного Герба й печатки, поштових марок Української Держави після падіння Російської імперії.

Георгій
Нарбут
«Родинний
силуетний
портрет»

Чи є, на твою думку, виразними ці силуети? Що ти можеш сказати про кожного з персонажів: стать, вік, дію в даний момент?

Створення театру тіней власними руками — це нескладне й захопливе заняття. Тож берімося до роботи! Працюючи в малих групах, оберіть цікавий сюжет і за допомогою кольорового картону, ножиць та паличок створіть набір персонажів для власної вистави. Розіграйте уривки з неї перед однокласниками.

Наскільки впізнаваними є створені мною персонажі? Чи узгоджуються вони за пропорціями з героями інших членів групи?

Світ театру, безмежно багатий на яскраві художні образи, дає безліч ідей для творчості.

Народні мистецькі традиції

13. Краса зимових свят

Джерелом розуміння кожного народу є **фольклор** (з англ. — «народна мудрість») — усна народна творчість, яка є однією з форм передавання інформації, знань, звичаїв, моральних цінностей.

У фольклорних творах немає конкретного автора. В них передано загальнонародні, національні уявлення про добро і зло, справедливість і обман, про любов і зраду та про інші поняття, якими живе народ.

Прослухай зразки музики народів світу.

[Використай QR-коди.](#)

Болгарська народна пісня «Керо Байданово».

Народне дійство племені масаїв.

Обери запитання (завдання) для себе.

Хто виконує фрагмент? У якому зразку представлено народне дійство? Який зі зразків близький до сучасної музики?

Українська фольклорна музика поділяють на **традиційну**, яка бере свої витoki з Русі-України, та **сучасну**, яка описує музичні напрямки сьогодення, що спираються на традиції фольклору.

Основними видами народної музики вважають: пісню, пісенну імпровізацію, пісню без слів, епічне сказання (думу), танцювальні мелодії, інструментальні п'єси та награвання.

Музичний фольклор за способом виконання буває вокальним, інструментальним, вокально-інструментальним та музично-танцювальним.

Встанови відповідність:

Інструментальний фольклор

Колискові

**Музично-танцювальний
фольклор**

Троїсті музики

Вокальний фольклор

Хороводи

**Вокально-інструментальний
фольклор**

Пісні кобзарів

Які народні традиції святкують у твоїй сім'ї? З якими народними піснями ти знайомий / знайома?

Найдоступнішим видом фольклору є пісня. Вона супроводжує людину від народження протягом усього життя.

В українському фольклорі за змістом пісні поділяють на **календарно-обрядові** (веснянки, купальські, петрівчані, жниварські, колядки, щедрівки та інші), **родинно-побутові** (колискові, весільні, танцювальні, жартівливі пісні, голо-сіння), **соціально-побутові** (козацькі, кріпацькі, чумацькі, рекрутські (солдатські), бурлацькі (наймитські), стрілецькі, повстанські пісні).

Серед цих жанрів найдавнішими є календарно-обрядові пісні, які поєднують язичницькі та християнські символи. Про це тобі розкажуть колядки.

Колядки — календарно-обрядові пісні зимового циклу свят, переважно у слов'янських народів та тих, які сповідують християнську віру.

Прослухай колядки різних народів. Знайди спільні та відмінні риси.

Використай QR-коди.

Польська народна колядка «*Pyjdzmy wszyscy do stajenki*» («Ходімо всі до стайні»).

Валлійська (англійська) народна колядка «*Deck the halls*».

Українська народна колядка «Добрий вечір тобі, пане господарю».

Обери запитання (завдання) для себе.

Який настрій викликали в тебе колядки? Який характер цих пісень? Знайди спільні та відмінні риси колядок.

Розучи колядку. Охарактеризуй засоби музичної виразності.

ДОБРИЙ ВЕЧІР ТОБІ, ПАНЕ ГОСПОДАРЮ

Українська народна колядка

Помірно

Приспів

2. Застеляйте столи та все килимами.

Приспів.

3. Та кладіть калачі з ярої пшениці.

Приспів.

4. Бо прийдуть до тебе три празники в гості.

Приспів.

5. Ой що перший празник — то Різдво Христове.

Приспів.

6. А що другий празник — Святого Василя.

Приспів.

7. А що третій празник — Святе Водохреща.

Приспів.

Вивчай народні традиції святкування зимових свят.

Це допоможе збагатити твій духовний світ.

13. Краса зимових свят

Ми звикли вимірювати наше життя роками і зміну одного року іншим сприймаємо як початок нового життєвого етапу. Саме тому свято Нового року в різних народів позначене цікавими персонажами та незвичайними традиціями.

Санта Клаус —
найпопулярніший
новорічний
персонаж

Сегацу-сан
(Японія) бачить
усе, бо має очі на
потилиці

Папа Паскуаль
(Латинська Америка)
ходить на ходулях.
Уособлює Старий рік

Фея ла Бефана
прилітає на Різдво до
чемних дітей в Італії

Юль Томтен
(Швеція) —
домовик,
подібний
на гнома

Що об'єднує всіх цих персонажів? Якими рисами характеру вони наділені? Чому в Японії число 108 є символічним?

Дізнайся більше за QR-кодом.

Щоб правильно зображувати героїв, художники уважно вивчають не лише їхній зовнішній вигляд та походження, а й притаманні їм атрибути.

Атрибу́т — невід’ємна, необхідна властивість, частина або додаток предмета або людини.

Атрибутами Великодня є писанки та паска. Свято Валентина складно уявити собі без листівок у формі серця. Популярними атрибутами днів народження стали повітряні кульки та торт. Ось приклади незвичайних новорічних традицій та їхніх атрибутів.

Ліхтарики, які освітлюють шлях у нове життя (Китай)

12 виноградин на удачу в кожному місяці року (Іспанія)

Торт із сюрпризами — монетками, горішками (Румунія, Австралія)

Роздивися картини. Які новорічні атрибути на них зображено? Який настрій передають ці твори? Що тобі відомо про походження новорічних традицій в Україні?

Ще одним незмінним атрибутом зимових свят є свічка, яка створює затишну атмосферу в домі. У поєднанні з ялинковими гілками та прикрасами вона може утворити чудову святкову композицію.

Найкраще виконувати зображення на чорному картоні восковою крейдою або гуашшю. Композиція є симетричною. В центрі розташуй свічки. Гілки ялини намалюй спочатку темним зеленим кольором, а пізніше додай світлих штрихів.

Для зображення світла навколо свічок використай жовтий і білий кольори. Додай білі полисків плями на ялинкові прикраси.

Чи вдалося мені утворити м'яке світло навколо свічок? Чи дотримані пропорції предметів на моєму малюнку?

Свята кожного народу наповнені особливим колоритом і красою, тому є джерелом натхнення для творчих людей.

14. Рідні традиції та мотиви

Наш народ має багату культуру. Вона закладена в звичаях, обрядах, святах, фольклорних творах. Саме фольклор як усна народна творчість зберіг до нинішнього часу давні традиції. Він і сьогодні відіграє важливу роль.

Обери серед назв ті, що належать зимовому циклу народних свят.

Коляда

Щедрий вечір

Великдень

Обжинки

Калита

Колодій

Зима приносить нам багато теплих родинних свят, традицій та обрядів. Християни відзначають Різдво, юдеї — Хануку.

Які звичаї традиційні для українських свят зимового календаря? Встанови відповідність:

7 січня

— А я буду калиту кусати!

13 грудня

— Сію, вію, посіваю!

13 січня

— Коляд, коляд, колядниця!

14 січня

— Наша Маланка — господиня.

У новорічному ритуалі Маланки та кусанні калити виконували швидкий танець «Зайчик» над двома перехрещеними на землі палицями-«ключками». Танцюрист високо підстрибував, почергово перехрещуючи ноги й намагаючись не зачепити палиць. Дійство супроводжувала пісня.

Розучи пісню, переглянь відео з гри та пограй її.

Використай QR-код.

ОЙ НА ГОРІ ЖИТО

Українська народна пісня

Швиденько

2. Ой на горі гречка, сидить зайчик,
Він ніжками чеберяє.

Приспів.

3. Ой на горі просо, сидить зайчик,
Він ніжками чеберяє.

Приспів.

Серед зимових свят, які відзначають представники різних національних меншин України, є багато цікавих. Так, вірмени в лютому святкують день Терендез. Початок зими частина євреїв розпочинає Ханукою або Святom світла. Головна традиція цього великого юдейського торжества — запалення свічок в особливому свічнику — ханукії, що є символом перемоги світла над темрявою.

Білоруси, грузини, серби та інші народи продовжують зустрічати Новий рік за Юліанським календарем. В Україні це свято називають Старим Новим роком, а вечір, що передує, — Щедрим вечором.

До 1700 року в Україні свято Нового року відзначали на початку березня, ближче до весняного рівнодення (21 березня за сучасним стилем). Тому в щедрівках трапляються тексти про приліт ластівки, зозулі, павочки.

Пригадай, хто з українських композиторів створив обробку української народної щедрівки, яка здобула світову славу.

Українські композитори з великим трепетом ставилися до народних обрядових пісень. Серед обробок відомого українського композитора Кирила Стеценка є твір, в основі якого лежить дівоча щедрівка «Павочка ходить».

Прослухай обробку щедрівки.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Хто виконує твір, які почуття викликав він у тебе? Визнач склад хору, який характер головної теми? За допомогою яких прийомів та засобів музичної виразності композитор створив обробку?

Розучи щедрівку. Які засоби музичної виразності ти використаєш для створення святкового настрою?

Створи ритмічний супровід до пісні за допомогою шумових (перкусійних) ударних інструментів або підручних матеріалів.

ПАВОЧКА ХОДИТЬ

Українська народна щедрівка

Поволі, плавно

Приспів.

Па - во - ч - ка хо - дить, пі - р'я зби - рає, гу - бить.

Ще - рай ве - чір, доб - ран лю - дям.

2. Пір'я збирає, в рукав ховає. Приспів.

3. З рукава бере, віночки плете. Приспів.

4. А звивши вінок, повела танок. Приспів.

Чому українці так полюбують зимові свята? Які музичні образи створюють палітру новорічних свят?

Традиції об'єднують українців.

Бережи цей цінний скарб.

14. Рідні традиції та мотиви

Прогрес невблаганно приносить у наше життя новітні технології, нове розуміння краси та естетики. Проте незмінним залишається прагнення зберегти речі, які нагадують нам про наші традиції та витоки. Такими традиційними речами є святковий вишитий чи оздоблений в інший спосіб одяг, розписаний посуд, музичні інструменти, скатертини, кошики, прикраси тощо.

Пригадай свої відчуття, коли тобі доводилось одягати традиційний одяг або користуватися традиційними предметами побуту. Чому, на твою думку, важливо зберігати речі, створені та оздоблені руками?

Річ, яка оздоблена майстерними руками, викликає захоплення. Сучасний дизайн у поєднанні з традиційними народними мотивами створюють сміливі оригінальні образи.

Чи є у твоїй родині такі речі? Яким є ставлення до них? Чи маєш ти досвід створення оздоблених власноруч речей?

Орнамент є невід'ємним елементом народного одягу всіх народів світу. Українські традиційні орнаменти вирізняються складною структурою, чистими яскравими кольорами та розмаїттям технік виконання.

Орнамент — це візерунок, створений на основі повторення та чергування певних елементів.

Вирізняють такі типи орнаментів:

- ◆ геометричний (лінії, ромби, трикутники, хрести та інші фігури);
- ◆ рослинний (квіти, листя, гілки, дерева);
- ◆ тваринний (зображення різних тварин, птахів, риб або їхніх окремих елементів).

Роздивися зразки та скажи, які види орнаментів на них представлено. Проаналізуй у них чергування елементів.

Елементи можуть чергуватися не лише в смужці, а й у певній геометричній формі, утворюючи ритм навколо центра.

Орнаменти у квадраті

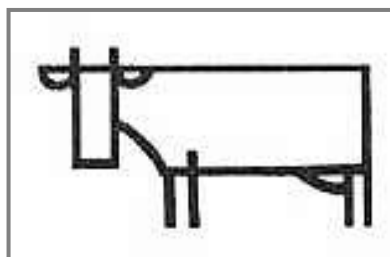
Орнамент у колі

Які предмети побуту, на твою думку, можуть бути оздоблені такими візерунками? Чи є такі предмети в ужитку у вашій родині?

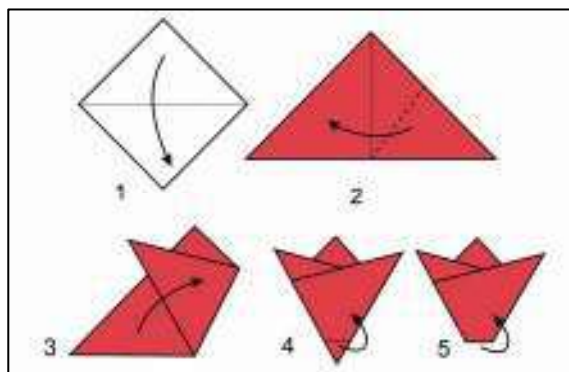
Образ птаха на представленому зразку зооморфного орнаменту є спрощеним, іншими словами — стилізованим. **Стилізація** — це узагальнення та спрощення зображуваних предметів до зручної для використання в орнаменті форми.

Порівняй реалістичне і стилізоване зображення корови.

Створити власний орнамент можна й у нетрадиційній техніці паперопластики. Використовуючи кілька простих схем складання елементів із квадратів кольорового паперу довільного кольору, створіть орнаментальну композицію в квадраті.

Знайомі з дитинства мотиви в оздобленні одягу та предметів побуту і роблять їх такими рідними нашому серцю.

15. Світло вертепу

Невід'ємною традицією українського Різдва є різдвяний вертеп.

Зароджувався він як пересувний ляльковий театр, де ставили релігійні й світські (з життя) п'єси. Вертеп (з давньоруської) — печера, в якій знайшла прихисток сім'я новонародженого Ісуса, згідно зі Святим Писанням. Український вертеп виник у XVII столітті та проіснував до початку XX століття.

Вертепний ляльковий театр мав форму двоповерхового дерев'яного будинку. У верхньому ярусі вертепу відбувалася релігійна (свята) частина, яка показувала сцени поклоніння волхвів та пастухів Святій Родині. А в нижньому ярусі — світська (народна) частина, що зображувала смерть царя Ірода і різноманітні веселі сценки, взяті з життя людей. Релігійна частина вертепу була незмінною, діалоги велися церковною мовою. В народній частині мова і діалоги відповідали тому часу, в якому ставився вертеп.

До нас дійшло кілька варіантів (списків) вистави вертепу. Один із найкращих — це список Миколи Маркевича, 1860 рік запису.

Вертепне дійство тривало 10–20 хвилин і супроводжувалося виконанням духовних віршів та різдвяних пісень, побутових народних пісень і танців.

Число дійових ляльок іноді доходило до сорока. Вертепник (ляльковод) говорив і співав за всіх героїв у виставі, змінюючи свій голос.

*Межигірський вертеп.
1923 рік.*

Сокиринський вертеп

Із часом вертеп перетворився на театралізоване дійство з великою кількістю учасників, склад яких змінюється відповідно до регіону. Саме таке мистецтво вертепу тішить нас і сьогодні.

Назви персонажів вертепу.

Зазвичай вистава розпочиналася на верхньому поверсі хоровим співом. Хоровими номерами були канти — багатоголосні міські пісні XVII–XVIII століть.

Вертепний кант «Шедше тріє царі» розповідає про подорож трьох царів, яких веде Вифлеємська зірка.

Прослухай кант, охарактеризуй особливості його звучання.

[Використай QR-код.](#)

У другій частині вертепу розігрують побутові сцени життя українського народу. У початкових сценах ще йдеться про Різдво. Далі розгортаються дійства з народними танцями й танцювальними піснями.

Переглянь фрагмент галицького вертепу.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Хто виконував пісні у вертепі? Скільки пісень використано у фрагменті вертепу? Які різновиди народних пісень використано?

Серед новорічних свят чільне місце посідає народна драма — театралізована фольклорна вистава імпровізаційного характеру. Одним із найяскравіших новорічних дійств є обряд водіння Кози.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Розучи пісню. Продумай перебіг сценічних дій.

КОЗА

Українська народна пісня-гра

Весело, грайливо

2. Де Коза ходить, там жито родить,
Де не буває, там вилягає!
Де Коза туп-туп, там жита сім куп.
3. А в нашій сільці всі хлопці-стрільці
Стрелили Козу в праве вушко,
В праве вушко, в саме сердечко.
4. Коза упала, нежива стала,
А Міхоноша бере дудочку
Надима Козі та й у жилочку!
5. Ой вставай, Козо, вставай, сірая,
Господар іде, ковбасу несе
Та ще голубець, на цьому кінець.

**Український вертеп — самобутнє явище в розвитку
вітчизняного театрального мистецтва.**

15. Світло вертепу

Масове видовище може виникнути лише там, де склалися певні культурні традиції. Давня та багата обрядовість української культури знайшла своє відображення у традиціях святкування численних свят. Кожен куточок нашої країни може пишатися своїми унікальними традиціями. Прикладом цього є, зокрема, театралізоване вертепне дійство. Подивись, яким таємничим та урочистим постає різдвяний вертеп на картинах українського художника Ярослава Дуленка.

Ярослав
Дуленко

Вертеп був поєднанням релігійної християнської різдвяної драми і світської гри, елементів усної народно-поетичної творчості. Дії розгорталися навколо євангельського сюжету про народження Ісуса Христа, про поклоніння пастухів і царів-волхвів тощо.

Тарас Данилич «Святвечір», «Коляда»

Роздивися сцени вертепного дійства. Яка атмосфера панує в домі? Яким є ставлення до учасників дійства?

Із часом вертеп із лялькового театру перетворився на справжній вуличний театр, де лялькову вертепну виставу поєднують із грою живих людей, а подекуди й цілковито вся вертепна вистава зводиться до гри живих осіб.

Головним атрибутом дійства є різдвяна зірка. Вона була давнім символом зимових свят і увійшла в культуру праукраїнців задовго до прийняття християнства. Первісно вона була символом сонця та його життєдайної сили.

Різноманітний склад персонажів своєрідно відтворював структуру тогочасного українського суспільства, його звичаї, симпатії та антипатії.

Різдвяні сюжети у творах художників-ілюстраторів виразно відображають їхній світогляд та індивідуальний стиль. Герої цих ілюстрацій є єдиним цілим, вони об'єднані високою ідеєю та відчуттям важливої місії — нести людям світло величного свята.

Наталія
Дерев'янка
«Коляда»

Джейн
Краутер
«Волхви Царі»

Розвинути дрібну моторику та уяву тобі допоможе процес створення рельєфної композиції на тему вертепу. Спробуй зробити її такою ж колоритною та життєрадісною, як це вдалося Тетяні Баріновій у її композиціях. Зобрази в рельєфі фрагменти композиції, героїв вертепу та атрибути Різдва.

Тетяна Барінова

Чи вдалося мені відтворити динаміку свята та настроїв героїв? Наскільки узгоджені в моїй роботі костюми, пози, пропорції персонажів?

Давні обряди стали основою для виникнення сучасних постановочних масових видовищ і театралізованих свят.

16. Підсумковий. Зустрічаємо зиму

Народне мистецтво формувалося людьми протягом багатьох століть. Воно відображає народне світобачення, його ставлення до навколишніх та власного життя. Тому народне мистецтво є самодіяльним. Кожен може брати участь як у його створенні, так і у виконанні. Саме зимові свята є найкращим прикладом цього. У народі кажуть: «Зима прийшла і празничків привела». І справді: взимку майже щодня — свято.

Цікаво, як нові знання змінили твоє ставлення до навколишнього світу та народних традицій?

1. Пригадай дати відзначення традиційних зимових свят в Україні. Встанови відповідність.

<i>Святвечір</i>	<i>13 грудня</i>
<i>Калита</i>	<i>25 грудня, 7 січня</i>
<i>День святого Миколи Чудотворця</i>	<i>24 грудня, 6 січня</i>
<i>Щедрий вечір</i>	<i>13 січня</i>
<i>Старий Новий рік</i>	<i>19 грудня</i>
<i>Різдво Христове</i>	<i>14 січня</i>

2. Пригадай, до якої групи належать народні інструменти: **окарина, тулумбас, басоля, калатало, волинка, било.**

Зроби з підручних матеріалів інструмент, подібний до останнього, та зімпровізуй ритмічний супровід до колядки «Добрий вечір тобі, пане господарю».

3. У якій виставі є цей кант? Проаналізуй мелодичний рух кожного голосу.

ШЕДШЕ ТРІЄ ЦАРІ

Кант

4. Обери серед назв зразки сучасної народної музики.

«Go_A» «Шум»

«Ой, нумо, нумо
заплетемо Шума»

Марія Бурмака
«Котику
сіренький»

«Павочка
ходить»

5. Які з перелічених пісень належать до календарно-обрядових?

Колискова, веснянка, жниварська, солдатська, забавлянка, танцювальна, голосіння, петрівчана.

6. Назви групи інструментів, з яких складається симфонічний оркестр. Які з них зображено на малюнку?

- 7.** Прослухай фрагменти творів та визнач, яке звучання оркестру: **сольне, ансамблеве чи тутті.**

Використай QR-коди.

- 8.** Які з перелічених творів належать до програмової музики:

- фортепіанний цикл «Шість мініатюр на українські народні теми» Василя Барвінського;
- Прелюдія № 1 Йоганна Себастьяна Баха;
- сюїта «Пори року» Антоніо Вівальді;
- п'єса «Зозуля» Луї-Клода Дакена?

9. Пригадай, з якими календарно-обрядовими піснями зимового циклу ти ознайомився / ознайомилася на уроках. Які колядки та щедрівки ти знав / знала раніше? За їх допомогою створи хоровий цикл та дай йому назву.

Виконай твори, на бажання.

Народне мистецтво відкриває світ прекрасного всім охочим. Долучайся до нього.

16. Підсумковий. Зустрічаємо зиму

Час пролетів непомітно — за цікавими творчими завданнями, співами, спілкуванням. Настала пора пригадати найважливіші моменти уроків.

1. Яке з поданих зображень можна віднести до жанру натюрморту? Обґрунтуй свій вибір.

2. Знайди два зайвих слова в цих порадах з композиції натюрморту.

- ◆ не розташовувати більші предмети позаду;
- ◆ добирати різноманітні за формою, кольором та фактурою (матеріалом) предмети;
- ◆ не перекривати предмети один одним.

3. До якого типу орнаментів можна віднести подане зображення?

4. Як називають найбільш освітлену ділянку предмета?

5. Який формат — вертикальний чи горизонтальний — ти обереш для зображення цієї постановки?

6. Яких приголосних не вистачає в слові?

Предмети, які використовують для вистави, називають

□ Є □ □ І □ И □.

7. Як називають узагальнення та спрощення зображуваних предметів до зручної для використання в орнаменті форми?

8. Відгадай загадку [за QR кодом](#).

Так хочеться в ці дні, щоб усі були щасливі й усі відчували свято! Усі, навіть герої улюбленої гри «AMONG US». Вони уміють перевтілюватися. Лише поглянь, якими різноманітними є їх образи!

Створи кілька новорічних образів із героями цієї гри. Сміливо експериментуй з одягом та атрибутами!

**Мистецтво та творчість є чудовими засобами
для створення святкового настрою!**

Персонажі казок та їх відображення у мистецтві

17. Казкові сюжети в музиці

Казка — це таємничий світ, наповнений магією та чарами. У ньому вміють говорити звірі, природа і навіть предмети. І серед них є й музичні інструменти.

Ознайомся з казкою «Калинова сопілка».

Дізнайся більше за QR-кодом.

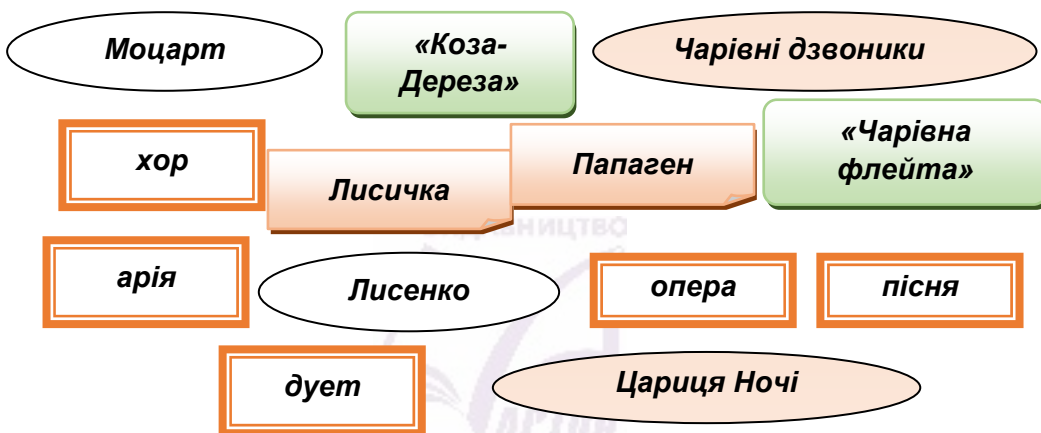
Яка роль музичного інструмента у творі? Про які ще музичні інструменти ти знаєш казки?

Казкові образи близькі та цікаві кожному, а повчальний характер казок є найбільшою цінністю для дітей. Композитори люблять використовувати казкові сюжети у своїх творах. Чимало казок лягло в основу оперних та балетних лібрето.

Поєднай в одне речення слова, які розкажуть про фрагмент музично-театрального твору, в основу якого лягла казка, та його автора.

Кость Лавро «Пан Коцький»

Серед світових шедеврів оперної музики є твір, присвячений казкарю. Мова піде про німецького письменника, художника, композитора Ернста Теодора Амадея Гофмана. Як композитора, його знають під псевдонімом — Йоганн Крайслер. З-під його пера вийшли відомі світу казки «Лускунчик та Мишачий король», «Крихітка Цахес, на прізвисько Цинобер». Французький композитор Жак Оффенбах присвятив письменнику свою єдину ліричну оперу «Казки Гофмана». Казковим героєм у творі є лялька Олімпія, яка уособлює собою ілюзію. Щоб образ марення був яскравим, композитор використовує особливий музичний прийом — штрих. **Музичні штрихи** — способи звуковидобування на музичних інструментах, які впливають на виразність виконання. Основні типи штрихів:

- ◆ legato (легато) — зв'язне звучання;
- ◆ non legato (нон легато) — незв'язне звучання;
- ◆ staccato (стакато) — уривчасте звучання;
- ◆ pizzicato (піццicato) — прийом гри на смичкових струнних інструментах щипком пальців, від чого утворюється уривчастий, короткий і тихий звук.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Прослухай арію Олімпії з опери Жака Оффенбаха «Казки Гофмана».

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Який характер ляльки? Які засоби музичної виразності характеризують Олімпію? Які музичні штрихи композитор використав, щоб створити образ Олімпії?

Ернст Теодор Амадей Гофман Автопортрет

Жак Оффенбах

МУЛЬТИКИ

Музика Алли Мігай;

слова Наталії Кулик

Радісно, швидко

Муль - ти - ки, муль - ти - ки — це ди - тин - ст - во на - ше, муль - ти - ки, муль - ти - ки

за - раз нам по - ка - жуть! Там і зві - рі, і ю - ма - хі,

по - ко - ни і ко - ро - на - ся, ка - ка - ти і Ки - лі - тен - ка,

ва - га - лі у - сіх по - трош - ку, ва - га - лі у - сіх по - трош - ку!

Те - ле - ві - зор Ле - кс ка - ми - нук, мульт - фільм по - ди - ви - ти - ся, ба - чить - хо - чо - ко - лоб - ка

с'їсть ру - да - ка - си — це По - сиб - стас - нув ку - лас - ка

"Від - пу - с - ти - но - ко - лоб - ка! І не со - ром - по - то - бі

мен - ших об - ри - за - ти? Ось як вини - ку - те - ле - ві - зор, бу - дь - де - за - м'я - та - ті!"

Приспів 2:

Мультики, мультики — це дитинство наше,
Мультики, мультики зараз нам покажуть
Про комарика і мошку, Змія і Котигорошка
Та про злого діда Оха,
Взагалі про всіх потроху. (Двічі)

Де ти найчастіше стикаєшся з казками? У яких видах мистецтв використовують казкові сюжети? Які казки й сьогодні супроводжують твоє життя?

**Завдяки казковим сюжетам у музиці ти пізнаєш світ
не тільки розумом, а й серцем.**

17. Казкові сюжети в образотворчому мистецтві

Казки були й залишаються невід'ємною часткою культури багатьох народів світу. Невичерпна уява, розмаїття персонажів та глибокий зміст цих творів роблять їх вагомим складником нашого духовного зростання. А допомагають нам побачити всю красу казок ілюстратори — творці чудових образів в улюблених книжках.

Владислав Єрко
«Кирило Кожум'яка»

Валентина Мельниченко
«Кривенька качечка»

Діти слухали або читали ті ж книги, що й дорослі. Одними з перших були ілюстровані німецькі народні казки, зібрані й опубліковані братами Грімм.

М. Єрмак «Два брати-богати-рі — Вернигора і Вернидуб»

Іван Сулима
«Котигорошко»

Якими були ілюстрації у твоїх улюблених книжках? Чи допомагали вони тобі зрозуміти зміст твору? Що тебе в них вражало?

Серед вимог до дитячої ілюстрації виділяють такі: чітка й виразна композиція, виділення головної ідеї, до якої слід привернути увагу читача, узагальнення та спрощення зображуваних образів, відмова від другорядних деталей.

Україна має визначну плеяду сучасних художників-ілюстраторів. Яких із перелічених вище вимог дотримано в представлених творах цих авторів?

Віктор Гаркуша

Ростислав Попський

Галина Зінько

Марина Пузиренко

Євгенія Гапчинська

Проаналізуй характери персонажів наведених творів. Уяви, героями яких казок чи оповідань вони могли бути. Порівняй авторські стилі різних ілюстраторів / ілюстраторок.

Наталка Гайда

Віолетта Борігард

Оксана Була

Серед визнаних сучасних художників-ілюстраторів особливої уваги заслуговує Олег Кіналь, який створює не лише витончені графічні ілюстрації для дорослих читачів, а й яскраві зображення для дитячої аудиторії. Роздивися його ілюстрації до казки Івана Франка «Фарбований лис».

Одним із поширених персонажів дитячих творів є ангел, який приносить добрі новини та допомагає долати труднощі. Сподіваємося, що жодних труднощів не виникне сьогодні зі створенням об'ємної фігурки ангела з пластиліну. Намагайся передати позитивний характер цього персонажа.

Чи вдалося мені створити цікавий казковий образ? Яким є характер і настрій мого ангела? Чи пропорційною є його фігура?

Учімося в казкових героїв їхніх найкращих якостей та шукаймо в казкових сюжетах ідеї для творчості.

18. Зимові образи в казках

У великому, різнобарвному та неосяжному світі музики трапляється чимало казкових історій. Із казкового сюжету виділилися найвизначніші казкові герої, які переросли в характерні музичні образи. Різні композитори створюють образ одного героя через подібні риси. Але завдяки музичній мові такий образ завжди особливий і відрізняється від інших.

Пригадай, у яких казках розповідається про події, що відбуваються зимою. Які казкові образи асоціюються в тебе із зимовими святами?

Багато музичних творів присвячено зимовій казці. Найулюбленішими героями в музиці є образи Діда Мороза, Зими, Сніжинок, Снігової Королеви та інші.

Уяви себе композитором. Якими засобами музичної виразності ти створив би образ Діда Мороза? Поясни свій вибір.

Повільний темп

P (піано)

Мінор

Швидкий темп

F (форте)

Мажор

Серед відомих музичних образів казкових героїв українська музика має образ красуні Зими, злого Мороза, Сніговика, Метелиці та інші. З ними можна познайомитися в дитячій опері «Зима і Весна» Миколи Лисенка. В основі твору лежить народна фантастична казка, яка розповідає легенду про зміну пір року. Лібрето склала письменниця Дніпрова Чайка. Щоб створити музичні образи героїв, [дизнайся більше за QR-кодом](#).

Лисенко використав зібрані ним українські народні обрядові пісні. Основна ідея опери — перемога світла над темрявою, розквіт нових життєдайних сил, єдність людини і природи.

Центральні дійові особи твору — Зима, Весна, Мороз, Вітер, Метелиця. Вони виступають як живі істоти з яскравими рисами характеру і поведінки.

Прослухай фрагменти з опери Миколи Лисенка «Зима і Весна».

Використай QR-коди.

Перша пісня Мороза «Геть, геть, геть, ледащице». Сцена славлення Зимы колядниками.

Обери запитання (завдання) для себе.

Який настрій з'являється в тебе під час слухання? Які засоби музичної виразності характеризують героїв? Чи є спільне в образах Зимы та Мороза?

Пригадай особливості побудови циклів хорових чи інструментальних мініатюр.

Музичний твір кожен сприймає поступово (у часі), окремими компонентами та частинами музичної композиції (побудови), а потім уже поєднує їх у єдине ціле — цілісний музичний образ. Для того щоб музичний твір був цікавим і легко запам'ятовувався, композитори застосовують принцип **контрасту**. Цей термін походить від французького слова *contraste*, що перекладається як «протилежність». В основі яскравих, емоційних і нестандартних творів лежить саме контраст. Його досягають шляхом зіставлення принципово різних музичних одиниць. Наприклад, це може бути контрастність відтінків, ладів. Аналогічно контрасти в музичному мистецтві проявляються в ритмі, у темпі, у штрихах. Дуже оригінально звучать п'єси, в яких чергується плавне легато та уривчасте стакато, швидкий і повільний темпи тощо. Найчастіше принцип контрасту закладено в зіставленні засобів музичної виразності частин твору.

Переглянь різні засоби музичної виразності, встанови, в яких парах закладено принцип контрасту.

piano

висхідна мелодія

staccato

мажор

forte

низхідна мелодія

мінор

legato

lento

presto

Ще одне втілення казкового Діда Мороза зустрінеш в однойменній п'есі Роберта Шумана зі збірки «Альбом для юнацтва». Музика цього німецького композитора завжди багата емоціями. «Розум помиляється, почуття — ніколи», — таким було творче кредо композитора, якому він залишався вірним усе своє недовге життя. Такими є і його твори, наповнені глибоко особистими переживаннями — то світлими і піднесеними, то похмурими і гнітючими, але гранично щирими в кожній своїй ноті.

[Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

У п'есі «Дід Мороз» він, використавши принцип контрасту, створив свій неповторний образ казкового героя.

Прослухай твір. [Використай QR-код.](#)

Обери запитання (завдання) для себе.

Який характер Діда Мороза? Які засоби музичної виразності розкривають образ цього персонажа? Порівняй образ Діда Мороза Шумана з традиційним.

Що сталося б з музикою, якби не існувало принципу контрасту? У яких ще видах мистецтва ти зустрічав / зустрічала контраст?

Світ музичних образів яскравий та барвистий завдяки принципу контрасту.

18. Зимові образи в казках

Зима розповіла нам ще не всі свої історії. Хоча для одних вона холодна й сувора, інші радіють її веселим розвагам та святкам. Таким же ж неоднозначним постає образ Зими чи Снігової Королеви в казках народів світу.

Владислав Єрко

Катерина Лемешева

Таїсія Сальнікова

Художники-ілюстратори подбали про те, щоб ми сповна відчували характер цієї героїні. Вона загадкова, холодна, упевнена, владна. Проте на інших ілюстраціях ми бачимо самотню жінку, яка натхненно творить зимові дива.

Кім Мінжі

Ніка Гольц

Які кольори, теплі чи холодні, переважають на зображеннях? Як кольорова гама творів допомагає зрозуміти задум автора?

На прикладі численних ілюстрацій, які тобі довелося бачити, можна перекоонатись у важливій ролі **контрасту** та **нюансу** — основних засобів досягнення художньої виразності в усіх різновидах мистецтв та дизайні. **Контраст** — яскраво виражена протилежність будь-яких якостей і властивостей. Наприклад, контраст великого і малого, округлого й квадратного, чорного й білого, гладкого і шорсткого, теплих і холодних кольорів.

Виразний контраст утворюють взаємодоповнювальні кольори, які посилюють одні одних. Найбільш очевидним є контраст чорного й білого кольорів, який можна спостерігати в графічних творах.

Георгій Якутович
«Марія Іллюк»

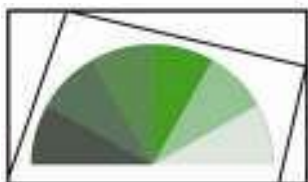
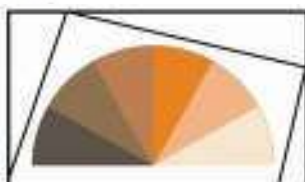

Володимир Шумило
«Надставна церква»

Подумай, які варіанти контрасту використано в процесі створення цих робіт.

Нюанс — це ледь помітна відмінність одного кольорового тону від іншого.

Роздивися нюанс у живописі на прикладі цієї акварелі

Як багато нюансів в образах зимових персонажів! Зверни увагу також на те, скільки фантазії вкладено в костюми та аксесуари героїв.

Створи сьогодні образ зимової королеви чи короля, використовуючи контрастні або нюансні поєднання кольорів. Розпочни роботу з виконання контуру фігури.

Розуміння ролі контрасту в живописі допоможе зробити твої малюнки виразнішими.

19. Ляльки в театрі

Пригадай, коли ти береш ляльку в руки, вона ніби оживає. Ще трохи — і заговорить до тебе. Ні, це не казка, це лялькова вистава.

Театр ляльок — це особливий вид театру, в якому діють ляльки, що рухаються за допомогою акторів. Здебільшого актори, які керують ляльками, сховані або замасковані від глядача, однак останнім часом набув поширення театр ляльок, у якому глядачі можуть побачити, як відбувається процес керування ляльками.

Театри ляльок бувають:

театри горішніх ляльок
(актор знаходиться за ширмою, а лялька — угорі над нею)

театри нижніх ляльок, або маріонеткові театри
(ляльки рухаються за допомогою ниток чи дроту, а актори перебувають над ними)

театри тіней, вертепи, інші синтетичні театри ляльок
(де ляльки не вгорі і не внизу акторів, які ними управляють)

Крім гри ляльок, у ляльковій виставі зазвичай існує «озвучування» ляльок. Їхні ролі найчастіше читають ляльководи, деколи — оповідач, що може бути як на виду в глядачів, так і поза їхніми очима.

Дуже часто, особливо в національних театрах ляльок, вистави відбуваються під акомпанемент музичних інструментів, з використанням інших видів традиційного мистецтва тощо.

Прослухай фрагмент вистави в'єтнамського театру ляльок на воді.

[Використай QR-код.](#)

Обери запитання (завдання) для себе.

Скільки музикантів бере участь у виставі? У якому місці перебувають музиканти під час вистави, які інструменти використовують? Яка роль музикантів у виставі?

Відомості про театр ляльок сягають давніх часів. Особливим було ставлення до лялькових вистав у країнах Сходу.

Великі ляльки з пап'є-маше крокували вулицями іспанських, французьких і німецьких міст під час карнавалів.

А в Туреччині набув поширення театр тіней караг'юз.

На початку XX століття в низці європейських країн з'явилися перші професійні лялькові театри.

Віденський театр ляльок «Уранія»

Київський ляльковий театр

Прослухай фінал музичної казки «Трое поросят» Київського театру ляльок (режисер Юрій Сікало, композитор Микола Каландьонук). [Використай QR-код.](#)

Розучи пісню Михайла Назарця. Які засоби музичної виразності допомагають створити образ сніговика?

ВЕСЕЛИЙ СНІГОВИК

Музика Михайла Назарця;

слова Юлії Хандожинської

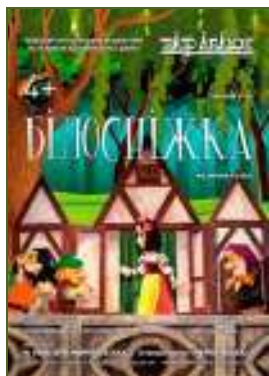
Веселий сніго-ник, ни-ки-те сніг-на ді-во, за-
 4 йшов до нас у двір, вхо-деш-ну лю-ту зні-му. У ньо-го змерк-ли ніс, вуг-
 7 лин-ки йо-го в-чі, міт-ло-во, що в ру-ках, при-гла-ти сон-це хо-че. Сні-го-
 10 ник, ча-рів-ник, не-зна-чай-ний ман-дрів-ник. Бі-ла-сніж-на ю-жу-ши-на, бу-деш
 13 ти для нас ро-ди-на. Сні-го-ник, ча-рів-ник, не-зна-чай-ний ман-дрів-ник. Бі-ла-
 16 сніж-на ю-жу-ши-на, бу-деш ти для нас ро-ди-на.

2. Давай, давай з тобою
 Ми будемо дружити,
 На свято новорічне
 Разом танок водити!
 Як добре, що прийшов ти
 Зимою, а не літом,
 Бо солоденько сплять ще
 Під білим снігом квіти.

**Театр ляльок — місце зустрічі з казковими образами.
 Запрошуємо тебе поринути в цей фантастичний світ.**

19. Ляльки в театрі

Мабуть, одним із найяскравіших спогадів твого дитинства був похід у ляльковий театр. Ось ідеш холлом театру, навколо тебе нерухомі ляльки, аж раптом на сцені вони оживають і переносять тебе в новий світ! Для того щоб це диво трапилося, багато людей навчаються, працюють і вкладають часточку своєї душі в улюблену роботу. Тож із чого складається хороша лялькова вистава?

Афіша вистави, намальована художником

Ляльки та реквізит, виготовлені вручну художниками-бутафорами

Цікаві сценарії, написані дитячими письменниками

Злагоджена робота акторів, які майстерно створюють ілюзію живої дії

Чи не забули ми про щось важливе? Що ще створює виставу?

Справді, правильно оформлена художниками-декораторами сцена відіграє не менш важливу роль. Кожен елемент у цьому художньому оформленні має допомагати в сприйнятті сюжету та ідеї твору.

Окрім розташованих позаду декорацій, іноді на передньому плані сцени можна побачити додаткові елементи для близької взаємодії з глядачами. Самі актори, які працюють під час вистави, теж мають відповідні костюми та реквізит.

Роздивися представлені на цій сторінці зразки оформлення сцени для лялькових вистав і спробуй уявити, про що в них може йтися.

Папір здавна був поширеним матеріалом для створення художніх зображень різного призначення. Мистецтво вирізування, «витинання» виразних образів, відоме тобі як **витинанка**, має давню історію та може допомогти нам сьогодні створити зразок декорації для лялькової вистави.

Емма Левадська

Микола Теліженко

Витинанка є видом українського народного декоративного мистецтва, що передбачає виготовлення сюжетних та орнаментальних прикрас, ажурно або силуетно витятих ножицями або вирізаних ножом із білого та кольорового паперу. Одними з головних виражальних засобів у витинанці є форма та контраст.

Виконай витинанку-декорацію до української народної казки. Використай два або більше кольори. Для отримання симетричного зображення зігни аркуш паперу вдвоє.

Від простих форм у витинанці до складних образів у справжніх декораціях — цей шлях долають майстри художнього оформлення вистав.

20. Рух і пластика

Коли твоє серце наповнене радістю та надмірним щастям — твої ноги самі починають танцювати.

У початковій школі ти зустрічався / зустрічалася з поняттям **танцювальність**. Воно характеризує музичний твір, що має ознаки танцю, але не завжди є ним.

Обери правильне твердження, що характеризує танцювальну музику.

- танцювальній музиці притаманний змінний розмір;
- танцювальній музиці притаманний чіткий ритм, розмір і темп;
- танцювальній музиці притаманний вільний ритм.

Ще з глибокої давнини люди саме так передавали свої емоції. А спільні ритуальні танці посилювали почуття не лише танцюристів, а й глядачів.

Танець — синтетичний вид мистецтва, де художні образи створюють засобами пластичних рухів людського тіла.

Танець за кількістю учасників буває:

сольний

парний

груповий

На початку свого зародження танець був складовою масового видовища, в якому поєднувалися пісня, ритмічний злагоджений рух і магічний обряд. Основою традиційних танцювальних рухів є хода, біг, стрибки, повороти й розгойдування.

Існує дуже багато видів і форм танцю.

Народний танець — один із найдавніших видів танцювального мистецтва, який формувався та розвивався під впливом географічних, історичних і соціальних умов життя певного народу.

Ти вже знайомий / знайома з танцями європейських народів. Пригадай, якому народу належать ці танці. Встанови відповідність.

лендлер

український

козачок

угорський

полька

чеський

чардаш

німецький

Ознайомся зі зразком грузинського народного танцю.

Грузинський народний танець «Ачарулі».

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Який цей танець за кількістю учасників? Який характер рухів танцю? Чи передають танцювальні рухи характер музики?

Класичний танець є основою мистецтва балету, започаткованого наприкінці XVI століття, і вимагає спеціальної підготовки. Розвиваючись протягом тривалого часу, він набув чітких канонічних форм, став стрункою системою, що склалася на основі елементів народних танців різних епох.

Ознайомся зі зразком балетного виступу.

Соло Паріса з дивертисмента «Суд Паріса» балету «Лілея» Костянтина Данькевича.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Скільки учасників виконує танець? Які особливості руху класичного танцю? Як рухи танцю узгоджуються з музичною мовою?

Бальний танець — різновид танців із партнером / партнеркою, які танцюють як для задоволення на балах і вечірках, так і на танцювальних змаганнях.

До програми міжнародних спортивних змагань входять дві танцювальні програми — стандартна (повільний вальс, квікстеп, танго, фокстрот, віденський вальс) і латиноамериканська (ча-ча-ча, джайв, румба, самба).

Ознайомся зі зразком віденського вальсу. Зімпровізуй танцювальні рухи для рук.

Йоганн Штраус «Віденський вальс».

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Які почуття викликає танець? Який характер танцювальних рухів? Чи відповідає він музиці?

Сучасний танець — це танець «вільного тіла». Він виник наприкінці XIX — на початку XX століття і на сьогодні має багато напрямків: модерн, контемпорарі, хіп-хоп, джампстайл та інші.

Познайомся зі зразком танцювального напрямку контемпорарі.

Гурт «Океан Ельзи» «Не твоя війна». *Використай QR-код*

Обери запитання (завдання) для себе.

Визнач особливості кількісного складу. Чи відповідають танцювальні рухи змісту пісні? Які особливості цього танцювального стилю?

Визнач місце танцю у твоєму житті. Які із сучасних танцювальних напрямків тобі подобаються? Які танці ти вмієш танцювати, а яких хочеш навчитися?

Танець — це передусім краса, політ руху, злиття з музикою, спосіб самовираження.

20. Рух і пластика

Вирізання й виліплювання людей, тварин і різноманітних предметів з'явилися в історії людства чи не одночасно з наскельним живописом. Скульптури — це ті ж картини, тільки об'ємні, а отже, і виражають емоції вони трохи по-іншому. Те, що говорять нам статуї, ми сприймаємо багато в чому простіше, тому що вони відчутні та більш подібні на нас, ніж твори будь-якого іншого виду мистецтва.

*Венера
Мілоська*

Огюст Роден

*Ніка
Самофракійська*

Від класичних античних статуй до оригінальних сучасних творів — скульптура продовжує пошук нових форм вираження ідей.

*Давид Чорний «Зігмунд
Фрейд». Прага*

*Пам'ятник анонімному
перехожому. Вроцлав*

Що спонукає людей робити незвичайні скульптури? Що дає місту наявність таких скульптур? Як змінюється мій настрій, коли я бачу дивовижні пам'ятники?

Скульптура — вид образотворчого мистецтва, що заснований на принципі об'ємного, фізично тривимірного зображення, твори якого виконують з твердих або пластичних матеріалів. Розрізняють такі види скульптури: **кругла скульптура**, твори якої можна оглядати з різних сторін (статуя, група, статуетка, бюст), та **рельєф** — напівоб'ємне зображення на площині, яке визначають за висотою та глибиною зображення: горельєф (високий), барельєф (низький), контррельєф (поглиблений).

Мікеланджело «П'єта»

«Аріадна і Діоніс». Фасад давньоримського саркофага

Роздивися зразки скульптур і визнач, до якого виду їх можна віднести.

Рельєф є чимось середнім між пласким зображенням у живописі та тривимірним зображенням круглої скульптури. Він був особливо поширений на Давньому Сході: в Індії, Межиріччі, Камбоджі, Ірані, Ассирії.

«Персидські солдати». Персеполіс

Елемент Пергамського віктаря

БАРЕЛЬЄФ

Зображення виступає менше ніж на половину об'єму.

ГОРЕЛЬЄФ

Зображення виступає на 3/4 об'єму, наближено до круглої скульптури.

Очевидно, що головним виражальним засобом скульптури є об'єм, проте велике значення мають також фактура (характер поверхні), силует та іноді колір скульптурних творів.

До якого виду скульптури можна віднести виконані тобою на уроках мистецтва твори?

Творчі люди не просто подорожують, вони завжди намагаються зафіксувати побачене в ескізах та замальовках. Нехай твоя подорож у світ скульптури сьогодні теж не мине безслідно — створи замальовку однієї зі скульптур на вибір. Зроби акцент на лінійний рисунок. Спробуй позначити основні ділянки тіней.

Чи є зображена мною фігура пропорційною? Чи подібна вона на оригінал? Чи вдалося мені правильно скомпонувати зображення?

Створення скульптурних форм є чудовим способом відчувати себе творцем.

21. Різноманіття руху і пластики

Танець належить до найдревніших і найпоширеніших видів мистецтва. Народні танці займають значне місце в культурі кожного народу поряд із народною піснею та народними звичаями.

Здавна важливі події в житті людини супроводжувалися масовими танцювальними видовищами. Такі видовища-хороводи зафіксовано в багатьох творах мистецтва.

У кожного народу формувалися свої традиції, пов'язані з танцями.

Справжній український народний танець — це прояв емоційних почуттів народу з необмеженою фантазією думок. Він привабливий і недоторканий у своїй красі. Кожен український народний танець має свій зміст і художню форму, свою композицію та малюнок.

Основні жанри українських народних танців:

- **хороводи** (веснянки, купальські хороводи тощо);
- **побутові** (гопак, козачок, кадрилі, гуцулки, коломийки тощо);
- **сюжетні** (відтворення явищ природи, народного побуту, тема праці, народна героїка тощо).

Народні хороводи поєднують у собі пісенну й танцювальну основи. Вони мають обрядовий характер.

Пригадай, що таке хоровод. Переглянь відео. Які з цих хороводів ти вже бачив / бачила?

[Використай QR-коди.](#)

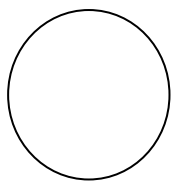

Проект «Рухи хороводів». Досліди з друзями, які трудові процеси, дії людини лягли в основу танцювальних рухів. Розучи ці рухи та зафілюй їх. Представ своє дослідження на наступному уроці.

Яке графічне зображення лежить в основі загального малюнка цих хоріводів? Які хороводи мають однаковий малюнок?

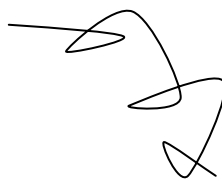
1.

2.

3.

Побутові танці можна розділити регіонально (Лівобережна, Правобережна та Західна Україна):

- 1) метелиці, гопаки, козачки;
- 2) польки та кадрили;
- 3) коломийки, гуцулки, верховини.

Побутові танці супроводжувалися танцювальними піснями, під які їх виконували, коли не було інструментального супроводу. З часом і пісні стали самостійними, а від тексту залишилися лише окремі вигуки, слова чи строфи-триндички, які проказують виконавці в кульмінаційні моменти танцю.

Переглянь та прослухай зразок гопака у виконанні балетної групи Державного академічного Волинського народного хору.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Український народний танець «Гопак».

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Який склад виконавців і темп гопака? Скільки танцювальних народних пісень прозвучало у фрагменті? Які танцювальні фігури ти впізнав / впізнала? Хто їх виконує?

Сюжетні танці — це ті, в яких через танцювальні рухи відображаються конкретні явища навколишнього життя та природи. Назву танцю визначає його зміст. Наприклад, танець «Лісоруби» названо так тому, що його сюжетом є трудовий процес рубання лісу.

Одним із кращих зразків сюжетного танцю є гуцульський народний танець «Аркан».

Дізнайся більше за QR-кодом.

Ознайомся зі зразком танцю «Аркан».

Гуцульський народний танець «Аркан».

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Хто виконує танець?

Якою фігурою рухаються танцюристи і як розвивається їх темп руху?

Як ти зрозумів / зрозуміла сюжет танцю?

Розучи українську народну танцювальну пісню «Од Києва до Лубен». З яким різновидом побутових танців її виконували?

ОД КИЄВА ДО ЛУБЕН

Українська народна пісня

2. Од Ніжина до Прилуки та й побила закаблуки.	Приспів.
3. Од Полтави до Хорола черевички попорола.	Приспів.
4. А мій батько-чоботар черевички полатав.	Приспів.
5. Запряжу я козу в віз та поїду по рогіз.	Приспів.
6. Запряжу я півня в сани та й поїду до Оксани.	Приспів.
7. Запряжу я барана — куди люди, туди й я.	Приспів.

Придумай танцювальні рухи, які можуть супроводжувати пісню «Од Києва до Лубен», та станцюй її разом із друзями.

**Різноманітність танців — від войовничого
гопака до витонченої метелиці — показує традиції
українського народу.**

21. Різноманіття руху і пластики

Продовжуючи подорож у світ скульптури, згадаймо, що одним із виражальних засобів цього виду образотворчого мистецтва є фактура.

Фактура — це характер поверхні мистецького твору, що залежить від природних властивостей різних матеріалів, а також від сукупності різноманітних технічних прийомів обробки його поверхні. Відповідно до використаного **матеріалу** та способу його обробки, можна бачити й відчувати гладкість, шорсткість та рельєфність.

Фактури каменю, бронзи, дерева, скла чи порцеляни є, звісно, дуже різними, і скульптор завжди це враховує, обираючи ту, що відповідає його задуму.

Які ще матеріали, на твою думку, може бути використано?

Техніки виконання творів залежать від матеріалу. Процес створення металевих скульптур (зокрема бронзових) передбачає лиття або карбування. Кам'яні скульптури, як правило, висікають, забираючи спеціальними інструментами зайве із суцільного шматка каменю. Нагріте скло стає пластичним і легко піддається моделюванню. Під час роботи з пластиліном ми можемо складати готову фігуру з окремих елементів або витягувати й формувати вручну її деталі з цілого шматка.

Німецький філософ Гегель найпрекраснішим з усіх видів мистецтв уважав скульптуру, адже саме в ній бачив красу, форма якої відповідає ідеї. Тому улюбленим предметом зображення скульпторів є людське тіло. Ще прекраснішим воно є в русі, у танці.

Пластика як гармонійність, виразність, динамічність форми є тією характеристикою, що єднає скульптуру з танцем. Здається, що ці фігурки ось-ось оживуть і закружляють!

Скульптура як вид мистецтва продовжує динамічно розвиватися. Сучасні митці часто кидають виклик законам фізики, як наприклад, польський скульптор Єжи Кедзер, чиї твори можна побачити в різних куточках світу.

Скульптор-віртуоз часто зображує циркачів та не використовує жодних додаткових кріплень, крім центрального тросу. Секретом стійкості та безпеки його скульптур вважають ідеальний розподіл ваги.

Розрізняють такі види скульптури за призначенням:

♦ **монументальна** — пам'ятники, монументи великого розміру в архітектурному середовищі;

♦ **монументально-декоративна**, призначена для оздоблення архітектурних споруд і комплексів;

♦ **садово-паркова** — для оздоблення парків і місць відпочинку;

♦ **станкова**, що має самостійне значення, розміри, близькі до натури чи менші, призначена для демонстрації в галереях;

♦ **дрібна пластика** — фігурки маленьких розмірів.

До якого із зазначених видів віднесеш ці зображення?

Саме над створенням скульптури малої форми пропонуємо сьогодні попрацювати, адже доволі часто такі фігурки стають чудовими подарунками та окрасами наших осель.

Надихнися казковими істотами, створеними українською майстринею Мар'яною Копиловою, і зліпи власного чудернацького героя. Нехай головним компонентом твору стане твоя уява!

Багатство видів, матеріалів і технік виконання робить скульптуру доступним способом самовираження.

22. Емоційний світ руху

Танець — мистецтво синтетичне, і тому музика є невід’ємним й одним із найяскравіших та найбільш виразних складників цього виду мистецтва. Музика — це вираження певного образу через звуки. У виконанні руху важливе значення має його зв’язок із метроритмічною будовою музичного супроводу, його темпом, динамікою тощо.

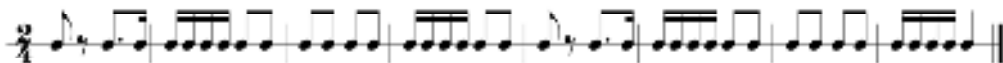

Пригадай, що таке ритм у музиці. Які різновиди ритму тобі відомі?

Ритм — це рівномірне чергування сильних і слабких долей та акцентів у часовій послідовності, що сприймаються чуттєво. Ритмом називають також чергування рухів людського тіла (*від грецького «rhythmos» — текти*). Ритм відіграє важливу роль у танцювальному мистецтві. Зокрема, певний ритмічний малюнок сам по собі характеризує різновиди танців.

Переглянь ритмічний малюнок танцю, виконай його, використавши підручні матеріали. Визнач назву танцю.

Пригадай, що характерне для танцювальної музики. Вибери ті засоби музичної виразності, які вирізняють гопак, аркан, віденський вальс, хоровод.

Ритм: пунктирний, монотонний, плавний, рвучкий, гострий, пружний, нерівномірний, чіткий.

Темп: помірний, повільний, швидкий, протяжний, спокійний, дуже швидкий, прискорюючи, затримуючи.

Динаміка: одноманітна, наростаюча, затихаюча, згасаюча, гучна, рівноважена, сильна, різка, виразна.

Танець здебільшого виконують під музику чи спів (хоровод). Розвиток різних видів танцю сприяв розвитку музичних жанрів і напрямків. Характерне звучання танцювальної музики привело до появи творів з ознаками танцювальності.

Пригадай, чи лише твори, що супроводжують танець, можуть мати ознаки танцювальності. Назви твори з ознаками танцювальності, з якими ти ознайомився / ознайомилася раніше.

Одним зі зразків танцювальності в інструментальній музиці є третя частина фортепіанної Сонати №11 австрійського композитора Вольфганга Амадея Моцарта.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Вона часто звучить як самостійний твір під назвою «Рондо в турецькому стилі». Це одна з найвідоміших мелодій у світі.

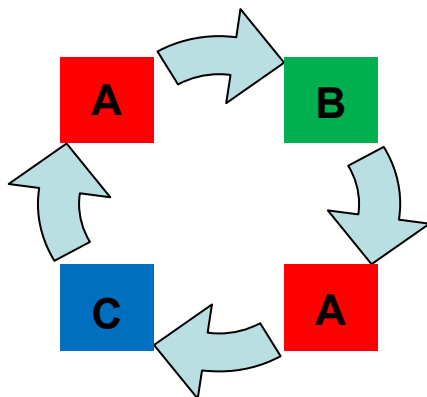

Рондо (з італійської «*rondo*», французької «*rondeau*» — «коло», «рух колом») — музична форма, в якій неодноразове (не менше 3-х) проведення головної теми (**рефрену**) чергується з відмінними один від одного епізодами. В епоху клавесинів рефрен називали куплетом, а рондо — куплетним. Це були програмні п'єси-мініатюри різного характеру, зокрема й танці. Класичне рондо часів Моцарта стало частиною більших музичних форм.

В узагальненому вигляді схема форми рондо є такою:

A — B — A — C — A,

де «A» — це рефрен, а «B», «C» — епізоди, які є контрастними до рефрену.

Що спільного в рондо з хороводами? Пригадай, яку музичну форму композитори використовують для пісні. Зобрази її схематично. Порівняй схему пісні з рондо.

Проект «Клавесин». Дізнайся з друзями, що таке клавесин. Знайди інформацію про історію його існування. Які композитори зверталися до клавесинної музики?

«Турецьке рондо» («Rondo alla turca») часто називають «Турецьким маршем». У його музиці композитор відтворив удари великого турецького барабана, який був відомим тоді в Європі. Моцарт як справжній геній любив експериментувати, тому в цьому творі він відступив від будови класичного рондо і почав свій твір не з рефрену, а з епізоду, причому й рефрени, й епізоди щоразу повторюються двічі.

Прослухай твір «Турецьке рондо» Вольфганга Амадея Моцарта.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Скільки різних тем ти почув / почула? Охарактеризуй рефрен твору. Порівняй тему рефрену й кожного епізоду.

Переглянь відео. Разом із друзями розучи рухи та протанцюй «Турецьке рондо» Вольфганга Амадея Моцарта.

Використай QR-код.

Чому люди полюбили танцювати та слухати танцювальну музику?

Танцювальність збагачує музику, дає можливість розвиватися різним жанрам і напрямкам.

22. Емоційний світ руху

Як будь-який художній образ, твори скульптури викликають у нас ті чи інші емоції. Оглядаючи їх, ми підсвідомо шукаємо те, що перегукується з нашим внутрішнім станом, з нашими уявленнями про красу, що дивує й надихає. Одні скульптури викликають відчуття спокою, рівноваги. Натомість інші, здається, були створені, коли автор спостерігав моменти активного руху.

*Іван Кавалерідзе
«Пам'ятник княгині Ользі»*

Фігура міцно стоїть обома підшвами на землі. Сувора вісь симетрії. Коліна, стегна, плечі перебувають на одному рівні.

Мирон «Дискобол»

Положення рук і ніг, нахил тулуба свідчать про те, що скульптура зображує рух. Основні осі тіла є діагональними.

Отже, скульптуру, що зображує рух, називають **динамічною**. Скульптуру, яка зображує людину чи тварину в спокої, називають **статичною**. І статика, і динаміка беруть участь у створенні образу.

Які скульптури, статичні чи динамічні, на твою думку, створюють відчуття урочистості та величч?

У своїх пошуках скульптори пішли ще далі і почали створювати конструкції-мобілі (пристрої, які приводяться в рух вітром, водою, електрикою, силами магнетизму тощо). Такі скульптури називають **кінетичними**.

Давид Черни «Портрет Франца Кафки»

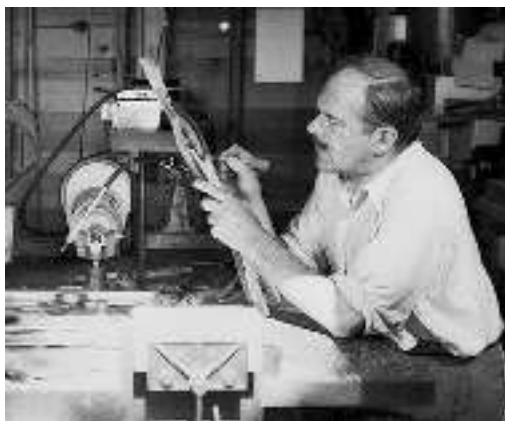

Кінетичні скульптури, в яких обігрують ефекти реального руху, часто є доволі масштабними. Можливо, одні з них підкреслюють велич певної особистості, інші демонструють безмежні можливості людського інтелекту. Яку б ідею не вкладав у них автор, вони однозначно додають нових барв до архітектурного середовища.

По-новому подивитися на емоційну насиченість скульптури зміг українсько-американський скульптор Олександр Архипенко.

Олександр Архипенко «Жінка, яка вкладає волосся»

Олександр Архипенко

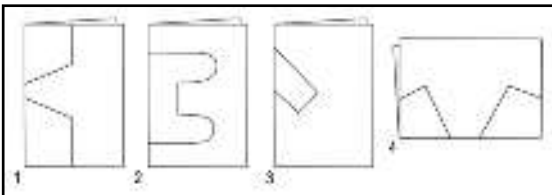
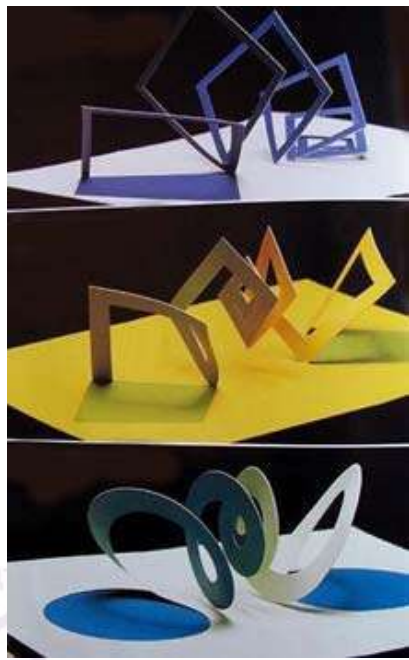

Дізнайся про нього більше за QR-кодом.

Надзвичайно лаконічні та, водночас, виразні скульптури з металу створює корейський скульптор Лі Санг Су. З яких іще матеріалів, на твою думку, можна було б робити такі скульптури?

Успіх багатьох видатних винахідників починався з проведення простих, але цікавих експериментів з матеріалами та техніками. У тебе сьогодні є шанс створити нескладний у виконанні артоб'єкт у техніці паперопластики. Щільний картон, ножиці, проста схема й акуратні згини — таким є рецепт твого успіху на цьому уроці.

Мистецтво — це вічний пошук. Шукай себе та своє місце в мистецтві!

23. Балет — грація на сцені

Розглянь фото. Який музично-театральний вид мистецтва на ньому представлено? Пригадай, що ти знаєш про його творців і виконавців.

Які ще види мистецтва поєднуються в ньому?

музика

театр

хореографія

кіно

література

скульптура

образотворче мистецтво

Балет — це синтетичний вид сценічного мистецтва, музична вистава, в якій думки та почуття передають за допомогою танцю. Французьке слово *ballet* походить від італійського *ballo* — танцюю.

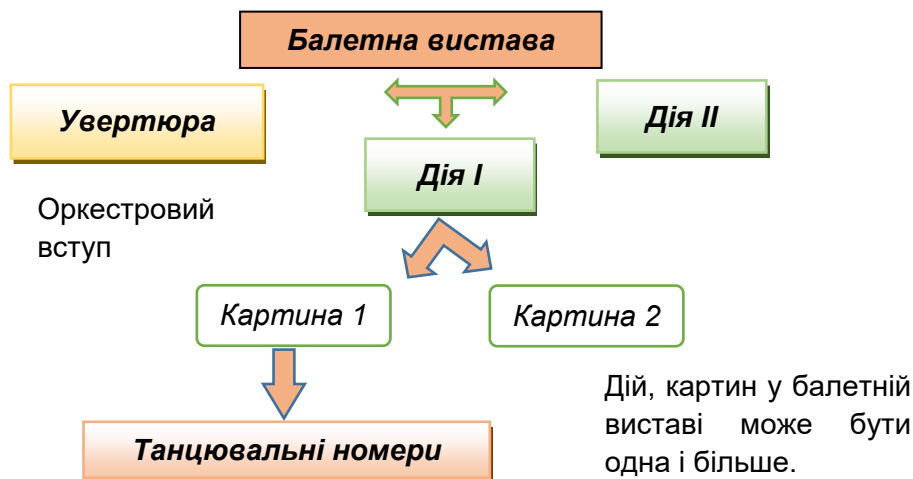
У створенні балету беруть участь танцівники і балет-мейстер (автор і постановник танцювальних номерів), симфонічний оркестр і диригент, художники по костюмах та художники-декоратори.

Як і опера, балет виник у XVI столітті в Італії, де на карнавалах виконували веселі танцювальні сценки, які згодом стали спектаклями. У Франції на той час велику популярність здобув придворний балет.

Кожний балет має певний сюжет (лібрето). Часто він заснований на літературних творах.

Пригадай будову оперної вистави. Що спільного в ній з балетною?

У балеті танець буває:

◆ **класичний** — ніжні лінії, легкі повітряні стрибки і нерухомі чіткі стійки на пуантах, (танець русалок з першої дії балету «Лісова пісня» Михайла Скорульського). [Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

◆ **характерний** — який розкриває настрій і колорит спектаклю, відтворює народні рухи (козачок з другої дії балету «Лісова пісня» Михайла Скорульського). [Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

◆ **пантоміма** — це рухи і жести, за допомогою яких танцівники «розмовляють» (сцена розмови Лукашевої матері, Килини та Мавки з другої дії балету «Лісова пісня» Михайла Скорульського). [Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

◆ **дійовий** — де поєднується танець і пантоміма та пояснюється розвиток дії (сцена підпалу Лукашевої хати Перелесником з третьої дії балету «Лісова пісня» Михайла Скорульського). [Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

Основні балетні номери походять із класичного танцю й мають французькі назви:

«варіації» — невеликий сольний танець; «па-де-де» — танець удвох; «па-де-труа» — танець утрьох; «па-де-катр» — танець учотирьох; «кордебалет» — танець великої групи балерин і танцівників.

Назви деяких балетних номерів походять від італійських позначень темпу, наприклад алегро (італ. *allegro* — весело, життєрадісно) — в балетній виставі це швидкий віртуозний танець. Найліричнішою центральною частиною балету, яку виконують головні персонажі, є адажіо (італ. *adagio* — повільно, спокійно).

Іноді балетні номери називають за іменами персонажів.

Розглянь світлини. Які назви мають танцювальні номери відповідно до кількості учасників?

Які музичні темпи лягли в основу балетних номерів? Які балетні номери, з якими ти вже ознайомився / ознайомилася, мали назву за іменами персонажів?

Прослухай фрагменти балету «Лісова пісня» Михайла Скорульського.

Зустріч Лукаша та Мавки з I дії та танець Сніжинок з III дії балету «Лісова пісня» Михайла Скорульського.

Використай QR-коди.

Обери запитання (завдання) для себе.

Які назви мають танцювальні номери за кількістю виконавців? Які типи балетного танцю використано в постановці, як ти розрізниш їх? Як характер музики втілено в танці?

Балет — це чарівний світ, у якому танець у поєднанні з музикою створює неповторні граційні образи.

23. Балет — грація на сцені

Тобі вже відомо, що одним із видів сценічного мистецтва є балет, який поєднує три основи — танець, музику та драматургію. Легкість і грація, з якою танцівники балету пересуваються по сцені, викликають незмінне захоплення в митців різних країн.

Махнур Шах

Річард Джонсон

Костянтин Разумов

Проаналізуй, як у цих творах кольорова гама допомагає створити художній образ. Динамічними чи статичними є, на твою думку, ці образи? З чим у тебе асоціюється балет?

Велику любов до балету виявив французький художник Едгар Дега. Він зміг вплинути на сприйняття балету, змінити легковажне уявлення про це мистецтво, привернути увагу до того, скільки сил вкладено у створення зовнішньої легкості та невимушеності видовища.

*Едгар Дега
«Балерина»*

*Едгар Дега
«Балетний клас»*

Крім пластики танцюристів, видовищність балету забезпечують художнє оформлення вистави та костюми. Кожен костюм шують спеціально до певної вистави, він має не заважати рухам акторів і допомагати в розкритті образу.

Михайло та Віра Фокіні
в балеті «Карнавал»,
1914 рік

Вацлав Ніжинський
і Тамара Карсавіна в балеті
«Привид троянди», 1911 рік

У балеті є свої особливі назви для позначення елементів жіночого сценічного костюма — **балетна пачка** і **пуанти**.

Дізнайся, як у балеті з'явилися пуанти.

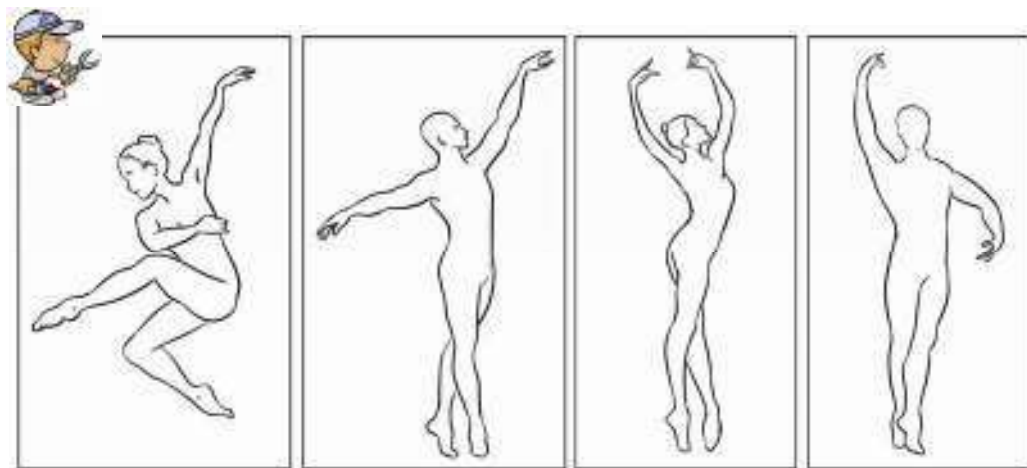
[Використай QR-код.](#)

З часом костюми ставали більш відкритими. У вбранні, яке сьогодні прийнято називати пачкою, вперше станцювала італійка Марія Тальйоні в 1832 році. Пачка була багат шаровою спідницею, закріпленою на корсеті. Корсет застібали ззаду на гачки та затягували стрічками. Спідницю шили з повітряної тканини чи марлі.

Спробуй себе в ролі дизайнера балетних костюмів. Уяви, який вигляд могли б мати актори балету у виставі «Попелюшка», «Мері Поппінс», «Котигорошко» та ін. Скористайся готовими або створи власні контури фігур у русі, домалюй костюми та аксесуари, що відповідають змісту обраної вистави.

Мистецтво піднімає людину над буденністю. Нехай кожен новий крок у творчості робить тебе кращим / кращою!

Мистецькі прогулянки на природі

24. Природа надихає

Шелест листя та пташині голоси, плескіт хвиль і дзюрчання струмка, гуркотів грозовий і вечірній спокій — усе це можна передати в музиці.

Які музичні інструменти, на твою думку, найкраще передають звуки природи?

Природні явища, музичні замальовки рослинного і тваринного світів постають і у вокальній, і в інструментальній музиці.

Пригадай, що характерно для виражальних інтонацій, а що — для зображальних. Що допомагає композиторам-інструменталістам створювати музичні пейзажі?

Вибір музичного жанру допомагає зрозуміти задум автора. Одним із таких жанрів є **ноктюрн** (з французької *nocturne* — нічний) — поширена назва музичних композицій, переважно одночастинних інструментальних, мрійливого характеру, що навіяна поетичним настроєм ночі. Перші ноктюрни писали для духових інструментів. Потім цей жанр перейшов до фортепіанної музики.

Джеймс Еббот
Мак-Нейл, «Ноктюрн
у чорному та золоті —
ракета, що падає»

Серед шедеврів світової фортепіанної музики почесне місце посідають твори польського композитора **Фредеріка Шопена**. Його перу належить двадцять один ноктюрн.

Прослухай твір.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Ноктюрн № 2, опус 9 Фредеріка Шопена. Використай QR-код.

Обери запитання для себе.

Які образи з'являються у твоїй уяві? Який характер музичного образу? Чи відповідає назва характерові твору?

І ще один різновид музичного жанру допоможе тобі відчувати красу природи в музиці. **Баркарола** (пісня венеціанського човняра) — вокальний або інструментальний музичний твір мрійливо-ліричного характеру, в якому присутнє відчуття руху весел та хвиль. Одним зі зразків цього жанру є «Баркарола» Миколи Лисенка. Композитор не лише передає рух човна, а й забарвлює музику в національні кольори, узявши за основу фортепіанної п'єси українську народну пісню «Пливе човен».

Дізнайся більше за QR-кодом.

Прослухай п'єсу.

Використай QR-код.

Фортепіанна п'єса Миколи Лисенка
«Баркарола».

Обери запитання (завдання) для себе.

Які образи з'явилися у твоїй уяві? Чи допомогла назва зрозуміти задум композитора? Як змінився музичний образ у вокальному варіанті твору?

Про досконалість природної краси можна почути в жанрі — етюд.

Етюд (з французького *etude* — вчення, вивчення) — п'єса навчального характеру, в якій застосовують певний технічний прийом гри, або невеликий музичний твір віртуозного характеру.

Саме у творчості угорського композитора **Фредеріка Ліста** цей жанр стає окремим концертним твором. Автор звертає увагу не лише на технічну сторону, а розкриває певні художні образи. Так етюд стає програмним твором.

Послухай твір. Намалюй художню ілюстрацію до цієї музики.

Концертний етюд №1 «Шум лісу» Ференца Ліста.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Який настрій викликав у тебе твір? Які образи з'явилися у твоїй уяві під час слухання? Які засоби музичної виразності створюють образний зміст твору?

Розучи пісню «Веснянка». Які звуки природи автор пісні прагнув передати? Зімпровізуй ритмічний супровід і танцювальні рухи до приспіву.

ВЕСНЯНКА

Музика Віталія Філіпенка;

слова Анатолія Навроцького

3. Прийди, весно, в наші села,
Принеси нам дивних див —
Очі синії веселок
З хуртовинами садів.
Там, там, та-ба-да-ба...

Багатогранність світу музики не лише дає можливість переживати почуття, а й зображає красу світу природи.

24. Природа надихає

Природа справді надихає! Недарма ми відчуваємо справжнє задоволення від прогулянки парком чи лісом. І саме тому, мабуть, існує неймовірна кількість творів мистецтва, присвячених зображенню природи. Твори українсько-американського художника Джорджа Косинського нагадують макрозйомку. Дивовижним є його вміння роздивитись і передати в акварелях красу квітів.

Джордж Косинський

Роздивись, як митцю вдалося передати прозорість пелюсток, скільки відтінків синього та рожевого кольорів він використав.

Колоритно й виразно зобразили дивовижну красу природи українські митці. Ці картини допомагають побачити минуле України.

*Сергій Васильківський
«Козацький двір»*

Михайло Беркос «Диканька»

Пейзаж — це жанр образотворчого мистецтва, головним предметом зображення в якому є природа. Бачимо, що автори використовують різний ракурс, різні техніки роботи та зображують різні погодні умови.

Залежно від того, який саме елемент навколишнього середовища було обрано художником / художницею для зображення, розрізняють такі види пейзажів:

Морський

Анастасія Кустова

Ренді Хаяші

Гірський

Міський

*Володимир
Поворозник*

Сільський

Архітектурний

Євген Удін

Фантастичний

Сергій Васильківський

Андреа Коровеші

Коли фантазія митця сягає краєвидів майбутнього чи вигаданих світів, він створює фантастичний пейзаж.

Іноді швидка зміна погоди або інші обставини не дозволяють художнику чи художниці завершити роботу швидко. У таких випадках він / вона створює етюд, з якого потім напишуть завершену роботу. Етюд в образотворчому мистецтві — це живописний твір, виконаний з натури з метою запам'ятовування та вивчення певного її стану. Етюд має допоміжний характер та є першоосною для майбутнього живописного твору.

Веддер

Абрагам Блумарт

Нехай твоя перша спроба в жанрі пейзажу теж буде швидкою. Цей невеличкий етюд теж може перерости колись в елемент майбутньої завершеної роботи. Заповни площину аркуша різними відтінками синього та червоного кольорів у техніці по-вологому. Промалюй тонким пензлем стовбури дерев.

1

2

3

Природа є невичерпним джерелом натхнення і найкращим учителем гармонії та краси.

25. Палітра природи

Звукова палітра природи дуже різноманітна. Наслідуючи навколишній світ, людина створила багато музичних інструментів, тембри яких подібні до звучання природи. Ці інструменти мають різні діапазони та регістри.

Звуковий **діапазон** (*dia rason* з грецької мови — «через усе») — відстань від найнижчого звука, який може відтворити інструмент чи голос, до найвищого.

Окремі ділянки діапазону навіть на одному і тому ж інструменті звучать неоднаково. Так, наприклад, низькі, басові звуки в рояля важкі, неповороткі, а високі подібні до маленьких дзвіночків.

[Дізнайся більше за QR-кодами.](#)

Різні проміжки діапазону, що відрізняються один від одного тембровим забарвленням, називають **регістрами**. Зазвичай розрізняють три регістри — високий, низький і середній. Але такі інструменти, як орган, баян, акордеон, мають їх велику кількість. Нові електронні технології розширили можливості цих інструментів.

[Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

Розглянь зображення. Інструменти з яким діапазоном, на твій погляд, найкраще створять звуки природи цих зображень? Які регістри фортепіано, віолончелі, скрипки, флейти ти використаєш для озвучування цих картин?

Світ природи дуже різноманітний, і митці прагнуть передати її красу. Звукова палітра симфонічного оркестру є найкращим способом для цього.

Серед найкращих зразків оркестрових творів, які розповідають про зміну пір року, — цикл симфонічних концертів для скрипки з оркестром італійського композитора Антоніо Вівальді «Чотири пори року». Крім програмової назви, автор створив вірш до кожної частини.

Прослухай фрагмент концерту. [Використай QR-код.](#)

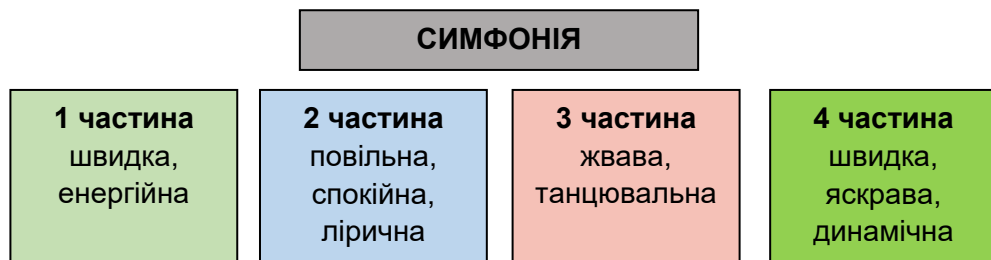
Концерт для скрипки з оркестром Мі-мажор «Весна» (перша частина) з циклу «Чотири пори року» Антоніо Вівальді.

Обери запитання (завдання) для себе.

Про яку весну розповів композитор? Які весняні образи з'явилися у твоїй уяві під час слухання твору? Які засоби музичної виразності створюють образи весни у творі?

Образи природи трапляються й у симфоніях. Симфонія в перекладі з грецької — «співзвуччя».

Симфонія — це великий музичний твір для симфонічного оркестру, що складається з чотирьох частин, кожна з яких має свою назву та характер. Частини симфонії чергуються за контрастним принципом.

До композиторів-симфоністів (авторів симфоній) належить відомий німецький композитор-новатор Людвіг ван Бетховен, який створив дев'ять симфоній. Найвідоміші — П'ята («Так доля стукає у двері») та Дев'ята (остання частина — «Ода до радості»). Серед його симфоній лише

одна має програму — це Шоста «Пасторальна». Пасторальною називають музику, яка оспівує ідеальне сільське життя на лоні природи. Композитор дібрав не лише загальну назву до неї, а й заголовки до кожної частини. Свою симфонію Бетховен присвятив сину українського гетьмана Андрію Розумовському, який був його меценатом і другом. У своїй Шостій симфонії композитор виявив себе як новатор.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Ознайомся з програмою Шостої симфонії. Визнач, які темпи відповідали б цій програмі. Що відрізняє будову Шостої симфонії від традиційної? Назва якої частини найкраще підходить до змісту картини Альвана Фішера «Пасторальний пейзаж»?

Програма Шостої симфонії

1. «Пробудження радісних відчуттів від прибуття в село».
2. «Сцена біля струмка».
3. «Веселе зібрання сільського люду».
4. «Гроза, буря».
5. «Пісня пастуха. Відчуття радості й вдячності після закінчення бурі».

Прослухай фрагмент симфонії. Намалюй художню ілюстрацію до цієї музики. *Використай QR-код.*

Перша частина Шостої симфонії «Пасторальної» Людвіга Ван Бетховена.

Альван Фішер «Пасторальний пейзаж»

Обери запитання (завдання) для себе.

Який настрій викликав у тебе твір? Які образи з'явилися у твоїй уяві під час слухання? Які засоби музичної виразності створюють образний зміст твору?

Чи може зрівнятися звукова палітра з художньою? Наведи приклади.

Музична палітра наповнює світ природи особливою красою та емоційністю.

25. Палітра природи

Що привертає увагу на цих картинах передусім? Що робить їх такими живописними? Так, на першому плані в цих творах постає головний виражальний засіб живопису — колір.

Микола Періх «Звістка Шамбали»

Олександр Мурашко «Преля»

Цілісність картини будується на взаємозв'язку всіх кольорів живописного твору.

Гармонійне поєднання, взаємозв'язок різних кольорів у картині називають **колоритом**.

Для опису картини та її колориту застосовують прикметники, адже кожен живописний твір викликає певні емоції та створює настрій. Доречними будуть такі «поетичні» означення кольорів, як *похмурий, легкий, насичений, глибокий, повітряний* тощо.

Микола Пимоненко «Перед грозою»

Микола Пимоненко «Жнива»

Роздивися зразки сільських пейзажів. Який настрій, на твою думку, намагався передати автор? Склади перелік прикметників для їх опису.

Колорит пейзажу залежить від освітлення, стану погоди, пори року. Можна виділити такі основні види колориту:

Холодний

Стерлінг Еванс «У зимовому лісі»

Теплий

Ісаак Левітан «Золота осінь»

Насичений

Сергій Васильківський
«Взимку в селі Опішня»

Розбілений, м'який

Сергій Васильківський
«Околиці Полтави»

Напружений

Микола Реріх «Небесний бій»

Спокійний

Іван Айвазовський «Вечір на Україні»

В аналізі твору образотворчого мистецтва, зокрема пейзажу, важливе місце посідає **плановість** як вагомий компонент композиції. Пригадай, що тобі відомо про плани в пейзажі. Установи, які із зазначених об'єктів зображені на передньому, середньому і дальньому планах цієї картини.

1 **Хати
Небо**

2 **Вода
Діти**

3 **Паркан
Тварини**

Микола Пимоненко «Бірід»

Настав час створити власний пейзаж у теплому колориті. Широкии пензлем промалюй м'які переходи теплих кольорів на небі й на воді. Тонким пензлем намалюй осоку на передньому плані. Варіант виконання: пейзаж у холодному колориті, обираючи відтінки синього, фіолетового та зеленого кольорів.

Робота з кольорами належить до основних умінь художника. Обирай колорит згідно задуму та настрою.

26. Без чого неможлива вистава?

Навіщо ми ходимо в театр? Зараз можна подивитися кінофільми та виступи, не відходячи від комп'ютера. Ніщо не може замінити живу гру акторів, їхні почуття в реальному часі, контакт із глядачем та енергетику, яка виходить з театральних підмостків. Театральна вистава — це завжди свято! І тут існують свої правила та особливості.

З яким театром ти зустрічався / зустрічалася на попередніх уроках?

ляльковим

драматичним

балетним

оперним

музичним

пантоміми

До поняття акторської майстерності належать, зокрема, міміка та пантоміма.

Міміка — рухи м'язів обличчя, що виражають почуття людини.

Пантоміма — вид сценічного мистецтва, в якому художній образ створюють за допомогою міміки, жестів, пластики тіла тощо (її ще називають етюдом без слів).

Театральний етюд — справа, яка слугує для розвитку та вдосконалення акторської техніки. Вона складається з різних сценічних дій, зімпровізованих чи заздалегідь розроблених викладачем. У них може бути музичне або шумове оформлення.

Цікаво, а чи можна за допомогою театральних етюдів передати образи природи?

Переглянь фрагменти театральних етюдів.

[Використай QR-код.](#)

Обери запитання (завдання) для себе.

Які образи тобі найбільше запам'яталися?

Які особливості звукового оформлення етюдів?

Порівняй звукове оформлення етюдів. Чи допомагає воно зрозуміти створені образи?

Театральний етюд. Виконай вправу з друзями:

Вправа 1. «У лісі» з шумовим оформленням.

Умови: обери собі роль — дерево, що шумить «у-у-у»; трава, що шелестить «ш-ш-ш»; зозуля, що кує; квітка, що схиляється під звук «ах-ах-ах». Придумай пластичний та ритмічний малюнок свого персонажа.

Вправа 2. «Дощ іде» з ритмічним оформленням.

Умови: використовуючи міміку, промов «На вулиці дощ іде» та зімпровізуй ритмічний малюнок дощу за допомогою тіла з почуттями: радості; розчарування; гніву; подиву.

У сьогоднішньому театрі відбувається об'єднання музики з мовою пластики. Найвиразніше це проявляється в балеті. Український геній танцю Серж Лифар називав танець «пластичною музикою», де «мелодичною лінією» є танцівник, чиї «руки співають, долоні говорять, ноги відбивають і малюють ритм».

Пригадай, як називають різновиди балетних номерів.
Встанови відповідність.

адажіо

варіації

па-де-де

кордебалет

сольний танець

ліричний, повільний танець удвох

танець удвох

танець великої групи

Королем у взаємодії звука та пластики вважають американського хореографа грузинського походження Джорджа Баланчина. Про нього казали: «Бачити хореографію Баланчина — означає слухати музику очима...».

Переглянь фрагмент балетного номера «Тарантела»
Луї Моро Готшалка, постановка Джорджа Баланчина.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Чим зацікавив тебе виступ? Як пластика передавала музику?

Чи збігався танцювальний малюнок із музичним розвитком?

Розучи пісню Олександра Злотника «Школярі-школярики», придумай до неї танцювальні рухи.

ШКОЛЯРІ-ШКОЛЯРИКИ

Музика Олександра Злотника;

слова Олександра Вратарьова

Allegretto

mf

На під-лі-сок-ні акла-сі ки-ти, наа-про-ти-го-го-
 4 ля порт-рет. А ми блу-ка-є-мо по ши-ту че-рез ме-ре-жу
 6 "ін-тер-нет". Як-би не зли-ли-ся у шко-лі, ні-ко-ли б не по-
 12 чу-ли ми про те-о-ре-му Пі-фа-го-ра і про час-тин-ки "ме" і
 16 *Приспів*
 "ні". Шко-ля-рі-шко-ля-ри-ки, о-чі, як ліх-та-ри-ки..
 20 По за-во-зах фі-зи-ки — зми-но-край нік-на.
 24 Шко-ля-рі-шко-ля-ри-ки, о-чі, як ліх-та-ри-ки,
 28 по за-во-зах лі-ри-ки — круг-лий рік вас-ка!

2. Але найкращий час — у школі, У всіх такі цікаві теми:
 Це добре знає кожний клас, Про макіяж і Брітні Спірс,
 Коли співа веселий дзвоник І тільки мій рудий Ромео
 І на перерву кличе нас. Про мене знов складає вірш.

Приспів.

Який би був театр без музики та пластики?

Взаємодія пластики та музики створює захопливі образи.

26. Без чого неможлива вистава?

Лунає третій дзвінок, глядачі в залі притихли, піднімається завіса — і ми занурюємося в магію театрального дійства. Пластика руху акторів, їхні голоси, інтонації, костюми, сюжет, що розгортається перед нами, — усе це невід’ємні складники цієї магії. Однак сприйняття дійства не було б таким яскравим без декорацій.

Декорації, як і інший театральний реквізит, мають органічно доповнювати образ місця та часу, який створюють актори. Хороші декорації здатні «врятувати» навіть посередню виставу, відтягнувши увагу глядачів на візуальні ефекти, а невдалі декорації можуть занапастити й хорошу постановку.

У сучасному театрі декорації дедалі частіше стають доволі умовними. На темному тлі чи проєкції актори взаємодіють із кількома предметами меблів чи реквізиту, які схематично позначають потрібну обстановку. Уважають, що решту має домалювати уява глядача.

Театр «Ла Скала»,
Італія

Театр
Саарбрюкен,
Німеччина

Згадай театральні професії. Назви фахівців, чиї обов'язки зазначено нижче. Які театральні професії не згадано?

Керує
процесом
постановки

Пише текст
вистави

Створює
бутафорію
та реквізит

Наносить грим

Створює
костюми

Освітлює сцену

Над декораціями для спектаклю трудяться сценографи та художники-декоратори. Спочатку вони створюють ескізи, опрацьовуючи не лише фон, а й лаштунки, завісу, а також предмети, що розміщені безпосередньо на сцені. Усі ці об'єкти разом мають створювати цілісний завершений образ.

Роздивися зразки декорацій. Проаналізуй у них єдність стилю, масштаб, пропорційність. Спробуй визначити, про що могла би бути відповідна вистава.

Серед визначних художників є чимало тих, хто створював театральні декорації. Це здійснювала й українська художниця єврейського походження, сценографиня, педагогиня, яскрава представниця європейського кубізму Олександра Екстер. Її роботи є зразком сміливого пошуку в сценографії.

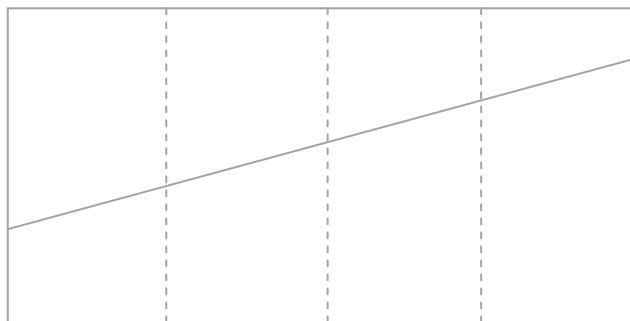

Олександра Екстер

Створити власну декорацію вам допоможуть чотири аркуші картону, з'єднані між собою та зігнуті в місцях з'єднання. Проведіть похилу лінію від нижнього лівого до верхнього правого кута й намалуйте вздовж неї об'єкти, що відповідають вашій ідеї. Акуратно виріжте зображення. На бажання, розмалуйте.

Врахуйте плановість декорації та пропорції об'єктів. За потреби намалуйте їх окремо й наклейте зі зворотного боку.

Робота художника-декоратора є цікавою та творчою. Вона вимагає просторового й конструктивного мислення.

27. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше

Казкові образи, танцювальність і театральна пластика, звукові картини природи — усе це збагатило твій музичний світ, відкрило широкі обрії, пояснило нові терміни, спонукало пережити особливі почуття, отримати незабутні враження.

Цікаво, як нові знання змінили твоє бачення світу музики?

1. Встанови відповідність.

хороводи

контемпорарі

опера

staccato

зв'язне звучання

«Зима і Весна»

танець «вільного тіла»

веснянки

уривчасте звучання

рондо

рефрен

legato

2. Визнач, що зайве у твердженні.

Латиноамериканська програма міжнародних спортивних змагань із бальних танців складається з ча-ча-ча, джайву, вальсу, румби, самби.

3. Як називають ці різновиди лялькових театрів?

4. Обери серед назв зразки побутових танців.

козачок

веснянка

метелиця

«Лісоруби»

аркан

гопак

5. Переглянь відео та визнач тип балетного танцю.

Використай QR-коди.

6. Назви балетні номери відповідно до нумерації зображень.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7. Прослухай фрагменти музичних творів та визнач їх жанри (ноктюрн, баркарола, етюд).

Використай QR-коди.

8. Об'єднайся з друзями в 3 групи. Кожна група таємно обирає свого казкового героя — Дош, Вітер, Грім тощо. Вона створює ритмічний супровід, придумує звуки для озвучування та рухи для передавання образу. Усі групи розігрують свої етюди.

9. Визнач, які з наведених творів ти слухав / слухала, а які виконував / виконувала, назви авторів. Продумай порядок виконання пісень, використавши принцип контрасту.

«Рондо в турецькому стилі», «Од Києва до Лубен», 1 частина концерту для скрипки з оркестром Мі-мажор «Весна», «Мультики», «Школярі-школярки».

Виконай твори, на бажання.

10. Завдання на бажання.

Використовуючи подані слова, придумай літературну основу балетно-оперної вистави-концерту **«Весняна ніч»**: вода, ніч, весна, хоровод. З визначених номерів, відповідно до лібрето, скомпонуй музичну основу вистави, яка будуватиметься на принципі контрасту.

Твори:

- ◆ арія Цариці Ночі з опери «Чарівна флейта» Вольфганга Амадея Моцарта;
- ◆ nocturn № 2 Фредеріка Шопена;
- ◆ «Баркарола» Миколи Лисенка;
- ◆ «Веснянка» Віталія Філіпенка;
- ◆ 1 частина «Весна» концерту Мі-мажор з циклу «Чотири пори року» Антоніо Вівальді.

Музичне мистецтво у взаємодії з театральним творить незабутні та яскраві образи. Долучайся до них.

27. Підсумковий. Пригадаймо найцікавіше

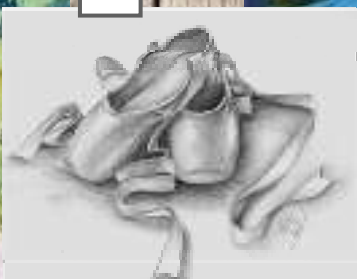

Протягом цих місяців тобі пощастило переглянути безліч чудових картин. Кожна з них показала тобі щось нове й цікаве. Тепер у тебе є своя галерея знань та образів. Що в ній?

А

В

Б

Г

Галина Дудар

Д

Джейн Волкер

Е

Назан Озер

Марина Пузиренко

Джордж Вробел

Знайди серед зображень:

1. Зразок нюансу в пейзажі.
2. Натюрморт у контрастних кольорах.
3. Декоративний натюрморт.
4. Ілюстрацію до дитячої книги.
5. Зразок динамічної скульптури.
6. Пуанти.
7. Пейзаж з автобусом на передньому плані.
8. Твір Едгара Дега.
9. Морський пейзаж.
10. Зразок горельєфу.
11. Зразок витинанки.
12. Пейзаж у холодному колориті.

Ого, який / яка ти молодець! Тепер можна трохи й пофантазувати! Уяви, що ти маєш змогу зазирнути в замкову щілину якихось особливих дверей... Що за ними? Можливо, незвичайна країна чи місце твоїх спогадів? Обирай довільну техніку виконання.

Чи симетричною вийшла в мене замкова щілина? Чи правильно закомпоноване зображення всередині?

Будь завжди в пошуку. Мистецтво любить допитливих!

28. Світ тварин

Природа — це навколишній світ, у якому існує людина. Багато різних істот живуть поряд із нею. Серед них — тварини. Історія співіснування людей і тварин дуже древня. Їхні стосунки залишили свій слід і в мистецтві.

Якими інструментами можна озвучити цих тварин? Обери з наявних. Запропонуй свій варіант.

Щоб більше дізнатися про останніх, вирушай до зоопарку, але не до звичайного, а до музичного!

Допоможе тобі програмна музика.

Яку музику називають програмною? Що таке музичний цикл? Які принципи закладено в будову циклу? Що таке контраст? У яких музичних творах утілено образи тварин?

У скарбниці програмної музики є чимало творів, присвячених тваринам. Зазвичай їхні образи створюють у різних за змістом і формою програмних п'єсах-мініатюрах. Щоб створити музичний зоопарк, французький композитор Каміль Сен-Санс використав музичний жанр «сюїта».

Сюїта (з французького *suite*) — музичний твір, що складається з кількох контрастних самостійних частин, об'єднаних спільним художнім задумом. На початку це були лише танцювальні п'єси, згодом — програмні.

Що спільного в сюїті з циклом інструментальних п'єс? Які музичні образи із сюїти Каміля Сен-Санса «Карнавал тварин» ти пам'ятаєш?

«Карнавал тварин» (з французької — *Le carnaval des animaux*) — сюїта («зоологічна фантазія») для камерного ансамблю Каміля Сен-Санса.

Дізнайся більше за QR-кодом.

Композитор задумав цю музику як сюрприз для концерту друга-віолончеліста. Сен-Санс уважав цей твір лише жартом, тому заборонив видавати його за свого життя. Єдина частина сюїти, яку він дозволив видавати й виконувати, — п'єса «Лебідь» для віолончелі та фортепіано. Уже понад сто років «Карнавал тварин» дивує слухачів своєю оригінальністю й неповторністю!

Уся сюїта складається з 14 частин.

Прослухай частини «Карнавалу тварин». Придумай і покажи рухи, які передають музику.

Використай QR-коди.

№ 1 «Вступ. Королівський марш лева»

№ 5 «Слон»,

№ 8 «Персонажі з довгими вухами»,

№ 12 «Доісторичні».

Обери запитання (завдання) для себе.

Який характер кожної частини? Який склад виконавців, характер головних тем частин? Як засоби музичної виразності розкривають образи частин; що об'єднує ці частини?

Розучи пісню «Зелене слонення». Придумай рухи до пісні та виконай їх із друзями. Що спільного в образах слона із сюїти та пісні?

ЗЕЛЕНЕ СЛОНЕННЯ

Музика Ірини Кириліної;

слова Олександра Вратарьова

На ост-ро-ві Ла-бем - ба в за - то - ці Ба-ла-бем - ба

же - ли си - бі лян-чай - ні спі - ва - ю - ці сло-ня,

Жи - ли їм - бі тай си - ді, спі - ва - ли при жа-ро - ді,

а вран-ці при за - го - ді роз - їз - жу - за - ли сні,

Бем - ба, ла-бем-ба, бем - ба, ла-бем-ба, бем - ба, ла-бем-ба, ба.

Бем - ба, ла-бем-ба, бем - ба, ла-бем-ба, бем - ба, ла-бем-ба, ба. При //

ба. Бем - ба, ла-бем-ба, бем - ба, ла-бем-ба, бем - ба, ла-бем-ба, ба.

2. Прийшла зима на острів.
А там зима — це дощик,
Холодний, довгий дощик,
Небесний водограй.

Але слонові сухо,
Бо два слонові вуха —
Великі парасольки,
Накрійся — і співай.

3. Набридло зимувати,
Під вухами співати.
Одна-єдина думка
У кожного слона.

Коли ж то сонце вийде,
Коли ж, нарешті, прийде
Зелена і весела
Танцююча весна?

4. І сонечко заграло,
Веселка запалала,
І в чисте поле вийшло
Зелене слонення.

— Чому це ти зелене?
Навіщо ти зелене?
Для чого ти зелене?
— Тому, що я — весна.

**Завдяки програмній музиці світ тварин наповнився
веселими та фантастичними образами.**

28. Світ тварин

Тварини і люди завжди співіснували, життя людей доволі істотно залежало від тварин. Уважають, що зображувати тварин люди почали ще до того, як навчилися зображувати себе.

Наскельний живопис.
Печера Ласко

Глек із зобра-
женням коня.
Єгипет

«Царське полювання на
лева». Рельєф. Ассирія

Рибна тареля.
Давня Греція

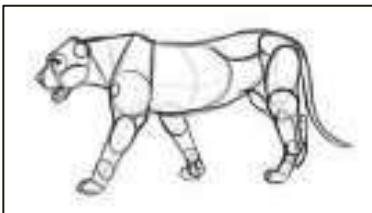
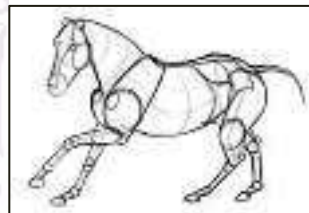

«Качки і селезні».
Мозаїка. Давній Рим

«Птахи і квіти».
XII століття. Китай

Бачимо, що образи тварин втілено в різноманітних техніках та матеріалах. Спільним є прагнення авторів передати їхню форму і пластику тіла. Для цього потрібно уважно спостерігати за ними.

Поступово в мистецтві формується **аніمالістичний жанр** — жанр образотворчого мистецтва, присвячений зображенню тварин у живописі, скульптурі, графіці.

Назви види мистецтв, у яких виконано образи тварин.

Свою любов до тварин український художник єврейського походження Геннадій Глікман переніс на яскраві й динамічні образи тварин в ілюстраціях. Однією з найвідоміших серій є ілюстрації до твору Редьярда Кіплінга «Мауглі».

Подумай, з якими тваринами в тебе асоціюються такі слова:

Сильний

Боязкий

Повільний

Сміливий

Хитрий

Працьовитий

Не варто забувати про колоритні образи тварин у дизайні та в декоративно-ужитковому мистецтві, де вони, як правило, стилізовані. У творах книжкової графіки тварини нерідко набувають людських чи фантастичних рис.

Джейн Ормс

Ольга Пілюгіна

Роздивися предмети навколо себе. Знайди зображення тварин і проаналізуй, якими вони є — реалістичними чи стилізованими.

Вона може бути веселою чи сумною, маленькою чи великою — жирафа, яку ти сьогодні зліпиш. Відтвори типові для цієї тварини різьки, вуха, шию, плямки на тілі. Для фіксації шиї скористайся зубочисткою. Коротші, ніж зазвичай, ноги допоможуть тваринці міцніше стояти.

Наскільки симетричною та пропорційною вийшла фігура тварини? Які прикметники я оберу для опису його / її характеру?

Знайди свій стиль і техніку в зображенні тварин.

29. Пухнаста радість

Вплив музики на людину дуже великий. Люди любляють музику за те, що вона дає можливість заспокоїтись та розслабитися, почуватися щасливими. А спілкування з ким може так подіяти на тебе? Так, із нашими домашніми улюбленцями. Люди заводять тварин уже багато тисяч років, деколи для допомоги в певних справах, деколи — як компаньйонів, щоб ними милуватися. Звичайно, про своїх братів менших вони писали музичні твори, створювали художні картини, ставили балетні вистави.

Які музичні твори ти знаєш про домашніх улюбленців? Уяви себе композитором. Які музичні образи ти створив / створила би для цих світлин? Які музичні інструменти використав / використала б?

Цікаво, які образи домашніх тварин трапляються в музичних творах? Найграціозніші з улюбленців — коти. Ще з часів Давнього Єгипту на їх честь будували храми та влаштовували свята з піснями і танцями. Їх зображували на картинках і виготовляли їхні фігурки з різних матеріалів.

*Статуя
єгипетської
богині Баст
із головою кішки*

Серед композиторів-класиків теж були великі шанувальники котів — це Джоакіно Россіні, Моріс Равель. А з образом Кицьки Сергія Прокоф'єва із симфонічної казки «Петрик і Вовк» ти ознайомився / ознайомилась у початковій школі.

Одним із перших до цієї теми звернувся італійський композитор і клавесиніст XVIII століття Доменіко Скарлатті. У нього була кішка Пульчінелла, якій дуже подобався клавесин. Вона любила ходити по клавішах, і це надихнуло композитора на написання сонати, яку ще називають «Котячою фугою» («Katzenfuge»).

У зв'язку з яким твором тобі траплялося поняття «соната»? Хто його автор? Пригадай, що таке цикл в інструментальній музиці.

Які з цих музичних форм мають будову, що нагадує цикл інструментальних п'єс, тобто циклічну?

баркарола

рондо

ноктюрн

сюїта

етюд

Сона́та (від латинського *sonare* — звучати) — музичний твір циклічної форми для одного або кількох інструментів. Класична соната складається з трьох частин. Вони розташовані в певній послідовності та звучать у різних темпах. Перша частина — швидка, жвава; друга — некваплива або повільна; третя — зазвичай найшвидша, часто танцювальна, за характером нагадує першу.

Перші зразки сонат виникли в Італії в XVII столітті, їх називали «старовинними сонатами». Серед доробку Доменіко Скарлатті — понад 500 сонат, більшість із них мають одночастинну форму, з незмінним темпом.

Соната соль-мінор Скарлатті нагадує багатоголосну фугу (музична форма, заснована на розвитку теми, що проводиться в різних голосах).

Прослухай сонату.

Використай QR-код.

Соната соль-мінор Доменіко Скарлатті («Котяча фуга»).

Обери запитання (завдання) для себе.

Які образи з'являються у твоїй уяві? Який характер сонати? Простеж, як розвивається головна висхідна тема сонати; скільки разів вона повторилася?

Однією з оригінальних арій про тварин є «Котячий дует», автором якого вважають славетного італійця Джоакіно Россіні. Хоча насправді цей твір був створений англійським композитором-любителем Робертом Лукасом де Пірсолом з фрагментів «Котячої каватини» Крістофа Фрідріха Вейсе та опер Джоакіно Россіні. Незважаючи на несерйозність, «Дует» увійшов до репертуару багатьох відомих співаків.

Прослухай дует-буффа (жарт) у виконанні дуету хлопчиків.

Використай QR-код.

«Котячий дует» Джоакіно Россіні.

Обери запитання (завдання) для себе.

Про що співали коти? Який характер музики? Які засоби музичної виразності створили атмосферу жарту?

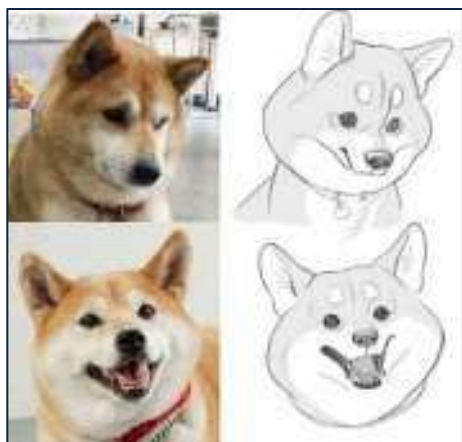
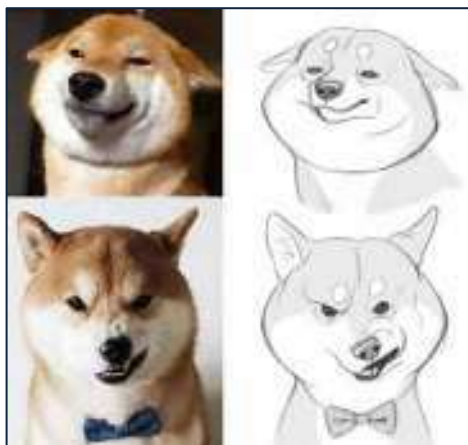
Яка світлина найкраще передає настрої твору?

Музика чудово передає любов до братів наших менших.

29. Пухнаста радість

Попри неабияку кількість видів тварин, найближчими друзями та помічниками людини стали ті, які були приручені й одомашнені нею. Щодня спостерігаючи за ними, люди зауважили цікаві емоційні стани тварин. Це допомогло їм зображувати цих істот виразно.

Саме такі емоційно виразні зображення викликають найбільший відгук у глядачів, адже нагадують про цікаві моменти в поведінці улюбленців та передають особливості їхніх характерів. Особливого значення це набуває в анімаційних образах та ілюстраціях.

Роздивися зображення котів. Пофантазуй, яким міг бути задум автора / авторки щодо характеру тварини та її ролі в сюжеті ймовірного твору.

Особливої художньої виразності та емоційної насиченості твори художників-анімалістів досягають тоді, коли тварини зображені поруч із безпосередніми та щирими дітьми. Визнаним майстром таких творів був англійський художник Чарльз Бертон Барбер, який обожнював собак. У своїх картинах він передав весь спектр емоцій цих відданих тварин, зображуючи їх у жанрових сценках разом зі своїми доньками. Ми бачимо, як песик готовий розділити провину зі своєю хазяйкою.

Чарльз Барбер «Провинилися»

Роздивися уважно твір. У чому провина героїв? Подумай, яку роль у художній виразності твору відіграють пози дівчинки та собаки.

Чимало труднощів під час малювання тварин у початківців викликає зображення хутра. Допомогти в цьому може застосування техніки «по-вологому».

Ендре Пеновач

Володимир Поворозник

Ендре Пеновач

Головними засобами виразності в цих творах є **природна пластика тварини**, м'якість і ніжність у передачі фактури.

Героїнею цього уроку стала кішка, її грація та пластика викликають захоплення та бажання не лише малювати, а й творити об'ємні образи. У скульптурних анімалістичних творах головними засобами художньої виразності є пластичність силуету, фактура та форма.

Джон Моріс

Джорджія Гербер

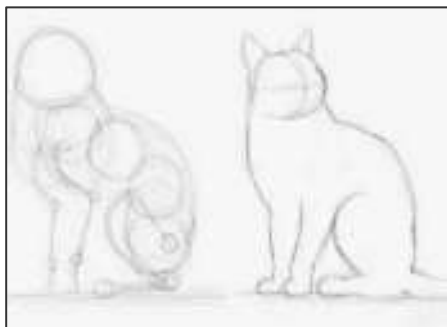
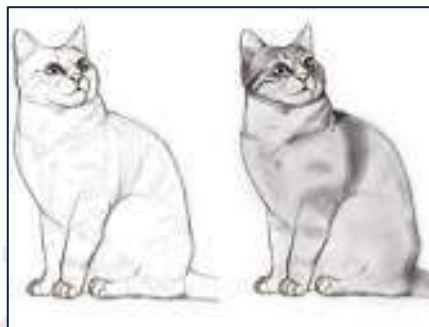
Девід Бергхем Сміт

Які твори анімалістичного жанру є у твоєму населеному пункті? З якого матеріалу їх виконано? Що тобі відомо про історію їх створення?

Створи графічне зображення кішки, починаючи від основних базових елементів, що позначають частини тіла. Поступово деталізуй зображення, використовуючи лінії різного типу. Намагайся максимально передати природну пластику та характер тварини. Виконай штрихування за формою тіла на ділянках тіні.

Спостереження за тваринами виховує в нас доброту, а їх зображення є корисним і приємним заняттям.

30. Образи тварин в анімації

Мультфільми вже давно є невід'ємною частиною нашого життя.

Пригадай, що таке анімація. Переглянь зображення. Яке з них належить до анімалістичного жанру?

Чи потрібна мультфільмам музика? Які ти знаєш анімаційні фільми, де головну роль відіграє музика чи музичний інструмент?

З появою звуку в анімації музика стає важливою частиною мультфільму. Перші фільми, в основі сюжету яких лежать відомі класичні музичні твори, було знято кіностудією Волта Діснея. Художники цієї студії звертали-ся до анімалістичних образів.

Переглянь зображення. Яких героїв мультфільмів Діснея ти знаєш?

Студія Діснея створила чудовий музичний мультфільм «Фантазія» (1940 р.). Він складається із семи епізодів, у яких музичним фоном звучать твори Йоганна Себастьяна Баха, Петра Чайковського, Модеста Мусоргського, Франца Шуберта, Поля Дюка.

В основі одного з фрагментів мультфільму лежить музика з опери «Джоконда» італійського композитора Амількара Понк'еллі.

Переглянь фрагмент мультфільму.

[Використай QR-код.](#)

Мультфільм «Фантазія» (1940 рік).

Обери запитання (завдання) для себе.

Які персонажі мультфільму тобі найбільше запам'ятались? Охарактеризуй музику цього фрагмента; який танець виконують герої? Чи відповідає музика анімаційному образу; що створює комізм у фрагменті?

Найвідомішим в Україні вважають мультфільм про пригоди козаків. Автор і режисер легендарного козацького серіалу — Володимир Дахно. Герої цих мультфільмів — козаки Грай, Око й Тур. Є в серіалі й анімалістичні персонажі — вірні козацькі коні. Серед композиторів, які писали музику до серіалу, — Мирослав Скорик, Ігор Поклад та інші.

Переглянь фрагмент мультфільму. Придумай пластичні рухи, щоб передати зміст музики. [Використай QR-код.](#)

Мультфільм «Як козаки на весіллі гуляли» (1984 рік). Автор музики Ігор Поклад.

Обери запитання (завдання) для себе.

Якими є анімалістичні персонажі у фільмі? Чи відповідає музика подіям, що відбуваються? Які засоби музичної виразності створюють образи; чи можна вважати цю музику програмною?

Розучи пісню «Танець каченят» і традиційні танцювальні рухи до неї. [Дізнайся більше за QR-кодом.](#)

Придумай власні рухи до танцю.

ТАНЕЦЬ КАЧЕНЯТ

Музика і слова Томаса Вернера

Я ка-са-ла ка-ча-ня, батан-ню-ю я що-дня і спі-ва-ю я що-дня:
дня: "Кря - кря, кря - кря!" По-ди-віть-ся: бе-ге-мот, ле-ди-чос-ний бе-ге-
мот, ду-же раз-кря-ка-є рот: "Кря - кря, кря - кря!" Слі-д за мно-ю, ряс, дяс,
кря. Мій та-нок ти по-вто-ри, у-сі ру-хи по-вто-ри, ось так, ось
так. І го-й-да-єть-ся тра-ва, на-шу пі-сень-ку спі-ва, ду-же ве-се-ло спі-
ває: "Кря-кря, кря - кря!" Ра-ді-є-во на-во-ло-ди,
без-тур-бот-но нам. Нан-до нас у
во-ло і ста-нь ма-лень-ким ти ка-чо-ням.

2. І зі мною, раз-два-три. І гойдається трава,
Мій танок ти повтори, Нашу пісеньку співа,
Усі рухи повтори, Дуже весело співа:
Ось так, ось так. «Кря-кря, кря-кря!»

Музика розширює можливості анімації: створює нові сюжети, допомагає зрозуміти анімаційні образи.

30. Образи тварин в анімації

Милі й непередбачувані, винахідливі й допитливі образи тварин у мультфільмах захоплюють нові покоління глядачів. Їх розробка є не менш складною, аніж розробка образів людей. Вони також наділені виразними характеристиками, теж взаємодіють, впливають на життя інших персонажів і змінюються. Одним із найвідоміших анімаційних фільмів з героями-тваринами є, мабуть, «Король Лев».

Кожен із цієї яскравої галереї персонажів зображений відповідно до характеру та ролі в сюжеті. Глядач розпізнає це завдяки правильно обраним позам, жестам, міміці героїв. Застосування контрасту, як і у випадку графічних чи живописних творів, робить ці образи особливо переконливими. Найкраще протиставлення показано на прикладі персонажів Сімби та Шрама.

Переглянь уривок за QR-кодом.

Яким чином пози та рухи цих героїв свідчать про їхні характери? Добери слова, які відповідають рисам характеру Сімби та Шрама у фільмі.

Лицемірство

Великодушність

Зло

Щирість

Добро

Підлість

Мужність

Мстивість

Персонажі мультфільму «Король Лев» зображені реалістично, з ретельним відображенням притаманних їм звичок і пластики рухів. Такі ж завдання ставили перед собою творці улюблених твоїми батьками зразків мальованої анімації режисери-мультиплікатори український Давид Черкаський та радянський Едуард Назаров.

«Лікар Айболить»

«Жив-був пес»

З не меншим захопленням глядачі сприймають анімаційні фільми про тварин, де герої зображені стилізовано, спрощено. У такому випадку виразність характерів досягається за рахунок жестів і свідомо перебільшених типових рис. Значну роль, як правило, відіграє також музичний супровід.

«Бременські музиканти»

«Троє поросят»

«Гидке каченя»

Нерідко тварини в мультфільмах набувають людських рис, своїми вчинками та рухами нагадуючи нас. І саме цим автори цих фільмів посилюють емоційний вплив на глядача.

Який тип зображення героїв-тварин ближчий тобі — реалістичний чи стилізований? Чий образ в анімаційних фільмах про тварин вразив тебе найбільше і чому?

Персонажами мультфільмів часто стають вигадані, фантастичні тварини. Людська уява не має меж. Особливо цінною вона є для творчих і самобутніх людей, якою була Марія Примаченко. Мисткиня створила серію колоритних фантастичних образів тварин, які могли би стати героями мультфільмів.

Дізнайся більше про мисткиню за QR-кодом.

Марія Примаченко

Твої складні анімаційні образи попереду, а сьогодні спробуй створити стилізовані образи тварин із використанням кольорового контрасту. За прикладом Марії Примаченко декоруй їхні тіла. Намагайся максимально точно передати настрій і характер персонажа.

За кожним героєм-твариною ми бачимо притаманні нам риси характеру і звички.

31. Образи тварин у кіно

Тварин успішно знімають у кіно з моменту виникнення кінематографа. Завжди цікаво спостерігати за їхньою поведінкою на екрані.

Які художні фільми про тварин чи за їхньою участю ти переглядав / переглядала?

Фільм «Веселі хлопці» (1934)

Якщо згадати улюблені дитячі фільми, список кращих напевно буде включати кіно-розповідь про життя Бетховена — величезного пса породи сенбернар. Американську сімейну комедію «Бетховен» зняв у 1992 році режисер Браян Левант. Сюжет фільму розповідає про сімейство Ньютон, у якому несподівано з'явилося щеня. Щеня виросло і стало розумним та добрим собакою, який завдав чимало неприємностей шахраям і негідникам. Собака має незвичайну кличку, яку дали через виконання молодшою дочкою Емелі теми симфонії № 5 німецького композитора Бетховена. Музику до фільму написав Ренді Едельман, він також використав фрагменти сюїти Людвіга ван Бетховена. Ця комедія мала великий успіх, тому отримала продовження як справжній дитячий серіал про тварин. У фільмі знімалися живі тварини, яких озвучували голосами акторів.

Переглянь фрагмент кінофільму «Бетховен».

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Якою була музика у фрагменті? Які засоби музичної виразності передають загальний настрій подій? Як музика відповідає розвитку подій, що відбуваються у кінострічці; які музичні інструменти могли б озвучити цей фрагмент кінострічки?

На попередніх уроках ти зустрічався / зустрічалася з фантастичними образами тварин.

Пригадай, які художники зображали фантастичні тварини. Назви ці твори. Охарактеризуй ці образи.

Якщо говорити про фантастичні тварини, то потрібно розглянути образи диких тварин із незвичними можливостями. Ця історія розповідає про світ дикої природи. Її відтворено в мультфільмі «Король Лев», знятому в 1994 році на студії Діснея.

За її мотивами у 2019 році зняв художній фільм «Король Лев» американський режисер Джон Фавро.

Стара добра сюжетна лінія розповідає про левеня Сімбу, якого брехнею вигнав з рідних земель його дядько Шрам. Час минав, і Сімба перетворився на красивого лева, виріс і зміцнів. Тепер він може кинути виклик своєму дядькові й обов'язково постарається повернути собі втрачене королівство.

Створюючи художній фільм про диких тварин, режисер застосував технологію віртуальної реальності, тому тут ви не побачите живих персонажів і подій. Але для реалістичності використали новітню комп'ютерну технологію створення 3D об'єктів. Таким чином дикі тварини савани змогли рухатися, говорити, співати й навіть танцювати — жити своїм казковим життям.

Музику до мультфільму написав композитор Ханс Циммер. До її переробки для фільму долучилися також

видатний британський рок-музикант Елтон Джон і американська виконавиця, акторка, танцівниця Бейонсе Ноулз-Картер. Крім того, Бейонсе озвучила Нолу, подружку Сімби. Для фільму Бейонсе та Тім Райс створили нову пісню «Spirit», яка стала головною презентаційною піснею (для саундтреку).

Переглянь фрагменти фільму «Король Лев». [Використай QR-коди.](#)

Пісня «Spirit» («Душа») Бейонсе Ноулз-Картер.

Пісня «Коли я стану королем» (When I'm King) Елтона Джона.

Пісня «Never Too Late» («Ніколи не пізно») Елтона Джона.

Обери запитання (завдання) для себе.

Яка з пісень тобі найбільше сподобалася, чому? Який характер кожної пісні, хто їх виконує? Що спільного в цих піснях і чим вони відрізняються?

Об'єднайся з друзями в групи, назви яких запозич із кінофільму. До самостійно обраної пісні перша група створює ритмічний супровід, використовуючи власне тіло, друга група — ритмічний супровід за допомогою підручних матеріалів, третя група — танцювальні рухи. Виконай пісню разом із друзями.

Що для тебе цікавіше — анімаційний герой чи віртуальна реальність?

Музика в кінофільмах дає можливість оживити фантастичні анімаційні образи.

31. Образи тварин у кіно

Життя тварин тісно пов'язане з людським життям. Саме тому фільми про тварин здатні розчулити значно більше, ніж будь-яка людська драма. Знімати тварин у кіно непросто, адже не завжди можна впевнено передбачити їхню поведінку.

«Дулітл»

«Життя і мета собаки»

Серед великого розмаїття домашніх і диких тварин найбільше уваги в кінематографі приділено собакам. Ми бачимо їх грайливими, веселими, кмітливими, але найчастіше підкреслюється їхня відданість.

«Білий Бім Чорне вухо»

«Бетховен»

Сучасні технології дозволяють створити ілюзію присутності серед істот, які давно припинили своє існування, і це теж неабияк бентежить уяву глядачів.

«Парк юрського періоду»

«Годзілла»

Як відомо, грим є одним зі складників успіху фільму. Зараз, у добу комп'ютерної графіки та спецефектів, ми вже забули про те, що колись на артистів накладали кілограми гриму, робили жакливі маски та створювали вражаючі костюми. Героями багатьох фільмів є напівтварини-напівлюди, тому грим відіграє головну роль у створенні таких образів.

Нейтірі («Аватар») — Зоуї Салдана

Гаррі («Гаррі і Хендер-
сони») — Кевін Пітер Холл

Грим — це мистецтво видозміни зовнішності шляхом нанесення спеціальних фарб на обличчя відповідно до обраного образу.

Існує два методи нанесення гриму: живописний та об'ємний (пластичний). Живописний прийом дозволяє використання лише фарб для імітації об'єму, а об'ємний грим передбачає використання наклейок з піноллатексу чи силікону, підтяжок, а також вусів, бороди чи перук.

Образи яких тварин було створено за допомогою гриму в цих зображеннях? Чи достатньо, на твою думку, лише одного гриму для створення образу тварини? Які ще компоненти допоможуть посилити сприйняття образу?

Для дітей найчастіше застосовують грим на водній основі — аквагрим. У такому гримі можна бути зіркою свята або повною мірою розкрити образ тварини в шкільній виставі.

Нанесення гриму допомагає не лише глядачеві краще сприйняти героя, а й самому акторові / акторці сильніше «вжитися» в образ.

Є ще один спосіб «перетворитися» на улюблену тваринку — одягнути маску. Створити її тобі

допоможуть ножиці, еластична тасьма та щільний кольоровий папір. Роздивися запропоновані варіанти та порівняй форми мордочок, очей та вух.

На звороті паперу відповідного кольору намалюй маску образної форми. Малюючи очі, плануй орієнтовну відстань між центрами отворів 6 см. Виріж та наклеї решту елементів. За допомогою степлера, клею або отворів для зав'язування закріпи тасьму.

Взаємодія тварин і людей у мистецтві сприяє формуванню гуманного ставлення людей до тварин та природи.

Зустріч мистецтв

32. Мистецькі професії

Мистецтво — особлива сфера, працювати в якій багато хто мріє ще з дитинства. Щоб стати кіноактором, артистом або вокалістом, крім бажання та працьовитості, потрібно мати ще й талант.

Які професії є музичними? До яких видів мистецтв належать інші професії?

хормейстер

художниця

балетмейстер

диригентка

жонглер

режисерка

співак

акробатка

композиторка

балерина

актор

артист хору

Музикант, музикантка — людина, яка займається музикою професійно. Нині музикантів розрізняють за такими спеціальностями:

◆ **композитори** — аранжувальники, оркеструвальники тощо;

◆ **виконавці** — інструменталісти (виконавці на музичних інструментах), співаки (вокалісти);

◆ **диригенти**, а також **хормейстери**.

Диригентка Оксана Линів

Дізнайся більше за QR-кодом.

Прослухай фрагмент концерту.

Використай QR-код.

Концерт для ударних інструментів китайського композитора Тан Дуна. Диригентка Оксана Линів.

Обери запитання (завдання) для себе.

Які рухи використовує диригент? Чи відповідають жести диригента характерові музики? Як змінювалися жести диригента, що вони виражали?

Встанови відповідність.

*Керує
хором*

*Керує
оркестром*

*Пише
музику*

диригент

композитор

хормейстер

Серед музикантів є й такі, що об'єднують декілька видів музичної діяльності. Найпоширенішим є поєднання **автор-виконавець**. В Україні таких музикантів називають бардами. Вони є авторами музики і тексту пісень (або лише музики) та їх виконавцями. Їхні твори є цікавими та оригінальними, а особисте виконання надає певної виразності. Адже саме автор може втілити свій задум найкраще.

Обери, кого з відомих тобі авторів можна віднести до бардів.

Наталія Май

Микола Леонтович

Микола Лисенко

Марія Бурмака

Якщо говорити про професію співака / співачки, то потрібно розрізняти **соліста / солістку** та **артиста / артистку хору**. Солістом називають людину, що одна виконує вокальний твір або провідну партію у творі. Артистка хору — співачка, яка виконує хорові партії, може залучатися до сольних заспівів у хорі.

Прослухай фрагменти вокальних творів.

Використай QR-коди.

Обери запитання (завдання) для себе.

Які співаки виконують твори? Як ти розрізняєш цих співаків? Що спільного, а що різного в цих виконавців?

Розучи пісню. Який характер музики? Які засоби музичної виразності краще використати у творі? Поцікався, чи був цей твір бардівським.

ХАЙ ЖИВЕ НАДІЯ

Музика Ірини Білик;

слова Костянтина Гнатенка

Мрі-є рос-по-чак я-во-ром ста-ти, пташ-ка ми-лень-ка —
в не-бі лі-та-ти. Ві-рить у ди-во кож-на лю-ди-на,
кі-рить ми-ту-ся в донь-ку і са-на. Хай жи-ве, хай жи-ве на-
ді-є, хай зем-ля, хай зем-ля ра-ді-є, хай пе-
чань сер-це об-ми-ня-є і доб-ро всіх лю-дей єд-на-є.

2. Ночі вишневі в зоряній тиші,
Вітер блакитно жито колише.
Ми збережемо нашу єдину,
Рідну Україну, славу родину!

**Люди мистецьких професій дарують нам можливість
доторкнутися до прекрасного.**

32. Мистецькі професії

Існує безліч професій, де ти можеш проявити свої творчі здібності. Такі професії не зникнуть ніколи, адже вони звертаються до емоцій і відчуттів — того, що забарвлює та збагачує наше життя.

Назви професії, представників яких зображено. Що робить ці професії творчими? Якими зображеннями ще можна було б доповнити цей перелік? Склади рейтинг ТОП-10 найбільш популярних творчих професій.

Місцем, яке продовжує приносити безліч позитивних емоцій, залишається цирк. І хоча тобі здається, що ти вже знаєш про нього все, час дізнатися про особливі циркові професії.

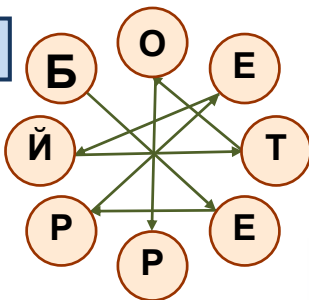
1. Фахівець із верхової їзди, який об'їжджає коней, помічник дресирувальника.

2. Той, хто веде циркову виставу, оголошує артистів, бере участь у виступах.

Дізнайся назви цих циркових професій, розгадавши загадки.

1

2

1	15	5	11	7	3	14	9
ш	е	х	е	т	р	т	л
10	6	12	2	13	8	16	4
м	ш	й	п	с	а	р	е

Знайди серед зображень на попередній сторінці того, хто розважає публіку та розповідає без слів, за допомогою жестів. Як називають цього артиста?

Улюбленцями дітей і дорослих у цирку є клоуни та клоунеси. Розвеселити вимогливу публіку — непросте завдання. Іноді вони можуть розчулити до сліз! Тому й зображують їх такими різними...

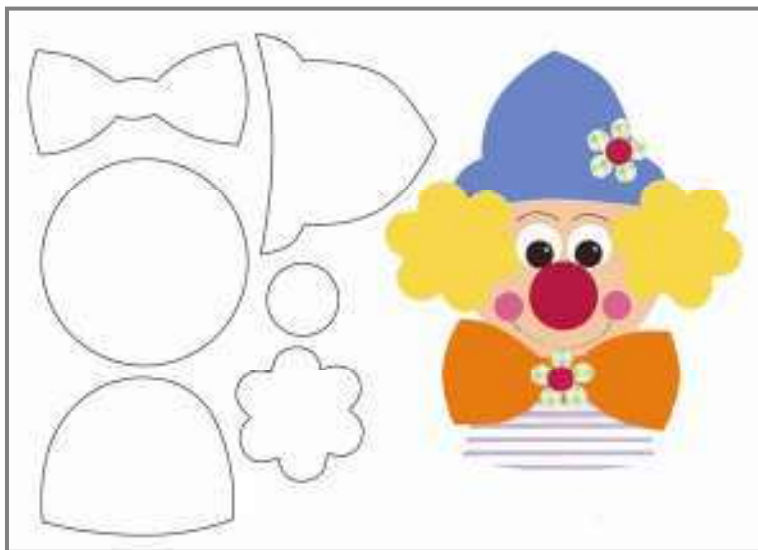
Олена Герасименко
«Чому сумує клоун»

Сергій Кроповинський
«Клоун»

Можна створити галерею клоунських образів у техніці аплікації, експериментуючи з формою шляпи, кольором волосся, одягом, аксесуарами тощо. Перевір співвідношення елементів і зроби необхідні корективи перед наклеюванням.

Можливість дарувати людям радість і глибокі переживання є безперечною перевагою творчих професій.

33. Мистецькі портрети

Чи можливо створити мистецький портрет персонажа засобами синтетичного жанру? Найкраще для цього підійде мюзикл. Цей музично-сценічний жанр любляють і дорослі, і діти.

Яким фільмам відповідають подані зображення? Обери серед них ті, де музика відіграє головну роль.

Мюзикл — один із наймолодших жанрів сучасного музичного театру. В його основі лежить спів, усні діалоги та танцювальні номери. Усе це об'єднано художнім задумом. Цей жанр увібрав у себе елементи опери, балету, драматичної вистави.

Мюзикл як музична вистава з'явився в США на межі ХХ століття. Сто років тому його почали екранізувати. Це сприяло популяризації цього жанру. Кіномюзикл «Бродвейська мелодія» (1929 р.) вважають одним із найпробудковіших фільмів того часу. Це перший мюзикл, який здобув голлівудську премію «Оскар».

Фрагмент із мюзиклу
«Бродвейська мелодія» (1929 р.)

У мюзиклі кожен вокальний і танцювальний номер є невід'ємним від сюжету. Він не може бути вилученим з вистави без шкоди твору загалом. Щоб глядач краще зрозумів виставу, мюзикл прийнято перекладати на мову тієї країни, де його виконують, на відміну від опери.

Цей жанр дуже складний і дорогий щодо постановки. Часто використовують масові сцени зі співом і танцями, акробатичними номерами, піротехнікою.

Багато мюзиклів було створено завдяки анімації. Таким чином з'явилися вистави «Русалонька», «Красуня і чудовисько» та інші.

Зокрема, мюзикл «Аладдін» заснований на однойменному мультфільмі Діснея 1992 року. Музику до вистави написав Алан Менкен. Прем'єра цього мюзиклу відбулась у 2011 році.

Дія відбувається у вигаданому арабському місті Аграба. Молодий вуличний злодій Аладдін, три бажання якого виконує Джин із лампи, використовує їх для залицяння до принцеси Жасмін і боротьби зі злим Візирем.

У 2019 році мюзикл екранізував режисер Гай Річі. Роль Джина зіграв відомий голлівудський комік Вілл Сміт. Яскравий образ арабської казки розкриває й відома пісня «Арабська ніч». Ця композиція розпочинає фільм і є тлом для титрів.

Фрагмент із мюзиклу
«Русалонька» (2007 р.)

Фрагмент із мюзиклу
«Красуня і чудовисько» (1993 р.)

Фрагмент із кіномюзиклу
«Аладдін» (2019 р.)

Вона стала найпопулярнішим твором мюзиклу та його саундтреком (презентацією). У фільмі цю пісню виконує Джин, а в мюзиклі — друзі Аладдіна.

Переглянь фрагмент фільму.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Який характер музики? Які засоби музичної виразності використано для створення музичного портрета арабської ночі? Які ознаки мюзиклу присутні в цьому фрагменті, як вони розкривають головну тему?

Лише в мюзиклі є образи чотирьох друзів-бідняків. Серед них і Аладдін, який на базарі знайомиться з перевдягнутою Жасмін. Юнаки розважаються та співають разом пісню «Бабка, Омар, Аладдін і Касим». У вокальній музиці спів чотирьох виконавців називається **квартет**.

Прослухай фрагмент із мюзиклу. *Використай QR-код.*

Зустріч Аладдіна та Жасмін на базарі.

Обери запитання (завдання) для себе.

Який настрій створює музика, як його передають актори? Які засоби музичної виразності використав композитор, щоб створити образ Аладдіна, яка роль пластики в цьому фрагменті? Як взаємодіють голоси у квартеті, які ознаки мюзиклу присутні в цій сцені, які риси Аладдіна виражено через пластику та міміку?

Переглянь фрагмент бродвейської постановки мюзиклу.

Використай QR-код.

Обери запитання (завдання) для себе.

Оціни технічний бік декорацій. Як використано їхню багаторівневність і висоту? Яким постає образ Джина?

Проект «Мюзикл у колі друзів». Придумай з друзями та напиши сценарій короткого мюзиклу на основі пісень, які вивчали на попередніх уроках. Розіграйте цю виставу.

Чому мюзикли такі популярні сьогодні?

Мюзикл — один із сучасних синтетичних жанрів, який вдало поєднує музику, танець, театр, кіно.

33. Мистецькі портрети

Ми розуміємо й відчуваємо людину тоді, коли можемо подивитися їй у вічі. Тому зображення людей завжди вважали особливим мистецтвом, яке сягає давніх часів. Протягом усього часу існування людства це мистецтво постійно вдосконалюється.

Портрет — художнє зображення людини з передаванням її внутрішнього світу. Серед основних видів портрета є такі:

Микола Рачков
«Дівчина-українка»

Індивідуальний

Франс Халс «Груповий портрет офіцерів
стрілецької роти Святого Георгія»

Груповий

Єжи Шимонович-Семигиновський

Парадний — підкреслює
соціальний статус людини

Тетяна Яблонська Автопортрет

Автопортрет — автор / авторка
зображує себе

Людину на портреті може бути зображено по груди, по пояс, до колін чи на повний зріст.

Характеризуючи твори портретного жанру, також нерідко зазначають їхній **колерит**. Як і у випадку з пейзажем, можна використовувати широкую палітру означень.

Юдіт Лейстер
«Юний флейтист»

Теплий — холодний

Рікардо Майа
«Саксофоніст»

Стриманий — насичений

Роздивися подані зразки портретів і скажи, якій парі протилежних колористичних означень вона відповідає.

Композиція в портреті — упорядкований розподіл елементів на полотні — набуває особливого значення в разі зображення групи людей і залежить від певних умов та обставин створення художнього твору (ідея, тема, сюжет, час, кількість постатей).

Вадим Одайник
«Гуцульські
музиканти»

Визнач жанр, вид та колорит твору. Опиши його сюжет і місце дії.

Принципове значення для створення реалістичного образу людини у творі набуває знання **пропорцій обличчя та тіла** людини. Незважаючи на те, що всі ми різні, пропорції обличчя в нас відповідають певним спільним параметрам, зокрема:

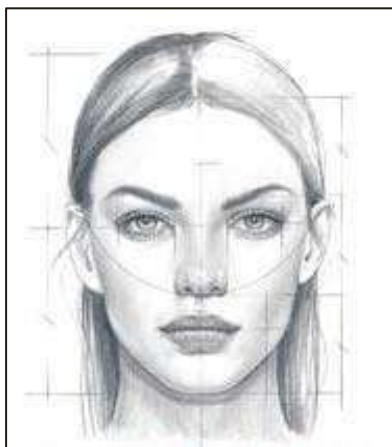
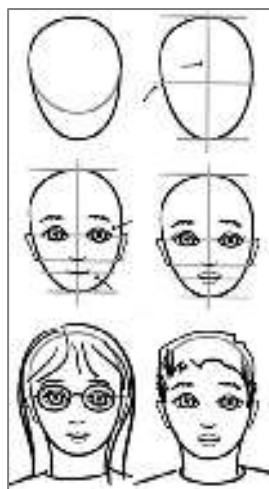
- лінія очей розміщується посередині обличчя;

- лінія брів і кінчик носа ділять обличчя на три рівні частини;

- вуха розташовані приблизно на висоті носа;

- між очима може поміститися ще одне око.

Час спробувати намалювати портрет, застосовуючи зазначені пропорції. Почни з центральної осі симетрії, зображення овалу обличчя. Наступним кроком розділи овал навпіл горизонтальною лінією — лінією очей. Поступово опрацьовуй зображення. Розмалуй.

Чи вдалося мені дотриматися пропорцій і передати характер людини?

Портрет дає змогу відчувати характери інших людей та опинитися поруч із ними у певні моменти їхнього життя.

34. Пригадай найцікавіше

Життя людей, природу, світ речей, навколишню дійсність художники відображають у різних видах мистецтва.

Види мистецтва — це форми художньо-творчої діяльності людей. Відрізняє їх між собою спосіб матеріального втілення художнього змісту: слово — для літератури, звук — для музики, рух, пластика — для танцю, колір — для живопису і так далі. Але найголовніше в знайомстві з різними видами мистецтва — це прагнення дізнатися щось нове, цікаве.

Поєднання різних мистецтв в одне ціле утворює їх синтез. Співвідношення між ними буває різним. Один вид може головувати, підпорядковуючи собі інші. Прикладом цього є театр. Він не може існувати окремо без літератури, музики, образотворчого мистецтва, і навіть архітектура (будівля театру) є його важливим складником.

Ти ознайомився / ознайомилася з різними видами синтетичних мистецтв. Пригадай їхні особливості та образи, які вони розкрили найяскравіше.

1. Відгадай, який музично-сценічний жанр тут заховався.

”**темп**’ + **ЮЗИ** + **клас**”

2. Який твір про тварин написано в жанрі мюзиклу?

«Король Лев»

«Аладдін»

«Бетховен»

3. Створи емблему для жанру мюзикл.

4. Які види мистецтв зображені? Які з них є синтетичними?

5. Встанови відповідність.

симфонія

«Пасторальна»

сюїта

«Карнавал тварин»

соната

«Котяча fuga»

6. Обери види мистецтв, які трапляються в мюзиклі, кіно, цирку.

музика

танець

театр

пантоміма

образотворче мистецтво

література

архітектура

- 7.** Обери серед музичних фрагментів такі, що виконує: *Використай QR-коди.*

1.

2.

3.

- а) вокальний квартет;
- б) симфонічний оркестр;
- в) клавесин.

Пригадай назви цих фрагментів та їхніх авторів.

- 8.** Розглянь назви професій. Що їх об'єднує?

композитор

жонглер

балерина

соліст-вокаліст

дизайнер

артист хору

Обери запитання (завдання) для себе.

Назви вид мистецтва, якому відповідають ці професії. Чим займаються представники цих професій? Які таланти потрібно розвивати в собі, щоб опанувати такі професії?

9. Пригадай, з якими піснями ти ознайомився / ознайомилася протягом двох останніх тем. Які образи вони розкривають? Створи з них концертний виступ, використавши принцип контрасту.

Пригадай традиційні танцювальні рухи до цих творів та придумай з друзями власні

Виконай пісні на бажання.

Ти уявляєш світ театру чи кіно без музики сьогодні? Яку роль відіграє музика у синтетичних видах мистецтв?

Коли різні мистецтва зустрічаються, то світ прекрасного збагачується новим.

34. Пригадай найцікавіше

Як швидко пролетів час! Останній підсумковий урок у році допоможе тобі з приємністю переконатися, що твоє розуміння мистецтва стало глибшим. Нумо повторимо вивчене!

1. Визнач, яке із зображень є реалістичним, а яке — стилізованим.

1

2

2. Який із пунктів не належить до засобів емоційної та художньої виразності творів анімалістичного жанру?

Пластичність силуету

Пляма

Форма

Фактура

3. Автором якого з наведених зразків творів анімалістичного жанру є Марія Примаченко? Які ознаки твору вказують на це?

4. Які засоби використовують в анімаційних фільмах для вираження характерів героїв-тварин?

5. Яку роль відіграє грим у створенні образів тварин у кіно й у театрі?

6. Який спосіб анімації героїв — мальований чи цифровий — найбільше подобається тобі в мультфільмах про тварин?

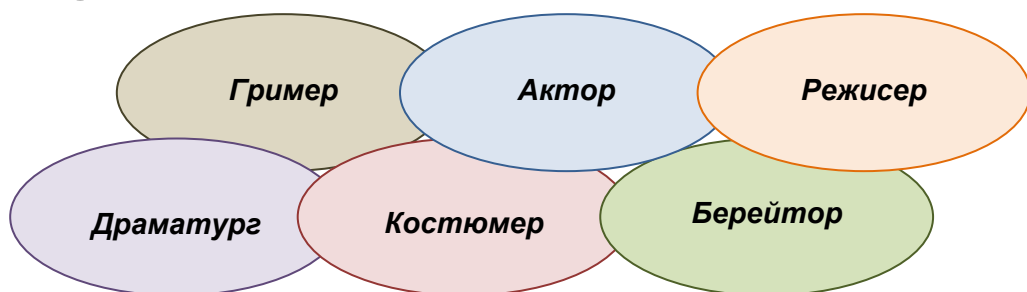

«Пінгвіни Мадагаскару» —
комп'ютерна анімація

«Вінні-Пух» —
мальована анімація

7. Знайди зайвий елемент. Що об'єднує всі ці поняття?

8. Як називають вид портретів, що підкреслює високий соціальний статус портретованого? Знайди цей вид серед запропонованих зразків.

Костянтин Маковський
«Красуня»

Раміль Галасов
«Танго»

Пітер Клас Сутман
«Король Казимир III
Ваза»

9. Охарактеризуй вид і колорит твору портретного жанру.

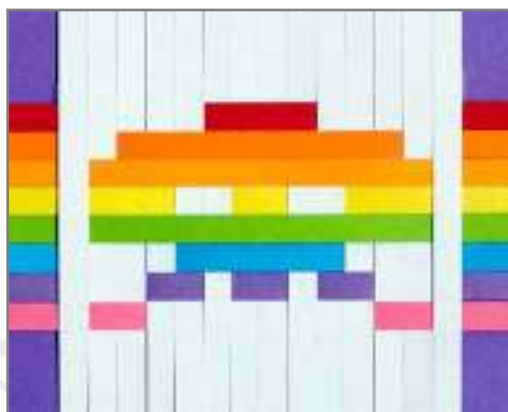
Джозеф Кантасаро «Два музиканти»

Які засоби використав автор, щоб передати професію героїв?

Пригадай сьогодні також відому тобі техніку плетіння зі смужок кольорового паперу. Можливо, ти захочеш створити «піксельне» зображення інопланетного прибульця або логотип? Аркуш основи потрібно розрізати рівними або округлими лініями згідно із задумом. Підготовлені смужки кольорового паперу вкладай між смугами основи, підклеюючи їх знизу для фіксації.

Опанування кожної нової техніки в мистецтві допомагає тобі краще усвідомити свої можливості та вподобання.

35. Зустріч із літом

Мистецтво — водночас і творення, і пізнання світу, і спілкування. Воно звернене до почуттів людини та впливає на неї з великою силою. Через слухання музики, читання книги, відвідування музеїв, перегляд кінофільмів, театральних вистав життя наповнюється красою, набуває нового змісту. Літо — це пора для участі в цікавих і змістовних мистецьких подіях. Запрошуємо тебе долучитися до літнього мистецького марафону.

Обери запитання (завдання) для себе.

Яку музику ти любиш слухати влітку? Які пісні про літо ти знаєш? Які музичні твори про літо ти слухав? Якою має бути музика, що розповідає про літо?

Розучи пісню. Який характер музики? Які засоби музичної виразності краще використати?

ЛІТО ЗОЛОТЕ

Музика Ольги Янушкевич;

слова Марії Ясакової

Музична партитура пісні «Літо золоте».

Приспів

Лі - то су - те - ра - бе, лі - ті - не, як мє - мє,
лі - то зо - ло - те, Я з то - бо - ю, лі -
то, по - жар - ту - ю, Я з то - бо - ю, лі - то, по - тан - шю - ю,
Я з то - бо - ю, лі - то, по - спі - ва - ю, Я те - бе ще з о - се - ні че - ка - ю.

2. Розсипає літо срібні роси,
Заплітає літо квіти в коси.

Пахощі суніці,
Грози і зірниці,
Ось воно яке —

Літо золоте. Приспів.

3. Задрімало літо на покосах,
Засмарило сонцем ноги босі.

Скупане в любистку,
Росяне намисто.

Ось воно яке —

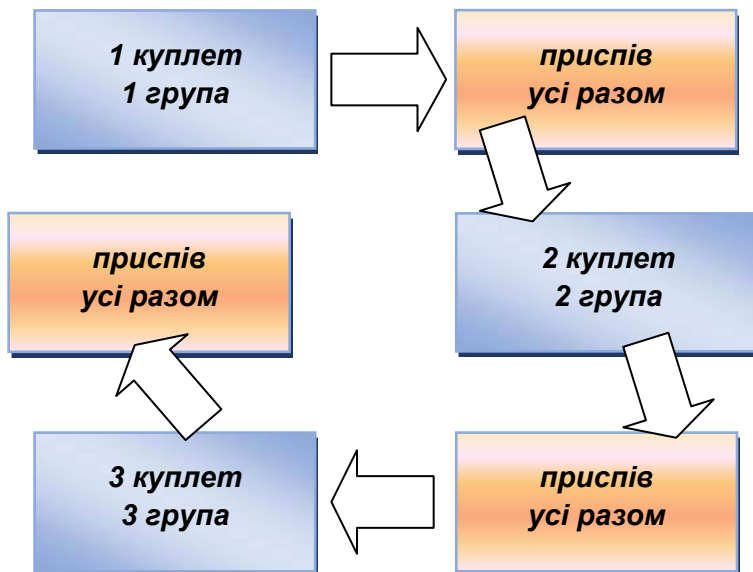
Літо золоте. Приспів.

Об'єднайся з друзями в три групи. Кожна група обере собі назву, яка відповідала б одній із мистецьких професій. Група має придумати власний ритмічний супровід до пісні. Серед учасників групи, на бажання, обирають диригента.

Виконай пісню із супроводом за такою схемою:

Обери запитання (завдання) для себе.

Яку графічну форму зображено на схемі? Якій музичній формі вона відповідає? У якому з відомих тобі музичних творів композитор застосував цю форму, хто його автор?

Хвилина спогадів:

Які з музичних творів для слухання тобі найбільше запам'яталися?
Хто їх створив? Що особливого в цих творах?

Які пісні тобі найбільше сподобалися? Чи співаєш ти пісні, які розучували на уроках, удома, з друзями чи однокласниками?

Про які цікаві образи ти дізнався / дізналась на уроках?

Обери запитання (завдання) для себе.

Обери серед переліку назв ті твори, які розповідають про тварин. Укажи, до якого виду мистецтва вони належать. Створи, на бажання художню чи літературну ілюстрацію до образу, що найбільше сподобався тобі серед перелічених.

«Король Лев»

«Карнавал тварин»
Каміля
Сен-Санса

«Бетховен»

«Котячий дует»
Джоакіно Россіні

«Колискова»
Марії Бурмаки

«Чарівна флейта»
Вольфганга
Амадея Моцарта

«Чотири пори року»
Антоніо Вівальді

Прослухай два варіанти виконання пісні «Літо золоте» Ольги Янушкевич. У чому різниця між ними? Обери той, що тобі більше сподобався, придумай танцювальні рухи до пісні з друзями та виконай.

Використай QR-коди.

Канікули стануть цікавими, якщо мистецтво буде поряд!

35. Зустріч із літом

Ось і остання сходинка в подорожі! Яскравий шлях у пізнанні мистецтва в 5 класі пройдено. Артик, Артуся та їхні друзі — автори підручника — пропонують провести цей урок, обираючи найцікавіший варіант для роботи в групах.

1. Продумайте умови мистецького художнього конкурсу: варіанти тем робіт, формат, вимоги, категорії. Визначтеся з оригінальною загальною назвою конкурсу та створіть його афішу в довільній техніці.

2. Користуючись доступними джерелами пошуку, перегляньте живописні та графічні твори. Оберіть один із них і підготуйте творчу презентацію «Картина, у якій ми хотіли би пожити» за таким приблизним планом:

Яким міг бути задум автора / авторки?

Чим нам подобається цей твір?

Які пригоди могли трапитися з нами в ньому?

Володимир Куш «Відплиття крилатого судна»

Клод Моне
«Тераса в Сент-Адреса»

3. Розгляньте зразки зображень сузір'їв. Створіть у техніці аплікації зображення власного сузір'я, яке символізувало б ваші успіхи у вивченні мистецтва. Спочатку в техніці набризку на темному тлі зобразіть зоряне небо. Виріжте певну кількість зірочок різного розміру згідно із задумом і наклейте їх на основу. Додайте необхідних ліній.

Сузір'я «Долоня»

Сузір'я «Пегаса»

4. Уявіть, що ви отримали змогу відкрити мистецьке кафе. Яким міг би бути дизайн вашого кафе? Продумайте меню й оригінальні назви страв у ньому. Намалюйте меню та презентуйте його.

5. Обговоріть у групі, кому з видатних митців вашого краю варто присвятити **мўрал (стіно́пис)** — монументальне настінне зображення. Виконайте його ескіз, поясніть свій задум.

6. Гра «Мистецьке лото». За допомогою підручних фішок і кубика почніть рух з позиції «Старт». Жовта клітинка — потрібно назвати два прізвища художників, блакитна — дві назви творів. Біла клітинка — ти ставиш запитання наступному гравцеві про мистецькі види і жанри. Переможець гри отримує звання «Гуру мистецтва».

						Фініш
Старт						

Літні канікули — чудовий час для творчості!

Список посилань

Ст.	Посилання
7	https://drive.google.com/file/d/1_m5FYDpTdWv7OtFzLkokiVvWvQbqV_FrQ/view?usp=sharing
9	https://drive.google.com/file/d/1Hlelx2UNOEV1_FwRLL5z_c8Q9G_KadaC/view?usp=sharing
14	https://drive.google.com/file/d/1d1WbA-P0fV9i0BG4M21ip-PEXlwXt0Y/view?usp=sharing
19	https://drive.google.com/file/d/1IQ0d004EIAiuqXRqp_aHRPX-FbHocBvL/view?usp=sharing
20	https://drive.google.com/file/d/1OpQVwPip0Dck-Ak.J8qPCXTMfMdrQBNvR/view?usp=sharing
24	https://drive.google.com/file/d/1EJn3tDYNK9z2wrPq6HtR3lHTkY1r2rYQ/view?usp=sharing
25	https://drive.google.com/file/d/15l2BvCL8qCZfunNicAtBV4wai010UA/view?usp=sharing
28	https://drive.google.com/file/d/1NB-ztJ4RfL_kLUnYBT-SuZoYU-Wq32Ra/view?usp=sharing
30	https://drive.google.com/file/d/1AkJFifJYK4nXbQ-xWTzOGIleespsqPzC/view?usp=sharing
31	https://docs.google.com/document/d/1Slu0tDwqJkV3CPCxXDKl2RjF8XNvrl/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopof=true&sd=true
33	https://drive.google.com/file/d/1hlarpf30z89ybDxIYkBlfLxr-kYbD9f9/view?usp=sharing
35	https://drive.google.com/file/d/1h6db59ug88CuaSiah9uXoVY_sCQsdNdp/view?usp=sharing
37	https://drive.google.com/file/d/1Ue8T9_3qxiq_TpaqPHO8cWF4JshoV0R/view?usp=sharing
41	https://drive.google.com/file/d/1r-7wJdmechE7CTeaCQoNeB-DPFCQvqPS/view?usp=sharing
42	https://drive.google.com/file/d/1LWdZc26aAbEkWgKmlp0v9-YnnTlGTBDR/view?usp=sharing
43	https://drive.google.com/file/d/1KZsbrbMtp6zcQ3QDL9pDHBtuw7Xsqd-view?usp=sharing
46	https://drive.google.com/file/d/1QdCeVfpeP2eDZdZvIPqAYTBKEHf4tbn/view?usp=sharing
50	https://drive.google.com/file/d/1PvgvQ1klUJf4IMUvYx4e5u-vnzQZPe/view?usp=sharing
54	https://osvitoria.media/experience/desvat-ukravinskyh-multifilmiv-yaki-spodobayutsva-dityam/
55	https://drive.google.com/file/d/1CriaOWOnaxrX7zfq-6wvvpvb6SBpovox/view?usp=sharing
60	https://drive.google.com/file/d/1HBF1Vl5B09cg8kbS0gQqPXvZT1h6c/view?usp=sharing
61	https://drive.google.com/file/d/1rrFZlXRdED_P3ndEZVwk_cmqHkRUCSjv/view?usp=sharing
66	https://drive.google.com/file/d/1Uip2mpxZTnKui7OdSBTKaKQh-yfEpZkl/view?usp=sharing
67	https://drive.google.com/file/d/1TwZsZERIUIjHYYN5zWSDq8ahRiCOv9/view?usp=sharing
71	https://drive.google.com/file/d/1lhGw2pAImBQblyp0VGoZiq3q4ImRySin/view?usp=sharing
73	https://drive.google.com/file/d/1X24yuGp5BmVDVF1RLzmrcVxru68EIXSg/view?usp=sharing
75	https://drive.google.com/file/d/1vn-wc5l2uG-6TG8klSYm5RqoXmBL6x/view?usp=sharing
77	https://drive.google.com/file/d/1EsvXWQAvlk7D2WyRctllmxHumdgeh4C2/view?usp=sharing
79	https://drive.google.com/file/d/1NB-ztJ4RfL_kLUnYBT-SuZoYU-Wq32Ra/view?usp=sharing
80	https://drive.google.com/file/d/1hlarpf30z89ybDxIYkBlfLxr-kYbD9f9/view?usp=sharing
84	https://drive.google.com/file/d/1vn-wc5l2uG-6TG8klSYm5RqoXmBL6x/view?usp=sharing
85	https://drive.google.com/file/d/1fqJspNlOWIbY1jllw6CueEY7tscQP8FP/view?usp=sharing
90	https://drive.google.com/file/d/192GyTqZ2Nd09QdNkw2NMIM1RQ8W_K-2/view?usp=sharing
91	https://docs.google.com/document/d/1KCubhGHB5nF10MCog3TTrE_nB2PxnTl/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopof=true&sd=true
97	https://drive.google.com/file/d/10mRmq2ga_xnV5mKA5nJVoKkrzObQv04/view?usp=sharing
99	https://drive.google.com/file/d/1UTSE7Ev4fP-W5WQxohFXlURFUuo-CD/view?usp=sharing
101	https://docs.google.com/document/d/11PG9v30COlkqhtlPbs10V69GQmBnPZL/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopof=true&sd=true
106	https://drive.google.com/file/d/1FnzwlzTELUMafgs9QURiZc5HUfOPdBTg/view?usp=sharing
107	https://drive.google.com/file/d/1JQm7_qYVvK9UitwYFH89aY8Avind45uu/view?usp=sharing
108	https://drive.google.com/file/d/1FsyAjiu0NTCxAmtoEX4IqEtpbYAdz5b/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/13QDJYU8zeYVedDJ_KiyfVvrMzZgfilM/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1qQZomA8brHrhYVU5eaQ116_WPTtxHn2o/view?usp=sharing
	https://docs.google.com/document/d/1Y83JlYg2YXHSQ_FCDklHapBFefOUIb/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopof=true&sd=true
	https://drive.google.com/file/d/1LJ3hlEm3n13eVex66AReatZmSVEEqX-/view?usp=sharing
	https://docs.google.com/document/d/1G62A66FNxK1vzktTW4Ht-PJF_TU19z9ZX/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopof=true&sd=true
	https://docs.google.com/document/d/1TZBkKtw8EYlco4h-1NXdx_lxVait9xv/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopof=true&sd=true
	https://drive.google.com/file/d/1TCnpQyhoXGivG13W8kdLc8CIE9QQN4z/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1DztlTK13v3EISB3W9LqsoXFPdmDz1rZ/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/11xCVfWqeQwR9_Jp9SvY_aFECEM3pzXMBW/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1vYG23QF-qdh4u0amFvdiX2ctaoQJN2/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1HDEESG1GzTk0cCqQWROujrZSlIAkpW/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1RHaBEKp0lf06KdZaEYHhFC2Yr82EWelx/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/122VY-6di8rQsYy15cVmMysL3u0YdM91J/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1i0kMd1HsiufsnOq0-eXh9MM8GlaI05Y/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1YOCw7-3SShrzOoAU9ZvQ0D2Hv5vofAVJ/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1oZodG98csgHjklUnlcr9TDrb6H1VEbtd/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1PBp8nYsHxFEWVzT-71PnSpnXlqRU0LLH/view?usp=sharing
	https://docs.google.com/document/d/1FRrR5wtAohiCOE4fq2dlDzqXbwkuu/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopof=true&sd=true
	https://drive.google.com/file/d/1dsHIQd4k6Tru7ismZUeJw1UeBVastGn2/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1thNp4a5qicPUiPSuF17WdCSqeH81FBLJ/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/15Ybl7U1amDg7uNgRthuuva9p5K-V-By/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1_p_8ymvmY8z6KBN0aquesmY3kcn3sEmG/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1B8JWeHdDrUEHmzeWkqLNU7fAdIR5YHWC/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1_HUip5KBRxRcOwmPqwf-O-MM5yGYVv/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/12sqPqP7gleNfqYbNDPEHqAy1Mx-bEtoA/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1dcrUGwVlSXmWQK_8K0iShK71Bv0lpCdv/view?usp=sharing
	https://docs.google.com/document/d/14nWxOC_tuGmGwuzrLunawOA91leRec/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopof=true&sd=true
	https://drive.google.com/file/d/1sBw4dZAKU0JmTtu974qFxxZNUN6mowAt/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1KCqs4PABf20PFTlOC2QMBRq8lOCBw4Vo/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/17mlReQVYHYAVL_Ba7qfGiDv0y4BO5t/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/1W8QwCdv_iIMxAnEsMZCjIL6DN4u78lVw/view?usp=sharing
	https://drive.google.com/file/d/12aMmZImDoh6wB51UXdLVbWicR4FuKtsF/view?usp=sharing
	https://docs.google.com/document/d/1NxeHlAfn0kh-VZeev6Rw4VKNdJDIRVb/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopof=true&sd=true

Ст.

Посилання

113 <https://drive.google.com/file/d/1kEjf-2npow6iRXFVpyXRS4RWmMqLW5bU/view?usp=sharing>

114 https://drive.google.com/file/d/1lpxjdlN5_SWTsIrHcsQOVL1aF7E0xZ/view?usp=sharing

119 https://drive.google.com/file/d/1cvzPEWeT82nbBMnvivKkU6rFifk46_oN/view?usp=sharing

119 <https://drive.google.com/file/d/1w0dd14izbzC1aeJeYAXeZMgov16QKkyk/view?usp=sharing>

120 https://drive.google.com/file/d/1f1nBrrCHxvy_d1mzhmtDwm-PsJ1fEPwI/view?usp=sharing

120 https://drive.google.com/file/d/1tUda3b8XJpjd_jqwtjdjq0peG53hUqkE/view?usp=sharing

124 <https://drive.google.com/file/d/1Pj2tZ2WzQVbXpUwmXMHUniKdcbV9U2/view?usp=sharing>

124 <https://drive.google.com/file/d/1HBF1V5Iv5O9c8kbS0gQQqPXvZTth6c/view?usp=sharing>

124 https://drive.google.com/file/d/1w1NvyHH5Oh3_fvp0-9h7KkRUCHYNE9RX/view?usp=sharing

124 <https://drive.google.com/file/d/1HF9g82aCDePxJtBy38b4iWcD-CR9M214/view?usp=sharing>

125 <https://drive.google.com/file/d/1f9L5EmpyEAtW6dcliuRBVek3sos6PI3/view?usp=sharing>

125 <https://docs.google.com/document/d/1-X412MsJedduBF4JRyvkG9lZmuUCm7Ib/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopf=true&sd=true>

126 <https://drive.google.com/file/d/1d5upSo0a6qlWhPyKctuO6mJwQE1mUfop/view?usp=sharing>

126 <https://docs.google.com/document/d/1hb0LN9Nj4ydhLzlj6BMGg9sNnKiQgQle/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopf=true&sd=true>

131 https://drive.google.com/file/d/1bhYQ8vCsiiC54hWlvX-mETWJ_LnYhnnE/view?usp=sharing

131 <https://docs.google.com/document/d/1eykQwFoRWxL7FEWpVd1y5yZfxqZwpC/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopf=true&sd=true>

132 https://drive.google.com/file/d/13p6mvv8D1yJkKw_sFzB.JOdG6Zpc2ZQIH/view?usp=sharing

132 https://drive.google.com/file/d/13p6mvv8D1yJkKw_sFzB.JOdG6Zpc2ZQIH/view?usp=sharing

134 https://drive.google.com/file/d/13YU50KX1UIXfvmLJ0qELkuVINCN_Pl/view?usp=sharing

137 <https://drive.google.com/file/d/1f1thlaNlauZRHfDA-KhFV8YzIFyKoxqD/view?usp=sharing>

137 <https://drive.google.com/file/d/11zISACTIkOEy4ajaX5NVpQVBus9w7Mc/view?usp=sharing>

138 <https://drive.google.com/file/d/1SrPBL5wRr0mDvg74OK1TKyPPQOc7WpF1/view?usp=sharing>

138 <https://drive.google.com/file/d/19qKyIMDE0xLG1QL7-66GLNuZeyP6QSF0/view?usp=sharing>

138 <https://drive.google.com/file/d/1k9mf1SGvqJsR2S-hOrPzoP-IV2nH5R8/view?usp=sharing>

140 <https://drive.google.com/file/d/1YyEly6nWsdVxLvDImHltpooacallP7/view?usp=sharing>

142 <https://drive.google.com/file/d/18Sw0WgFeedS2PaOlcYUadyWWVCWZocEO/view?usp=sharing>

142 https://docs.google.com/document/d/1du_uM12R-|SjeuG5hXr0BmcqLwCK0GY/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopf=true&sd=true

143 https://drive.google.com/file/d/11Jj74fmdU_QGOMUNsYluNl0vuHEiWcWY/view?usp=sharing

143 https://docs.google.com/document/d/14xphA8Jzvd_yOYfKYhQVWYCFGg6xdCJ/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopf=true&sd=true

144 <https://drive.google.com/file/d/1OIOhB-6tLezezHpswLVG7Gv7YkRDMBev/view?usp=sharing>

144 https://drive.google.com/file/d/1xxw6J5QT7XiT_aW6ZlJFGPBhPNvshimn/view?usp=sharing

148 <https://drive.google.com/file/d/13iHCGSvsMuARXGgq-k0XR2Jc9ceCWpC7/view?usp=sharing>

148 https://drive.google.com/file/d/1ndq4OH2IMWYtXJnpzB6f_Dt38GF_DuX/view?usp=sharing

149 https://drive.google.com/file/d/1DNI80ydkoOcrIK_L9phrmCuR-mutei/view?usp=sharing

150 <https://drive.google.com/file/d/1FncuCcYwXZnVrTnTnUbt35zleUzk2v90/view?usp=sharing>

150 <https://docs.google.com/document/d/1lvBct658f63JBOuEFXiEP6EqAmvlqS/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopf=true&sd=true>

154 <https://drive.google.com/file/d/12v5mOagOuBDpUv5aC90yrWSIZ425tBwA/view?usp=sharing>

154 <https://drive.google.com/file/d/1Jqg78-6eyd0w8l5HrHTPYXflu5bXN3k9/view?usp=sharing>

155 https://drive.google.com/file/d/14LVy9WDz5L5xZduEW97_UuiHC-uD03w8/view?usp=sharing

161 https://drive.google.com/file/d/1Ew7R9wE9clp6ttU_Fw63zlAomSs99AQ/view?usp=sharing

161 <https://drive.google.com/file/d/1SW6QJwXK0OwBpa9qoJ4o2XDDZamPvg3L/view?usp=sharing>

161 <https://drive.google.com/file/d/1MKy-WGw4C0nMET2AYCfinYTSPQd1r991/view?usp=sharing>

162 <https://drive.google.com/file/d/116biYK0qsPQewW88-nYdrpZYdy1aYzS/view?usp=sharing>

162 <https://drive.google.com/file/d/1Brd0ba3nUNSXE32l2mwlGpGpIriUVop7/view?usp=sharing>

162 <https://drive.google.com/file/d/1KI6qrYiWflZg9CixCxcJkYqVnJsi-aAd4/view?usp=sharing>

167 <https://drive.google.com/file/d/14piOf-Z6msEcouf5GfRtw7GI7JIOKL/view?usp=sharing>

167 <https://docs.google.com/document/d/1bl2Syc1dro7AznfsaelqrQEKHdEvaQ4G/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopf=true&sd=true>

167 <https://drive.google.com/file/d/1DNGqzOrmg8SvmtK58bKTQ4K5ZYcY4fx/view?usp=sharing>

167 <https://drive.google.com/file/d/1WGFUuoqao9S5Um5Fal7veAYsUYZAFRI/view?usp=sharinghttps://drive.google.com/file/d/1WGFUuoqao9S5Um5Fal7veAYsUYZAFRI/view?usp=sharing>

174 https://drive.google.com/file/d/1udAtGq8CHjXNg9Rvdr27QOV5tBfO_SB/view?usp=sharing

174 https://drive.google.com/file/d/1DiC_uMe0lq8hwLlutaBVl06krZ6qD2da/view?usp=sharing

174 <https://drive.google.com/file/d/1pXawpGNRIpNHwaEsunQb5ZUvbuEVutcl/view?usp=sharing>

179 https://drive.google.com/file/d/12Ys7IHg_0PgFMFZlegna5nm_jm9Qqtgh/view?usp=sharing

179 <https://drive.google.com/file/d/1dBMK-Z1Gan1HAInb6S29BFzqAU3evW0f/view?usp=sharing>

180 <https://drive.google.com/file/d/1HcdlQmOOIWIWb-eGszZikpXOMa4YteL6/view?usp=sharing>

180 <https://drive.google.com/file/d/1M1P8IG0ZqJn5Wq0ioHuPucr1i73nOJbH/view?usp=sharing>

181 https://drive.google.com/file/d/13_WFB6mpps0niVEQwERN3lI562rR9_7f/view?usp=sharing

183 https://drive.google.com/file/d/1QmzaqdQ_cbsFqQTYcpaO6crl0h1SF4U4/view?usp=sharing

184 https://drive.google.com/file/d/1wOKPgPjWfIFZUVlily_K4XxtlB56cy2L/view?usp=sharing

186 <https://drive.google.com/file/d/1arFy7D0FIBDGb6b0pnMPLTumI0RvxnS/view?usp=sharing>

186 <https://drive.google.com/file/d/1V1bxPS1DGQBYTrwL3JielkUC7P9PEKUA/view?usp=sharing>

186 <https://drive.google.com/file/d/1Zv31WixztWkd3AME4xplU8NlFbVxbu/view?usp=sharing>

190 https://docs.google.com/document/d/1NEsiVhAOMpIS4rFzo65v_a7z48Hlqbc0/edit?usp=sharing&oid=104027286577833743706&rtopf=true&sd=true

191 https://drive.google.com/file/d/1s4U_N36pud4QTLWOpAbn7zyEweUNqI/view?usp=sharing

192 <https://drive.google.com/file/d/1q-k0S5TFOnZiMR8d9IE3g8GEO2qg-pkB/view?usp=sharing>

192 <https://drive.google.com/file/d/1R0YFqtuHfVcmKJtCn9yT4v0qLIBY10AQ/view?usp=sharing>

198 <https://drive.google.com/file/d/1dATV0L6LW82FoASiWl8ICUVpWY3KhFNC/view?usp=sharing>

198 <https://drive.google.com/file/d/1Rl9F-E-lUvswJh3c12XlSMarlinAmhUn/view?usp=sharing>

198 https://drive.google.com/file/d/1062pJHz4rJOTUV0ALZ_S4n39QqIQYL1C/view?usp=sharing

204 <https://drive.google.com/file/d/1JgG03b2QxGEBZ418hxmrbB-dGgcVFK-/view?usp=sharing>

204 <https://drive.google.com/file/d/1gtqP39f7hecsa3ohJup4VP1wQvKAaYQv/view?usp=sharing>

204 <https://drive.google.com/file/d/18wOK11NRJrCvX9YJGSSCiuR80WlTvQ/view?usp=sharing>

210 https://drive.google.com/file/d/1OQwG5GQPC1x8z0XcPYFT0v9q183_X_a/view?usp=sharing

210 <https://drive.google.com/file/d/11BSTuZkmz3bGdTOnt1k3UoelmC4wffx/view?usp=sharing>

210 <https://drive.google.com/file/d/1fWb-YAaJhJkQnRw7DErtpfv4h9ZAYt/view?usp=sharing>

Навчальне видання

**КІЗІЛОВА Галина Олександрівна
ГРИНИШИНА Лариса Миколаївна**

МИСТЕЦТВО

**Підручник інтегрованого курсу для 5 класу
закладів загальної середньої освіти**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Підручник відповідає санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

*Головний редактор Іван Білах
Обкладинка Інни Малявської
Комп'ютерне верстання Мар'яни Тераз*

*У виданні використані ілюстрації з інтернет-джерел,
що розміщені у вільному доступі*

Формат 70х100 1/16.

Умовно-друк. арк. _____. Обл.-вид. арк. _____. Наклад _____ прим.

**ТзОВ «Видавництво Астон» 46006, м. Тернопіль, вул. Гайова, 8
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ТР №28 від 09. 06. 2005 р.
www.aston.te.ua, E-mail: tovaston@gmail.com**